

บทบรรณาธิการ (Editorial)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 2 ปีที่ 3 ซึ่งทางกองบรรณาธิการได้คัดเลือกบทความที่มีสาระประโยชน์ทางวิชาการ โดยมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อนำเสนอแง่คิดในมุมมองที่หลากหลาย ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มนักวิชาการที่สนใจในเรื่องต่าง ๆ สำหรับวารสารฉบับนี้ได้นำเสนอสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับวงการการศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากในสังคมปัจจุบัน เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา และมีแนวโน้มที่จะขยายวงออกไป การที่จะได้ทราบและรับรู้ถึงวิทยาการในวงการการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง กองบรรณาธิการจึงได้เลือกสรรบทความที่เกี่ยวข้องกับวงการศึกษามาเสนอ 4 เรื่องคือ “รูปแบบการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา” “การศึกษากาเวอผู้สำเร็จวิทยุศาสตร์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา)” “การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน” “คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน”

นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอบทความที่น่าสนใจอีก 2 เรื่อง คือ “อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมในเอกสารโบราณล้านนา” ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในเอกสารล้านนาไว้อย่างน่าสนใจ “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม : แนวทางการพัฒนา” ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่เยาวชน

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาจะเป็นวารสารวิชาการอีกเล่มหนึ่งที่จะอำนวยประโยชน์ทางวิชาการแก่ท่านผู้อ่าน ซึ่งทางกองบรรณาธิการจะยังคงมุ่งมั่นที่จะคัดสรรบทความคุณภาพมาเสนอแก่ท่านอีกในฉบับต่อ ๆ ไป

(รองศาสตราจารย์เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์)

บรรณาธิการ

บทความวิจัย (Research Article)

รูปแบบการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา Cognitive Style and Academic Achievement of Physical Therapy Students, University of Phayao

อรุณีย์ พรหมศรี¹

Arune Promsri¹

บทคัดย่อ

รูปแบบการคิดเป็นคำที่ใช้ในด้านจิตวิทยาจำแนกบุคลิกภาพที่อธิบายถึงวิธีการที่บุคคลคิด รับรู้ และจดจำข้อมูล โดยรูปแบบการคิดแตกต่างจากความสามารถหรือระดับทางสติปัญญา ซึ่งการวัดรูปแบบการคิดมิใช่การวัดความฉลาด การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดระดับแบบการคิดของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ศึกษาในภาค การศึกษาต้น ปีการศึกษา 2556 นิสิตกายภาพบำบัดจำนวน 147 คน ถูกขอให้ตอบคำถามของแบบวัดรูปแบบการคิด โดยข้อมูลรูปแบบการคิดถูกวิเคราะห์และแสดงเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แบบพึ่งพา แบบอิสระ และแบบร่วมพัฒนา ผล การศึกษา พบว่า นิสิตกายภาพบำบัดมีรูปแบบการคิดแบบร่วมพัฒนา (ร้อยละ 72.90) และแบบอิสระ (ร้อยละ 27.10) และไม่มีนิสิตคนใดมีรูปแบบการคิดแบบพึ่งพา นอกจากนี้ รูปแบบการคิดของนิสิตกายภาพบำบัดไม่มีความสัมพันธ์กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเชิงลบระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ อายุของนิสิตกายภาพบำบัด

คำสำคัญ: รูปแบบการคิด, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, นิสิตกายภาพบำบัด

Abstract

Cognitive style is a term used in cognitive psychology to describe the way individuals think, perceive and remember information. Cognitive style differs from cognitive ability or level, and a cognitive style test is not an intelligence test. The purpose of this study was to classify the type of cognitive styles of undergraduate physical therapy students, University of Phayao, who studied in the first semester, 2013. The 147 physical therapy students were asked to answer the questions of the cognitive style assessment. The information about cognitive styles was analyzed and classified as three types, including Dependence, Independence, and Developed-participation. The results shown that the cognitive styles of the physical therapy students were Developed-participation type (72.90%) and Independence type (27.10%), and there was no student in Dependence type. Furthermore, the cognitive styles of physical therapy student were found to be not correlated with the academic achievement, but a significant negative relationship was represented between the academic achievement and of physical therapy students' age.

Keywords: Cognitive style, Academic achievement, Physical therapy student

¹ สาขาวิชากายภาพบำบัด คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ Department of Physical Therapy, School of Allied Health Sciences, University of Phayao, Phayao 56000

Corresponding author e-mail: arune.pr@up.ac.th

บทนำ

การคิด (thinking) เป็นกระบวนการภายในสมองหรือภายในจิตใจของมนุษย์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับรู้ การจำ และการแก้ปัญหาต่างๆ อันสืบเนื่องมาจากสิ่งเร้าที่รับมาทางประสาทสัมผัส ซึ่งผลของการคิดจะแสดงออกเป็นพฤติกรรม [1] โดยการคิดยังถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของพุทธิปัญญา ซึ่งคำว่า “พุทธิปัญญา” ในทางจิตวิทยาด้านพุทธิปัญญา (cognitive psychology) หรือจิตวิทยาการรู้คิดเป็นศัพท์ที่แทนการรู้คิดทุกประเภททั้งการใส่ใจ (attending) การรับรู้ (perception) การระลึกหรือจำได้ (remembering) การให้เหตุผล (reasoning) จินตนาการ (imagining) การคาดการณ์ (anticipating) การตัดสินใจ (decision) การแก้ปัญหา (problem solving) การจำแนก (classifying) และการตีความ (interpreting) เป็นต้น [2] ในขณะที่คำว่า “ลีลาเชิงพุทธิปัญญา” หรือ “รูปแบบการคิด” (cognitive style หรือ thinking style) หมายถึง วิธีที่บุคคลคิดรับรู้ และจดจำข้อมูล ซึ่งลีลาเชิงพุทธิปัญญาหรือรูปแบบการคิดมีความแตกต่างจากความสามารถและระดับทางปัญญาหรือเชาว์ปัญญา (cognitive ability or level) โดยรูปแบบการคิดของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะค่อนข้างคงที่ [1] และยังแสดงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการประมวลผลที่มีการเชื่อมโยงการบูรณาการระบบการรู้คิด (cognitive system) ของบุคคลอีกด้วย [3]

นอกจากนี้ ลีลาเชิงพุทธิปัญญาของแต่ละบุคคลยังแสดงถึงความคงเส้นคงวาของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับเรื่องพุทธิปัญญาทุกเรื่อง ตั้งแต่ความใส่ใจ การรับรู้ และความจำ ในลักษณะพิเศษเฉพาะไม่เหมือนใครหรืออาจจะสรุปได้ว่าบุคคลแต่ละคนมีลีลาเชิงพุทธิปัญญาที่เด่นพิเศษเฉพาะคน ทั้งนี้ บุคคลจะใช้รูปแบบการคิดแบบใดมากหรือน้อยย่อมขึ้นกับประสบการณ์การรับรู้ของแต่ละบุคคลที่แสดงเป็นความคิดทางสมองและสะท้อนเป็นลักษณะทางบุคลิกภาพที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และลีลาเชิงพุทธิปัญญายังมีบทบาทสำคัญต่อการสอนและการเรียนรู้อีกด้วย [2] เมื่อพิจารณาปัจจัยหรือสิ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการคิด พบว่า ทักษะคิด แรงจูงใจ ความสนใจ ประสบการณ์ และความคาดหวัง

ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในของผู้รับรู้ (perceiver) ที่ส่งผลต่อรูปแบบการคิดของแต่ละบุคคล โดยบุคคลจะตีความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองแล้วจึงจะตัดสินใจพิจารณาแสดงออกทางพฤติกรรม ซึ่งเหตุการณ์ที่ได้รับมาอาจเป็นได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ และวิธีการคิดยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์การรับรู้หรือทัศนคติที่มีต่อเรื่องนั้นๆ อีกด้วย [4, 5] โดยศึกษานี้จะใช้คำว่า “รูปแบบการคิด” แทนคำว่า “ลีลาเชิงพุทธิปัญญา”

นอกจากนี้ Witkin และคณะ [6] ได้แบ่งประเภทรูปแบบการคิดออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ รูปแบบการคิดแบบพึ่งพา (Field-dependence) และรูปแบบการคิดแบบอิสระ (Field-independence) ซึ่งความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีรูปแบบการคิดแบบพึ่งพาและแบบอิสระคือลักษณะการพึ่งตนเองหรือการพึ่งผู้อื่น การจัดโครงสร้างข้อมูล และความสามารถหรือทักษะทางสังคม โดยบุคคลที่มีรูปแบบการคิดแบบอิสระจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ จำแนก และสามารถแยกย่อยสิ่งเร้าได้ดี สามารถตัดสินใจเองวางแผนด้วยตนเอง ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลกำกับควบคุมผลงานของตนเองได้ ประเมินผลงานตนเองได้ และแก้ไขปรับปรุงทันทีได้ด้วยตนเอง ในขณะที่บุคคลที่มีรูปแบบการคิดแบบพึ่งพาสามารถทำงานได้ตามคำสั่งหรือตามตัวอย่างของบุคคลอื่นและให้ผู้อื่นประเมินผลให้ ความคิดของบุคคลลักษณะนี้เกิดจากการได้รับการเรียนการสอนมาในลักษณะขึ้นชมคำตอบที่ถูกต้องเสมือนการสอนประเภททำตามที่ครูบอกหรือสั่ง [1, 7] จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารูปแบบการคิดเป็นพื้นฐานของการแสดงออกทางพฤติกรรมและการศึกษากระบวนการคิดของบุคคลเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งรูปแบบการคิดของแต่ละบุคคลยังเป็นปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้

เมื่อพิจารณาคูณลักษณะของวิชาชีพกายภาพบำบัดซึ่งเป็นวิชาชีพทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Health sciences) ที่แขนงหนึ่งที่มีการปฏิบัติโดยตรงต่อมนุษย์ทุกวัยทั้งผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจากภาวะโรค การบาดเจ็บ ภาวะเสื่อม และคนปกติด้วยการตรวจ

ประเมิน วินิจฉัย บำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพ ป้องกัน และส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจด้วยวิธีการทางกายภาพบำบัด [8] ซึ่งการเรียนการสอนในวิชาชีพกายภาพบำบัดได้เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผลทางคลินิก การมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ความสามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยคำนึงถึงคุณค่าของชีวิตมนุษย์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม [9] ดังนั้น การผลิตบัณฑิตกายภาพบำบัดที่พึงประสงค์จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะศึกษากระบวนการคิดของนิสิตเพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบการคิดของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการคิด (Cognitive style) หมายถึง วิธีที่บุคคลรับรู้ คิด และตีความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองก่อนที่จะตัดสินใจพิจารณาแสดงออกทางพฤติกรรมหรือตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ โดยรูปแบบการคิดของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะค่อนข้างคงที่หรือมีความคงเส้นคงวา นอกจากนี้ บุคคลแต่ละบุคคลจะมีรูปแบบการคิดที่เด่นพิเศษเฉพาะตน ซึ่งอาจเป็นผลสะท้อนของความแตกต่างทางบุคลิกภาพระหว่างบุคคล [2] โดยการศึกษาจำแนกรูปแบบการคิดที่เน้นความสำคัญของมนุษย์เพิ่มเติมจากที่ยึดระดับสมองเป็นหลักมาเป็นระดับพัฒนาการรอบด้านและแสดงออกในรูปของวุฒิภาวะในการครองตนโดยจัดระดับรูปแบบการคิดตามการจำแนกของ เกตแก้ว ชื่นใจ [1] ที่แบ่งรูปแบบการคิดออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ แบบพึ่งพา แบบอิสระ และแบบร่วมพัฒนา

1. รูปแบบการคิดแบบพึ่งพา (Dependence thinking) หมายถึง บุคคลที่คิดที่จะทำเพื่อตนเอง คอยให้ผู้อื่นบอกและคิดแก้เฉพาะที่เกิดปัญหา

2. รูปแบบการคิดแบบอิสระ (Independence thinking) หมายถึง บุคคลที่คิดที่จะวางแผนการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล ปรับปรุง แก้ไขด้วยตนเองไม่ต้องให้มีคนมาสั่ง แต่เลือกเฉพาะที่จะนำไปสู่ผลเท่านั้น

3. รูปแบบการคิดแบบร่วมพัฒนา (Developed-participation thinking) หมายถึง บุคคลที่คิดพัฒนาอย่างเป็นระบบให้เกิดผลกระทบต่อตนเอง สังคม และส่วนรวมน้อยที่สุด และให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับรู้ร่วมกันในความสำเร็จ

วิธีการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional analysis) ในนิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 2-4 คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2556 โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive methods) จำนวน 147 คน ซึ่งการศึกษานี้ได้ผ่านการรับรองด้านจริยธรรมแบบเร่งรัด (Expedited review) จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์การวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างรับทราบ และดำเนินการเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมเข้าร่วมการศึกษา โดยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามถูกเก็บเป็นความลับและรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นภาพรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวัดรูปแบบการคิดที่ใช้ในการจำแนกรูปแบบการคิดของนิสิตกายภาพบำบัดอ้างอิงจากการศึกษาของ เกตแก้ว ชื่นใจ [1] โดยแบบวัดรูปแบบการคิดได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยมีค่าอำนาจจำแนกที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.819 โดยลักษณะแบบวัดเป็นสถานการณ์สั้นๆ ที่มีคำถามท้ายสถานการณ์ และมี

3 ตัวเลือกที่เป็นรูปแบบการคิดที่ผู้ตอบแบบวัดจะคิดตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ โดยคำตอบของทุกสถานการณ์จะมีครบทั้ง 3 รูปแบบการคิดทั้งแบบพึ่งพา แบบอิสระ และแบบร่วมพัฒนา และมีการจัดวางลำดับคำตอบเป็นการคละรูปแบบการคิดที่ไม่แสดงรูปแบบตายตัว โดยจำนวนสถานการณ์ทั้งหมดของแบบวัดรูปแบบการคิดมีจำนวน 40 ข้อ คิดเป็น 40 คะแนน

ตัวอย่าง ลักษณะคำถาม [1]

“ขณะที่ท่านขับรถไปถึงทางแยกแห่งหนึ่ง สัญญาณไฟเป็นสีแดงและเมื่อท่านมองไปทางซ้ายทางขวา และข้างหน้าไม่เห็นรถเลยแม้แต่คันเดียว” ท่านคิดว่าท่านจะทำอย่างไร

ก. หยุดรถเพราะสัญญาณไฟเป็นสีแดงต้องหยุด

ข. หยุดรถเพราะการฝ่าไฟแดง เป็นการทำกฎหมายและจะต้องเสียค่าปรับ

ค. หยุดรถเพราะต้องปฏิบัติตามกฎจราจร เพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุอันจะทำให้เกิดการสูญเสียแก่ครอบครัวและยังส่งผลไปถึงเศรษฐกิจและด้านสาธารณสุข เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการคิดของอาสาสมัครตามเกณฑ์การให้คะแนนจะนำผลการตอบคำถามมาพิจารณาเพื่อจัดประเภทรูปแบบการคิด โดยถ้ารูปแบบการคิดใดมีจำนวนข้อที่ถูกเลือกมากที่สุดให้ถือว่า นิสิตคนนั้นมีรูปแบบการคิดประเภทนั้น เช่น ผลการตรวจนับจำนวนข้อของนิสิตคนที่ 1 ได้ผลเป็นดังนี้ แบบพึ่งพา 8 ข้อ แบบอิสระ 19 ข้อ และแบบร่วมพัฒนา 13 ข้อ แสดงว่านิสิตคนที่ 1 มีรูปแบบการคิดแบบอิสระ [1]

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป รูปแบบการคิด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัดมหาวิทยาลัยพะเยา โดยใช้สถิติพรรณนาหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการคิด อายุ และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)

ผลการศึกษา

จากจำนวน นิสิต กาย ภา พ บำ บั ด มหาวิทยาลัยพะเยา ชั้นปีที่ 2-4 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2556 จำนวน 147 คน ได้เข้าร่วมการศึกษานี้ทั้งหมด (ร้อยละ 100) แบ่งเป็น นิสิตชั้นปีที่ 2 จำนวน 49 คน (เพศหญิง 32 คน และชาย 17 คน), ชั้นปีที่ 3 จำนวน 48 คน (เพศหญิง 41 คน และชาย 7 คน), และชั้นปีที่ 4 จำนวน 50 คน (เพศหญิง 42 คน และชาย 8 คน) ตามลำดับ โดย นิสิต กาย ภา พ บำ บั ด ชั้นปีที่ 2-4 มีอายุเฉลี่ย 19.6 (0.88), 20.5 (0.54), และ 21.6 (1.17) ปี ตามลำดับ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในช่วง 1.93-3.91

จากตารางที่ 1 พบว่า นิสิตกายภาพบำบัดส่วนใหญ่ของทุกชั้นปีมีลักษณะรูปแบบการคิดทั้ง 3 รูปแบบ อยู่ในตนเองทั้งแบบพึ่งพา แบบอิสระ และแบบร่วมพัฒนา แต่นิสิตมีลักษณะเด่นในรูปแบบการคิดแบบร่วมพัฒนาดังแสดงในค่าคะแนนเฉลี่ยของรูปแบบการคิดที่มากที่สุด และเมื่อจำแนกนิสิตกายภาพบำบัดตามประเภทรูปแบบการคิด พบว่า นิสิตกายภาพบำบัดส่วนใหญ่ของทุกชั้นปีมีรูปแบบการคิดแบบร่วมพัฒนา รองลงมา มีรูปแบบการคิดแบบอิสระ และไม่มีนิสิตกายภาพบำบัดในชั้นปีใดที่มีรูปแบบการคิดแบบพึ่งพา ดังแสดงในตารางที่ 2 นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบการคิด และอายุของนิสิตกายภาพบำบัด พบว่า รูปแบบการคิดไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัด แต่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัดมีความสัมพันธ์กับอายุของนิสิตในทิศทางลบ โดยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัดมีค่าลดลงเมื่อเรียนในชั้นปีที่สูงขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนรูปแบบการคิดของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา ($\bar{X}$ (SD))

ข้อมูล	ปี 2 (n=49)	ปี 3 (n=48)	ปี 4 (n=50)	รวม (n=147)
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	3.19 (0.51)	2.89 (0.43)	2.82 (0.43)	3.06 (0.49)
คะแนนรูปแบบการคิด				
- แบบพึ่งพา	5.45 (2.88)	5.38 (2.48)	6.15 (2.60)	5.56 (2.59)
- แบบอิสระ	14.45 (2.87)	14.53 (3.39)	15.39 (2.80)	15.07 (3.19)
- แบบร่วมพัฒนา	20.06 (4.03)	19.96 (3.53)	18.39 (3.78)	19.36 (3.84)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา จำแนกตามประเภทรูปแบบการคิด (n=147)

รูปแบบการคิด	ปี 2 (n=49)	ปี 3 (n=48)	ปี 4 (n=50)	รวม (n=147)
แบบพึ่งพา	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
แบบอิสระ	11 (22.45)	10 (20.83)	17 (34.00)	51 (27.10)
แบบร่วมพัฒนา	38 (77.55)	38 (79.17)	33 (66.00)	137 (72.90)

ตารางที่ 3 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบการคิด และอายุของนิสิตกายภาพบำบัด

	แบบพึ่งพา	แบบอิสระ	แบบร่วมพัฒนา	อายุ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	-0.089	0.083	-0.009	-0.370(**)

** p= 0.01

วิจารณ์ผลการศึกษา

รูปแบบการคิดของนิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา ชั้นปีที่ 2-4 ส่วนใหญ่มีรูปแบบการคิดอยู่ในแบบร่วมพัฒนา (ร้อยละ 72.90) และรองลงมา ได้แก่ รูปแบบการคิดแบบอิสระ (ร้อยละ 27.10) และไม่พบนิสิตกายภาพบำบัดในชั้นปีใดที่มีรูปแบบการคิดแบบพึ่งพา จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีรูปแบบการคิดที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการรับรู้ (perception) การเรียนรู้ (learning) การแก้ปัญหา (problem solving) การตัดสินใจ (decision making) การสื่อสาร (communication) และความคิดสร้างสรรค์ (creativity) [10] อันส่งผลให้แต่ละบุคคลมีรูปแบบการคิดตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบแตกต่างกัน จากผลการศึกษาที่ได้นี้สามารถอนุมานได้ว่านิสิตกายภาพบำบัด

ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.90 ที่มีรูปแบบการคิดแบบร่วมพัฒนาเป็นผู้ที่มีความคิดในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ในลักษณะที่ไม่เพียงแต่เกิดประโยชน์ต่อตนเองยังก่อเกิดประโยชน์หรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ [1] ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของนักกายภาพบำบัดตามมาตรฐานวิชาชีพที่จะไม่มองแค่การรักษาเพียงด้านเดียวแต่จะมีมุมมองในหลายๆ ด้านเป็นองค์รวม (Holistic approach) ทั้งร่างกายและจิตใจผู้ป่วย ญาติหรือผู้ดูแลผู้ป่วย รวมถึงความสามารถ การทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพหรือหน่วยงานอื่นๆ เพื่อการพัฒนาดตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาองค์กร [8] เมื่อพิจารณารูปแบบการคิดของนิสิตกายภาพบำบัดที่มีความถี่มากเป็นอันดับสองได้แก่ รูปแบบการคิดแบบอิสระ แสดงให้เห็นว่านิสิตกายภาพบำบัดประมาณหนึ่งในสี่ของนิสิตทั้งหมด

(ร้อยละ 27.10) เป็นผู้ที่สามารถคิดที่จะวางแผนการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล ปรับปรุง แก้ไขด้วยตนเองไม่ต้องให้มีคนมาสั่ง แต่เลือกเฉพาะที่จะนำไปสู่ผลเท่านั้น [1] ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสิตกลุ่มนี้ยังตระหนักถึงแต่เรื่องของตนเองและไม่มีความคิดช่วยเหลือส่วนรวมหรือสังคมเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 4 ที่มีค่าร้อยละของรูปแบบคิดแบบอิสระสูงที่สุด (ร้อยละ 34.00) เมื่อเทียบกับชั้นปีอื่นๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากนิสิตกายภาพบำบัด ชั้นปีที่ 4 มีลักษณะการเรียนรู้และหน้าที่ต้องรับผิดชอบมากกว่าชั้นปีอื่นๆ จึงอาจทำให้เกิดความเครียดมากขึ้นทำให้นิสิตสนใจแต่เรื่องของตนเองส่งผลให้นิสิตมีจิตสาธารณะหรือมีความคิดที่จะบำเพ็ญตนเพื่อผู้อื่นหรือสาธารณะลดลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุธีร์ และคณะ [11] ที่พบว่าจำนวนชั่วโมงการเรียนรู้กวดวิชาในระดับมัธยมปลายมีความสัมพันธ์กับระดับความเครียดของนักศึกษาแพทย์ กล่าวคือเมื่อมีจำนวนชั่วโมงกวดวิชามากทำให้มีเวลาปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว น้อยลง รวมถึงการพักผ่อนการทำงานอดิเรกหรือการทำกิจกรรมสาธารณะลดลงซึ่งยังอาจส่งผลต่อระดับความฉลาดทางอารมณ์ที่ต่ำลงได้ และเมื่อพิจารณารูปแบบการคิดแบบพึ่งพา

พบว่า ไม่มีนิสิตกายภาพบำบัดในชั้นปีใดที่มีรูปแบบการคิดนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านิสิตกายภาพบำบัดเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ จำแนกและสามารถแยกย่อยสิ่งเร้าได้ดี สามารถตัดสินใจเอง วางแผนด้วยตนเอง ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลกำกับ ควบคุมผลงานของตนเองได้ ประเมินผลงานตนเองได้ และแก้ไขปรับปรุงทันทีได้ด้วยตนเองตามแนวคิดของ Withkin และคณะ [6] อย่างไรก็ตามความแตกต่างระหว่างรูปแบบการคิดแบบอิสระและแบบร่วมพัฒนาจะแตกต่างกันที่รูปแบบการคิดแบบร่วมพัฒนาจะตระหนักถึงผลกระทบจากการคิดหรือจากการตัดสินใจของบุคคลต่อบุคคลอื่น ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และถึงแม้ว่าการศึกษานี้จะไม่ได้ประเมินด้านความฉลาดทางอารมณ์และด้านจริยธรรมโดยตรง แต่การศึกษาของ ศิริวรรณ สุขสว่างผล [12] พบว่า รูปแบบการคิดถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการมีจิตสาธารณะและการตระหนักถึงคุณธรรม

จริยธรรม ซึ่งลักษณะของบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจและควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนเองต่อสถานการณ์ต่างๆ ได้ ทั้งยังเป็นมีความซื่อสัตย์ความรับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เข้าใจแ่่งมุมต่างๆ ของผู้อื่น และสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีประโยชน์ต่อสังคมอย่างมีจริยธรรม จากผลการศึกษานี้สามารถอนุมานได้ว่านิสิตกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นผู้มีความคิดด้านพัฒนา เป็นผู้มี ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient, EQ) และเป็นผู้ที่มีความคิดที่ตระหนักถึงจริยธรรม (Moral Quotient, MQ)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบการคิด และอายุของนิสิตกายภาพบำบัด จากผลการศึกษาที่พบว่ามีเพียงอายุที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัดในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากเนื้อหาการเรียนวิชาชีพกายภาพบำบัดมีเนื้อหาการเรียนที่ซับซ้อนและมีความยากมากขึ้นตามลำดับชั้นปีที่เพิ่มขึ้น จึงเป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตกายภาพบำบัดมีแนวโน้มลดลง แต่อย่างไรก็ตามผลการเรียนโดยเฉลี่ยของนิสิตยังอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ซึ่งผลการศึกษานี้เป็นไปตามทฤษฎีที่ว่ารูปแบบการคิดมีความแตกต่างหรือไม่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสติปัญญาหรือเชาว์ปัญญา (cognitive ability) [2] แต่มีการศึกษาของ กุลนิดาและสุวรรณ [13] ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความฉลาดทางอารมณ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับมัธยมปลาย (คะแนน O-NET และคะแนน กสพท.) ของนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 1 ของโรงเรียนแพทย์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าผู้ที่ความฉลาดทางอารมณ์สูงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ในขณะที่ส่วนผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

โดยสรุป รูปแบบการคิดไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่รูปแบบการคิดแบบร่วมพัฒนาเป็นรูปแบบการคิดของบุคคลที่ตระหนักถึงส่วนรวมและการมีจริยธรรมประจำใจอันจะส่งผลให้การ

บทความวิจัย (Research Article)

**การศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา)**
**The Study of Visionary Leadership with Change Management of School Administrators
under the Secondary Education Service Area Office 36 (Chiang Rai - Phayao)**

สุภาพร โสภโณทัย^{1*}Supaporn Sopanotai^{1*}**บทคัดย่อ**

การวิจัยในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา และการศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 111 คน และครู จำนวน 340 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) ปีการศึกษา 2556 รวมทั้งสิ้นจำนวน 451 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในสถานศึกษาต่างกัน และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า

3.1 ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษา และตำแหน่งงานในสถานศึกษาต่างกัน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

¹ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ School of Education, University of Phayao, Thailand 56000

* Corresponding author E-mail : fa_fa_987@hotmail.com

3.2 การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) เปรียบเทียบจำแนกตาม ระดับการศึกษา และตำแหน่งงานในสถานศึกษา พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประสพการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในทิศทางเดียวกันในระดับสูง กล่าวคือ ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์สูงขึ้น ก็จะมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงในระดับสูงด้วย

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์, การบริหารการเปลี่ยนแปลง

Abstract

The objectives of this research were to study visionary leadership and change management of school administrators, the comparison of visionary leadership and change management of school administrators and the correlation between visionary leadership with change management of school administrators under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao). The representative sample were 451 people consists of 111 school administrators and 340 teachers under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao) in 2013 academic year. The research instrument was questionnaire. The data were analyzed by mean, standard deviation, t-test Independent, one - way ANOVA and Pearson's product moment correlation coefficient.

The research results were as follows:

1. Visionary leadership of school administrators under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao) were in high level.
2. Change management of school administrators under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao) were in high level.
3. Visionary leadership and change management of school administrators under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao) compare classified by education level, the duty position and work experience of the results were as follows

3.1 Visionary leadership of school administrators under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao) compare classified by education level and the duty position there was significantly difference at 0.01 level but work experience was not significantly difference.

3.2 Change management of school administrators under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao) compare classified by education level and the duty position there was significantly difference at 0.01 level but work experience was not significantly difference.

4. The correlation between visionary leadership with change management of school administrators under the secondary education service area office 36 (Chiang Rai - Phayao) was in the same direction in high level means If school administrators have high visionary leadership, change management of school administrators will be in high level, too.

Keywords: Visionary Leadership, Change Management

คำนำ

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมของสมาชิกในองค์กร การสร้างความผูกพันของสมาชิกต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร และจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2555 ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเปรียบเทียบกับระดับเขตพื้นที่และระดับประเทศแล้ว พบว่า ยังมีคะแนนเฉลี่ยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 36 (เชียงราย-พะเยา) ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้สูงขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จะแสดงออกถึงการกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ต้องการจะเป็นในอนาคต โดยมีการวางแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้น และจากสถานการณ์ในปัจจุบันที่เป็นปัญหาอยู่ขณะนี้ การมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสามารถนำไปสู่ความเป็นผู้รอบรู้ มองการณ์ไกล และสามารถกำหนดสิ่งที่ต้องการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างถูกต้องทิศทาง (do the right thing) และยังใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา อีกทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและวางแผนเพื่อดำเนินงานส่งเสริมประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น [13]

ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) เพื่อที่จะได้นำไปเป็นข้อมูลและแนวทางในการ

พัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพต่อไป ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา)
- 2) เพื่อศึกษาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา)
- 3) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) จำแนกตามระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน
- 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา)

วิธีการศึกษา

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 156 คน และครู จำนวน 2,920 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) ปีการศึกษา 2556 รวมทั้งสิ้นจำนวน 3,076 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 111 คน และครู จำนวน 340 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) ปีการศึกษา 2556 รวมทั้งสิ้นจำนวน 451 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ Krejcie, R.V. and D.W. Morgan (เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย,

ม.ป.ป., หน้า 136 – 137 อ้างอิงใน Krejcie, R.V. and D.W. Morgan, 1970, หน้า 697 – 710) [3] และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นในการสุ่ม (Strata) จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนจำนวนผู้บริหารสถานศึกษาและครูแบ่งตามขนาดโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้
1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อบรรยายสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในสถานศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน และเพื่อบรรยายภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test Independent) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) พบว่า

1. มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์อยู่ในระดับมาก
2. มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก
3. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า

3.1 ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) เปรียบเทียบจำแนกตาม ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่มีระดับสูง

วิจารณ์และสรุปผล

จากผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ รองลงมาคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิภูชลา ลั่นเหลือ [4], อธิธิพิทักษ์ อรรคสุรีย์ [13] ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการทำงานที่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ โดยการกำหนดทิศทางและเป้าหมายเพื่อสร้างอนาคตผ่านวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติจริงได้เป็นผลสำเร็จ

ทั้งนี้โดยกำหนดนโยบาย เป้าหมาย แผนงาน และโครงการของสถานศึกษา นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษายังจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่วิสัยทัศน์โดยการสื่อสารหรือถ่ายทอดให้บุคลากรมีความเข้าใจในวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจน มีการให้รางวัล โบนัส จูงใจให้บุคลากรร่วมสานฝันต่อวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ตาม โดยมีจริยธรรมที่ถือเป็นแบบอย่างของบุคลากรในสถานศึกษา มีการประพฤติปฏิบัติตามมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรม สร้างศรัทธาโดยเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานตามค่านิยมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรสู่อนาคต และเมื่อนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมแล้วจะต้องมีการพิจารณาผลการดำเนินงานตามแผนถึงความก้าวหน้าที่ยังไปสู่วิสัยทัศน์ มีการประเมินวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยการประเมินตามกระบวนการหรือผลที่บังเกิด และมีการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พิมพ์ปวีณ์ วิเศษฤทธิ์ [8] ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำที่ดีจะต้องมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน วิสัยทัศน์ที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นวิสัยทัศน์ที่เป็นไปได้ไม่ใช่ความเพ้อฝันสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ

2. การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ริเริ่มในการวางแผนอย่างเป็นกระบวนการในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงภายในสถานศึกษา จากสถานภาพหนึ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่อีกสถานภาพหนึ่งที่กำหนดไว้ในอนาคต เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงการติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่สามารถนำมาพัฒนาสถานศึกษาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอัมพวัน ภัทรลิขิต [14] ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าผู้บริหารได้มีความคิดริเริ่มในการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ภายในสถานศึกษา และการติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสถานศึกษา แต่ไม่ได้ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่คณะครูถึงผลดีผลเสียที่ได้รับ

เมื่อคณะครูหาวิธีการใหม่ๆ มาใช้ในการสอน และการดำเนินงาน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษา ส่งเสริมครูในการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการนำแนวทางใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และมีการติดตามและประเมินผลการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยและเกิดประโยชน์ในการบริหารงานของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมบัติ นพรัก [12] ได้กล่าวไว้ว่า เป็นความพยายามของผู้บริหารที่จะหาทางนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในองค์กรเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในปัจจุบันวิทยาการและเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว องค์กรที่ต้องการความก้าวหน้าย่อมจะนำเทคโนโลยีที่มีประโยชน์เข้ามาใช้ในองค์กร รองลงมาได้แก่ ด้านโครงสร้าง เพราะว่าการบริหารสถานศึกษาจะต้องมีการปรับโครงสร้างของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดบทบาทอำนาจและหน้าที่ของสถานศึกษาร่วมกัน โดยมีวิธีการจัดสายบังคับบัญชาได้ตรงตามสายงาน เพื่อการปฏิบัติงานอย่างคล่องตัว และการปรับปรุงวิธีการประสานงานในสถานศึกษา เช่นเดียวกับแนวคิดของ พิชญ์ณภู แพงพะงา [7] ได้กล่าวไว้ว่า โครงสร้างองค์กรเป็นระบบงานซึ่งแสดงให้เห็นสายการรายงานและการบังคับบัญชาในการดำเนินงานขององค์กร โครงสร้างองค์กรจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบและกิจกรรมตามพันธกิจขององค์กรและแสดงให้เห็นว่าส่วนต่างๆ มีความสัมพันธ์กันและกันอย่างไร โดยแผนภูมิขององค์กรนั้น โครงสร้างองค์กรที่สมบูรณ์ควรแสดงให้เห็นตำแหน่งหน้าที่งานของบุคคลในองค์กร สายการบังคับบัญชาและการรายงานสายการสื่อสาร โดยเฉพาะการสื่อสารที่เป็นทางการ องค์กรขนาดใหญ่ อาจจะต้องมีแผนภูมิโครงสร้างองค์กรหลายอันเพื่อแสดงโครงสร้างทั้งหมดได้

3. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) จำแนกตามระดับการศึกษา ตำแหน่งงานในสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามระดับการศึกษา และตำแหน่งงานในสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคลากรด้านการศึกษามีแนวคิด ทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกัน เพราะผู้บริหารในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทันท่อเหตุการณ์ที่ต้องมีการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดตลอดเวลา นอกจากนี้ ตำแหน่งงานในสถานศึกษา ยังพบว่า มีผลต่อแนวคิด ทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันอีกด้วย เพราะว่าผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีคุณสมบัติทางการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป ด้านการบริหารการศึกษา มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งหัวหน้างานฝ่ายต่างๆ มีใบประกอบวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา และผ่านการสอบคัดเลือกตามหลักเกณฑ์การสอบผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงผ่านการอบรมหลักสูตรเตรียมความพร้อมของผู้บริหารสถานศึกษา ส่วนประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากในมุมมองเรื่องของการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษามีการรับรู้ของบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนั้นๆ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เอกฉันทิ โชติฉันทิ ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ตามทัศนะของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามประสบการณ์การบริหารงาน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ และผลการวิจัยของ มนทิวา ชัยประเสริฐ [9] ได้ศึกษาภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่ม

สาระการเรียนรู้โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่าการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตาม ประสบการณ์ทำงานในสถานศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3.2 จากการเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) จำแนกตาม ระดับการศึกษา และตำแหน่งงานในสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคลากรด้านการศึกษามีทัศนคติ มุมมองในการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกัน เพราะการบริหารการเปลี่ยนแปลงจะประสบความสำเร็จนั้น ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา เข้าใจในกลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ความเข้าใจและการยอมรับในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่บุคลากร และเข้าใจขั้นตอนการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบ และสร้างความเป็นกันเองและให้ความสำคัญกับบุคลากร เพื่อลดปัญหาการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงและความขัดแย้งในการทำงานในสถานศึกษาเพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ตำแหน่งงานในสถานศึกษา ยังพบว่า มีผลต่อแนวคิด ทักษะเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกันอีกด้วย เพราะการบริหารการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงมักไม่มีคำตอบตายตัวสำหรับทุกปัญหา ต้องอาศัยการลองผิดลองถูกบ้างเป็นบางครั้ง ความสำเร็จของการบริหารการเปลี่ยนแปลงนั้น คนที่สำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารระดับสูงที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจังและใส่ใจอย่างต่อเนื่อง รวมถึงจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กรอื่นๆ มาเปรียบเทียบกับ [5] จากผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรรณิภา

วิสูตร [6] ได้ศึกษาปัญหาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 พบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับปัญหาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1 พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนประสมการณ์ในการทำงาน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคลากรทางการศึกษามีทัศนคติและการรับรู้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจากความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารและการจัดการสิ่งต่างๆ รวมถึงการติดตามข้อมูลข่าวสาร เพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัศมี เจริญรัตน์ [10] ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนาร่องผู้นำการเปลี่ยนแปลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม พบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนาร่องผู้นำการเปลี่ยนแปลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบตามประสมการณ์ในการทำงาน โดยรวมไม่แตกต่างกัน และผลการวิจัยของ ขวัญหทัย ทองธราข [2] ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับสภาพความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู พบว่า สภาพความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โรงเรียนประถมศึกษาคตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีประสมการณ์ต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

4. ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 (เชียงราย – พะเยา) มีความสัมพันธ์กันใน

ทิศทางเดียวกันในระดับสูง กล่าวคือ ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เพิ่มขึ้น ก็จะมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรธนา พุ่มพานิชย์ [11] ได้ศึกษาวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีต่อระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับนัยสำคัญ 0.05 และจากผลการวิจัยของ อัมพวัน ภัทรลิขิต [14] พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้สร้างวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนว่าจะมีประสิทธิผลดีที่สุดที่สถานศึกษาต้องการ ส่วนการเผยแพร่วิสัยทัศน์ผู้บริหารสามารถสื่อสารให้คณะครูเข้าใจวิสัยทัศน์ของตนได้อย่างชัดเจน ยอมรับและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานทั้งหลาย เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ สำหรับการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสามารถนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติจริงได้สำเร็จ โดยหลอมวิสัยทัศน์ของตนไปสู่นโยบาย เป้าหมาย โครงการ

ดังนั้น การมีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงนั้น สมาชิกทุกคนในสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เช่นเดียวกันกับกัญญา โพธิ์วัฒน์ [1] พบว่า ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นงานบุกเบิกที่พยายามให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่บุคคลอื่น แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ทีมโรงเรียน หัวหน้างาน การปฏิบัติการ พฤติกรรมของทีมที่สำคัญ คือ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน การร่วมคิดร่วมทำ การปฏิบัติงานได้เกินปกติ การพึ่งพาและช่วยเหลือกัน การแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้ง การตัดสินใจร่วมกัน และความไวต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีเงื่อนไขคือความชัดเจนในนโยบาย ผู้บริหารมีลักษณะเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างผู้นำร่วม มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ มีความผูกพันกับชุมชน ทำงานร่วมกับเครือข่าย มุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จและเผชิญปัญหาในโรงเรียน เป็นผู้นำทางวิชาการ ใส่ใจในงานและจุดมุ่งหมาย ปรับวัฒนธรรมการทำงานที่ยึดมั่นในปรัชญาโรงเรียน รับผิดชอบงานในหน้าที่ มีการสื่อสารอย่างทั่วถึง มีบรรยากาศที่

สร้างสรรค์ มีความโปร่งใสในการบริหาร จากประเด็นดังกล่าวถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ก็จะทำให้เกิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ (Articulating) ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนพัฒนาบุคลากรให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับผู้บริหารในหน่วยงานอื่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานขององค์กรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ให้ทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ ดร.สันติ บุรณะชาติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา และดร.นำฝน กันมา กรรมการที่

ปรึกษาวิทยานิพนธ์ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ คำแนะนำ และคำปรึกษา ตลอดจนการตรวจสอบปรับปรุงงานวิจัยให้มีคุณภาพและออกมาสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

1. กัญญา โพธิวัฒน์. ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา : การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2548. หน้า 233-234.
2. ขวัญหทัย ทองธราษ. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับสภาพความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 2552.
3. เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. ระเบียบวิธีวิจัย. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร. ม.ป.ป. หน้า 136 – 137.
4. นิกัญชลาลันเหลือ. โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยขอนแก่น. จังหวัดขอนแก่น. 2554.
5. นุกูล อุบลบาน. การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management): การปรับเปลี่ยนคนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ. วารสารรวมคำแหง. ปีที่ 27, ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มี.ค. 2553), หน้า 164-176.
6. พรรณิภา วิสุธ. การศึกษาปัญหาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ยโสธร เขต 1. สารนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา สถานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. 2553.

7. พิษณุณญา แพงพะงา. ความคิดเห็นของคณาจารย์ที่มีต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนนานาชาติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหงมหาสาร. 2553. หน้า 64.
8. พิมพ์วิทย์ วิเศษฤทธิ์. ปัจจัยที่ส่งผลกับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพะเยา เขต 2. งานนิพนธ์, มหาวิทยาลัยบูรพา, จังหวัดชลบุรี. 2548. หน้า 26.
9. มนทิวา ชัยประเสริฐ. ภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2555.
10. รัชมี เจริญรัตน์. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการเปลี่ยนแปลงกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนนาร่องผู้นำการเปลี่ยนแปลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 2551.
11. วรณา หุ่นพานิชย์. วิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานครที่มีต่อระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. 2549. หน้า 108.
12. สมบัติ นพรัก. เอกสารประกอบการเรียนการสอน : การพัฒนาองค์กร. วิทยาลัยการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยพะเยา. จังหวัดพะเยา. ม.ป.ป. หน้า 29.
13. อิทธิพิทักษ์ อรรถสุริย์. การศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2556.
14. อัมพวัน ภัทรลิขิต. วิสัยทัศน์และพฤติกรรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอเมืองลำพูน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. จังหวัดเชียงใหม่. 2547. หน้า 79-86.

บทความวิจัย (Research Article)

คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

The Phenomenal Characteristics of Factors on the Sign Language Learning of Elementary Hearing Impaired Students

ศรีสุดา พัทจันทร์^{1*}, สมโภชน์ อเนกสุข², ศศินันท์ ศิริธาดากุลพัฒน์³

Srisuda Patjan^{1*}, Sompoch Anegasukha², Sasinan Sirithadakunlaphat³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 2) ศึกษาคุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง และครูผู้สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาที่ 2 และ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ของโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ด้านครอบครัวพบว่าโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครดี ผู้ปกครองตระหนักและให้ความสำคัญต่อนักเรียน ส่วนโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครไม่ดีพบว่าผู้ปกครองขาดความเข้าใจด้านความบกพร่องทางการได้ยิน และมีทัศนคติทางลบต่อนักเรียน ด้านการศึกษาพบว่าโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครดีครูมีความเชี่ยวชาญด้านภาษามือ และเชี่ยวชาญด้านการสอน โรงเรียนจัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ส่วนโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครไม่ดีพบว่าครูขาดความเชี่ยวชาญด้านภาษามือ และโรงเรียนขาดการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของครู ด้านนักเรียนพบว่าโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครดี นักเรียนมีความพร้อม มีความรับผิดชอบต่อการเรียน ส่วนโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครไม่ดีพบว่านักเรียนมีความพิการซ้อน ครอบครัวมีปัญหา ขาดความรู้ความเข้าใจด้านภาษามือ และขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ เข้ารับการศึกษาลดกว่าปกติ ด้านสังคมพบว่านักเรียนที่เรียนรู้อาสาสมัครดีกับการเรียนรู้อาสาสมัครไม่ดีเกิดการพัฒนากทักษะภาษามือจากเพื่อน

คำสำคัญ : การเรียนรู้อาสาสมัคร, นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน, คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัย วัดผลและสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาวิจัย และจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

³ อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัย และจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*Corresponding author E-mail: Srisuda607@gmail.com

Abstract

The purpose of this study was 1) to analyze confirmatory factors on the sign language learning of elementary hearing impaired students and 2) to investigate the phenomenal characteristics of factors on the sign language of elementary hearing impaired students by applying Mixed Method Research; quantitative and qualitative approach. The participants consisted of students, parents and instructors of hearing impaired students in elementary school during the second semester in the academic year of 2013. There were 207 students in Deaf School by the authorized of Bureau of Special Education, 207 parents and 33 instructors. The research instrument included a questionnaire with 3 scale. The statistical procedure employed to analyze the data was confirmatory factor analysis. Data collection in part of qualitative approach received from individual interview and content analysis was used.

The finding were as follow: Factors on the sign language learning of hearing impaired students conformed to the empirical data. There were 4 latent variables which were family, education, students and society and 13 observable variables. The statistical result are $\chi^2 = 52.20, df = 36, p = .03951, \chi^2/df = 1.45, GFI = .96, AGFI = .91, RMSEA = .047$. Phenomenon characteristic of family: parents offered their children a special care and considered on the importance of sign language in the school with high level of student's proficiency. On the other hand, in the school with low level of students' proficiency, parents lacked of the knowledge about hearing impaired children and sign language. They are also pessimistic. Education: in the school with high level of student's proficiency, teachers were masterful in terms of instruction for hearing impaired students. In addition, students were provided the appropriate environment and full facilities. In contrast with the school of students' low proficiency, teachers were inadequate of sign language teaching skill. The development of sign language teaching among those teachers was inadequate. Student: in the school with high level of student's proficiency, most students owned high availability and responsibility in their education. On the contrary, in the school with low level of student's proficiency, it was found that students were redundancy disabled children. They also suffered from family issue along with their belated education. Society: students could effectively improve their sign language skill with their friends. Most students lived with their friends happily and received the assistance among group in terms of sign language communication. Thus, friend was considered as one of the most important parts for hearing impaired students.

Keywords : Sign Language Learning, Hearing Impaired Students, Phenomenal Characteristics

บทนำ

จากสถิติของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติประจำปี 2555 ประเทศไทยมีจำนวนผู้บกพร่องทางการได้ยิน 196,272 คน ซึ่งจัดเป็นคนพิการกลุ่มหนึ่งที่สังคมควรให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารภาษาด้วยคำได้ ทำให้ประสบปัญหาและเป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกับบุคคลในสังคม [10]

สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีภาษาเฉพาะ คือ “ภาษามือ” ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน [5]

ภาษามือกำเนิดในประเทศไทยเมื่อปี 2509 โดยคุณหญิงกมล ไรฤกษ์ ผู้ประดิษฐ์ และคิดค้น โดยดัดแปลงจากภาษามืออเมริกัน ปัจจุบันได้รับการรับรองเป็นภาษาประจำชาติของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ.2542 ทำให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเรียนรู้ได้ดีเช่นเดียวกับภาษาถ้อยคำ [1]

จากการศึกษานำร่อง แนวคิด ทฤษฎีพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมี 4 องค์ประกอบ คือ ครอบครัว การศึกษา นักเรียน และ

สังคม และพบว่าภาษามือมีข้อจำกัดในการสื่อความหมายดังนี้

1. ด้านครอบครัวพบว่าประสบปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัว เนื่องจากพ่อแม่ไม่สามารถสื่อสารภาษามือได้ ขาดการดูแลเอาใจใส่ และขาดความเข้าใจด้านความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งผลการวิจัยของ Meadow และ Mayberry [13] พบว่า 90 เปอร์เซ็นต์ของเด็กที่เกิดในครอบครัวที่พ่อแม่มีการได้ยินปกติไม่มีความรู้ด้านภาษามือ

2. ด้านการศึกษาพบว่าภาษามือไม่มีรูปแบบมาตรฐาน ภาษามือมีน้อยไม่ครอบคลุมเนื้อหาแต่ละรายวิชา คำศัพท์หลายท่าเกือบจะเป็นท่าเดียวกัน [7] หลักสูตรที่สอนไม่สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน ครูไม่ได้จบการศึกษาด้านการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินโดยเฉพาะ [9]

3. ด้านผู้เรียนพบว่านักเรียนมีความพิการซ้อน ปัญหาด้านสุขภาพ และ Meronen พบว่านักเรียนมีความล่าช้าในการเรียนรู้ภาษามือ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ภาษามือ [14]

4. ด้านสังคมพบว่านักเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่ พิจารณา และเข้ารับการศึกษามากกว่าปกติ ทำให้แยกตัวออกจากสังคม ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และครู ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ภาษามือ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยตระหนักและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ภาษามือ จึงเป็นสาเหตุในการศึกษาคูณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินโดยข้อมูลเชิงประจักษ์

2. เพื่อศึกษาคูณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนดังนี้

การศึกษาเชิงปริมาณ

เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษานำร่อง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

2. เลือกตัวแปร แนวคิด และกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการที่สามารถวัดค่าได้

3. กำหนดกรอบแนวคิดองค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

4. พัฒนาแบบสอบถาม เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

การศึกษาเชิงคุณภาพ

เพื่อศึกษาคูณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีขั้นตอนดังนี้

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนที่มีคะแนนการเรียนรู้ภาษามือเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนที่เรียนรู้ภาษามือระดับดี มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 ขึ้นไป และกลุ่มนักเรียนที่เรียนรู้ภาษามือระดับต่ำ มีตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา

2. สุ่มโรงเรียนแต่ละกลุ่มกลุ่มละ 3 โรงเรียน คือ กลุ่มโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้ภาษามือระดับดี และระดับต่ำ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง และครูผู้สอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาที่ 2 และ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 ของโรงเรียนโสตศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ นักเรียน 207 คน ผู้ปกครอง 207 และครู 33 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม หลังจากนั้นใช้วิธีการ

สุ่มโดยวิธีการ จับสลาก (Lottery Method) จำนวน 12 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม องค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือจำนวน 6 ชุด ประกอบด้วย ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านนักเรียน ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ และแบบทดสอบภาษามือ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

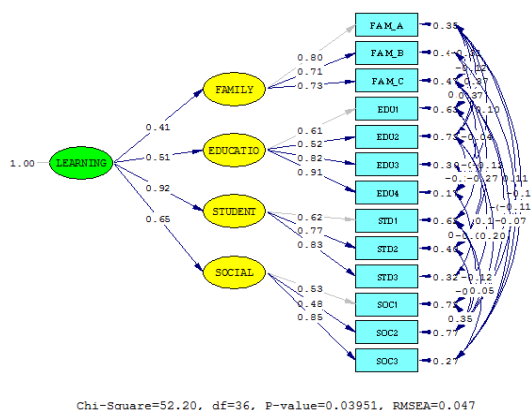
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้สถิติเชิงบรรยายด้วย โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก และอันดับที่สอง เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติขั้นสูง

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปข้อความ คำพูด เพื่อสื่อความหมายคุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือที่เกิดขึ้น โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแต่ละประเด็น และจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีความหมายในทางเดียวกัน และสร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ตรวจสอบความถูกต้องผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ และนำเสนอเชิงพรรณนา

ภาพที่ 1 องค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ตัวแปร	β	SE	t	R^2
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรก				
1.การดูแลเอาใจใส่	.80**	-	-	.65
2.การส่งเสริมการเรียนรู้	.71**	.72	4.90	.51
3.การให้คำแนะนำ	.73**	.24	7.62	.53
4.วิธีการสอน	.61**	-	-	.37
5.การให้คำปรึกษา	.52**	1.20	7.14	.27
6.สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา	.82**	.27	6.99	.67
7.การประเมินผลการเรียน	.91**	.33	7.49	.83
8.ทักษะการเรียนรู้	.62**	-	-	.38
9.การเตรียมการ	.77**	.21	10.04	.60
10.ความรับผิดชอบ	.83**	0.10	7.64	.68
11.การยอมรับ	.53**	-	-	.28
12.ความช่วยเหลือ	.48**	.56	7.17	.23
13.ทักษะของเพื่อน	.85**	1.11	4.96	.73
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง				
FAMILY	.41**	.09	4.75	.17
EDUCATION	.51**	.10	5.02	.27
STUDENT	.92**	.13	6.95	.84
SOCIAL	.65**	.15	4.48	.42
<i>Chi – square</i> = 52.20		<i>df</i> = 36		<i>p</i> = .03951
GFI = .96		AGFI = .91		RMSEA = .047

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินสามารถยืนยันได้ 4 องค์ประกอบ คือ ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านนักเรียน และด้านสังคม โดยวัดจากตัวแปรสังเกตได้ 13 ตัวแปร ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบการเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งพิจารณาจากค่าไคสแควร์ ($X^2 = 52.20, df = 36, p = .03951$) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (X^2/df) เท่ากับ 1.45 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .96 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) เท่ากับ .91 ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ .047 จากค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนขององค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินแสดงว่าองค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวแปรสังเกตได้ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับแรกพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 4 มีค่าเป็นบวก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .48 ถึง .91 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว เรียงลำดับดังนี้ การประเมินผลการเรียน มีค่าเท่ากับ .91 ทักษะของเพื่อน มีค่าเท่ากับ .85 ความรับผิดชอบ มีค่าเท่ากับ .83 สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา มีค่าเท่ากับ .82 การดูแลเอาใจใส่ มีค่าเท่ากับ .80 การเตรียมการ มีค่าเท่ากับ .77 การให้คำแนะนำ มีค่าเท่ากับ .73 การส่งเสริมการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ .71 ทักษะการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ .62 วิธีการสอน มีค่าเท่ากับ .61 การยอมรับ มีค่าเท่ากับ .53 การให้คำปรึกษา มีค่าเท่ากับ .52 ส่วนน้ำหนักความสำคัญต่ำสุด คือ ความช่วยเหลือ มีค่าเท่ากับ .48

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองพบว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 4 มีค่าเป็นบวก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ .41 ถึง .92

ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว เรียงลำดับดังนี้ องค์ประกอบด้านนักเรียน มีค่าเท่ากับ .92 ด้านสังคม มีค่าเท่ากับ .65 ด้านการศึกษา มีค่าเท่ากับ .51 ส่วนน้ำหนักความสำคัญต่ำสุด คือ องค์ประกอบด้านครอบครัว มีค่าเท่ากับ .41

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบ การเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

1. คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ด้านครอบครัวพบว่าโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษระดับดีผู้ปกครองตระหนัก และให้ความสำคัญต่อนักเรียน ส่วนโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษระดับต่ำพบว่าผู้ปกครองขาดความเข้าใจด้านความบกพร่องทางการได้ยิน และมีทัศนคติทางลบต่อนักเรียน

2. คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ด้านการศึกษาพบว่าโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษระดับดีครูมีความเชี่ยวชาญด้านภาษามือ และมีความเชี่ยวชาญด้านการสอน และโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ส่วนโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษระดับต่ำพบว่าครูขาดความเชี่ยวชาญด้านภาษามือ และโรงเรียนขาดการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของครู

3. คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ด้านนักเรียนพบว่าโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษระดับดีนักเรียนมีความพร้อม และมีความรับผิดชอบต่อการเรียน ส่วนโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อ่านภาษาอังกฤษระดับต่ำพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความพิการซ้อน ครอบครัวมีปัญหา และเข้ารับการศึกษามากกว่าปกติ

4. คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ด้านสังคมพบว่านักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางภาษาจากเพื่อน ได้รับการยอมรับ และความช่วยเหลือจากเพื่อน ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และการสื่อสารภาษามือ

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบด้านครอบครัว

ผลการวิจัยองค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษาถิ่นครอบครัว ตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การดูแลเอาใจใส่ การส่งเสริมการเรียนรู้ และการให้คำแนะนำสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบด้านครอบครัวของโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้ภาษาถิ่นระดับดีมีปรากฏการณ์ดังนี้ ผู้ปกครองดูแลเอาใจใส่ให้นักเรียนอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาถิ่น และให้คำแนะนำด้านคำศัพท์ภาษาถิ่นพื้นฐาน และด้านการเรียนระดับชั้นประถมศึกษาได้ แต่การเรียนระดับมัธยมศึกษาไม่สามารถให้คำแนะนำได้ลึกซึ้ง ส่วนผู้ปกครองที่สูญเสียการได้ยินสามารถเป็นที่ปรึกษา และให้คำแนะนำแก่นักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมาลี อรุณากูร [7] พบว่าผู้ปกครองที่ยอมรับและดูแลเอาใจใส่ให้นักเรียน ส่วนใหญ่พยายามทำความเข้าใจความพิการ และผลของการสูญเสียการได้ยิน พยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ทราบวิธีการเลี้ยงนักเรียนได้ถูกต้อง และเสริมสร้างประสบการณ์ให้นักเรียนได้เหมาะสม นักเรียนจึงมีพัฒนาการทางอารมณ์ และจิตใจในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมพร หวานเสร็จ [6] กล่าวถึงความรับผิดชอบของพ่อแม่ที่มีลูกบกพร่องทางการได้ยิน พ่อแม่ต้องยอมรับความจริงว่าลูกสูญเสียการได้ยิน เรียนรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการสูญเสียการได้ยิน เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะทางภาษา มอบความรักแก่ลูกอย่างจริงใจ ส่งเสริมให้ลูกได้รับการศึกษา พัฒนาความสามารถ และให้ความสำคัญต่อลูก

ส่วนคุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบด้านครอบครัวของโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้ภาษาถิ่นระดับดีมีปรากฏการณ์ดังนี้ ผู้ปกครองขาดการดูแลเอาใจใส่ให้นักเรียน มีทัศนคติทางลบ ขาดความรู้ด้านความบกพร่องทางการได้ยิน ขาดการส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาถิ่น และไม่สามารถให้คำปรึกษาแก่นักเรียนได้ เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารภาษาถิ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมาลี อรุณากูร [3] กล่าวว่าผู้ปกครองที่รู้สึกผิดหวังที่มีลูกพิการทางการได้ยิน ขาดการดูแลเอาใจใส่ให้นักเรียน ไม่

พยายามทำความเข้าใจความรู้สึกของนักเรียน และทอดทิ้งไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ทำให้นักเรียนรู้สึกไม่เป็นที่ต้องการของบุคคลในครอบครัว ขาดความอบอุ่น รู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นคงทางจิตใจ และไม่มีความสุข ซึ่งและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pizer [15] พบว่าการใช้ภาษาถิ่นของพ่อแม่เป็นเรื่องที่ลำบากใจเป็นอย่างยิ่ง พ่อแม่ให้เหตุผลว่า “รู้สึกอึดอัดใจ และอายที่ต้องใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาสัญลักษณ์สื่อสารในที่สาธารณะ ซึ่งการใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาสัญลักษณ์เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของการสื่อสาร” ดังนั้นจึงเลือกใช้ภาษาพูดกับลูก ซึ่งเป็นทัศนคติทางลบในการเลือกใช้ภาษาสำหรับลูกที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

2. องค์ประกอบด้านการศึกษา

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าองค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษาถิ่นด้านการศึกษา ตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษา คือ วิธีการสอน การให้คำปรึกษา สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา และการประเมินผลการเรียนสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบด้านการศึกษาของโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้ภาษาถิ่นระดับดีมีปรากฏการณ์ดังนี้

1. วิธีการสอน ครูใช้วิธีการสื่อสารการสอนแบบองค์รวม จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาถิ่น จัดทำสื่อประกอบการสอน จัดชั่วโมงพิเศษสอนภาษาถิ่น และคิดค้นวิธีการสอนผ่านการวิจัย

2. ครูให้คำปรึกษา และเป็นที่ปรึกษาด้านการเรียน และเรื่องส่วนตัวของนักเรียนอย่างใกล้ชิด และเป็นທີ່ปรึกษาด้านการเลี้ยงดูนักเรียน การสื่อสารภาษาถิ่น และเป็นล่ามภาษาถิ่นแก่ผู้ปกครองเป็นอย่างดี

3. สิ่งแวดล้อมทางการศึกษาโรงเรียนจัดการสอนแบบปกติ และแบบสองภาษา ครูจบการศึกษาด้านการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินโดยตรง จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาถิ่น จัดศูนย์บริการให้ความรู้ด้านความบกพร่องทางการได้ยิน แก่ผู้ปกครอง จัดอบรมพัฒนาความรู้ของครู จัดอบรมภาษาถิ่นแก่ผู้ปกครอง และนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ครูร่วมกันบัญญัติทำคำศัพท์ภาษาถิ่นด้านวิชาการ และวิชาชีพของสถานศึกษา

4. การประเมินผลการเรียน ครูจัดทำแบบทดสอบภาษามือ เพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียน โรงเรียนจัดประเมินผลการสื่อสารภาษามือระดับสถานศึกษา เพื่อประเมินพัฒนาการทางภาษาของนักเรียน ทุกปีการศึกษา และจัดประเมินความรู้ และการสื่อสารภาษามือของผู้ปกครองทุกภาคการศึกษา

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chandee [12] ศึกษากรอบการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินพบว่าองค์ประกอบด้านการเรียน การสอน การให้คำปรึกษา สิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนของนักเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจิตประภา ศรีอ่อน [2] กล่าวว่าการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินต้องได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษด้านหลักสูตร วิธีสอน สื่อการสอน การประเมินผล และการสนับสนุนทางการศึกษา หากสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนส่งผลทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้เช่นเดียวกับนักเรียนปกติ

ส่วนคุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบด้านการเรียนของโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้ภาษามือระดับต่ำพบว่ารูปแบบการสอน สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา และการประเมินผลการเรียนของครูมีลักษณะคล้ายกัน แต่สิ่งที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้ภาษามือต่ำ เนื่องจากขาดความเชี่ยวชาญด้านภาษามือ และขาดความเข้าใจธรรมชาติของนักเรียน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารการสอน และไม่สามารถให้คำแนะนำแก่นักเรียนได้ ด้านสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาพบว่าโรงเรียนขาดการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของครู โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านความบกพร่องทางการได้ยิน และขาดการส่งเสริมพัฒนาภาษามือแก่ผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอรัญญา บุญมาเลิศ [9] พบว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษา ด้านการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินโดยตรง ทำให้ไม่สามารถสอนนักเรียนให้เข้าใจความหมายในบทเรียนได้ หลักสูตรที่สอนไม่สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน เนื่องจากเนื้อหาซับซ้อนเกินกว่านักเรียนจะสามารถเรียนรู้ และเข้าใจได้เช่นเดียวกับนักเรียนปกติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย

ของ Schick, Williams และ Kupermintz [16] พบว่านักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้รับการพัฒนาภาษาจากครู และล่ามภาษามือที่มีความเชี่ยวชาญ แต่ผลการวิจัยพบว่าครู และล่ามภาษามือที่มีความเชี่ยวชาญมีจำนวนน้อย

3. องค์ประกอบด้านนักเรียน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าองค์ประกอบที่ยืนยันการเรียนรู้ภาษามือขององค์ประกอบด้านนักเรียนตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษา คือ ทักษะการเรียนรู้ การเตรียมการ และความรับผิดชอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบด้านนักเรียนของโรงเรียนที่เรียนรู้ภาษามือระดับต่ำมีปรากฏการณ์ดังนี้ นักเรียนมีทักษะการสื่อสารภาษามือระดับดี เนื่องจากมีความพร้อมต่อการเรียน มีความรับผิดชอบ มีลักษณะนิสัยช่างพูด ช่างสังเกต สนใจเรียน และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเป็นอย่างดี ทำให้เกิดการเรียนรู้ภาษามือตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chandee [12] พบว่าองค์ประกอบด้านผู้เรียนประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อม และความรับผิดชอบเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Meronen [14] พบว่าความสามารถในการใช้ภาษามือของนักเรียนแต่ละคนต่างกัน ขึ้นอยู่กับทักษะการเคลื่อนไหวของมือ ความเร็วของการเคลื่อนไหวมือ การสะกดนิ้วมือซ้ำ การเลียนแบบตำแหน่งมือ ความคล่องแคล่วในการใช้มือ การสอนภาษามือที่บ้าน ความเร็วในการเรียกชื่อ และภาษาแรกของพ่อแม่

คุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์ขององค์ประกอบด้านนักเรียนของโรงเรียนที่เรียนรู้ภาษามือระดับต่ำมีปรากฏการณ์ดังนี้ นักเรียนขาดทักษะการเรียนรู้ และการสื่อสารภาษามือ เนื่องจากความพิการ ขาดความพร้อมในการเรียน ขาดความรับผิดชอบ และเข้ารับการศึกษาล่ามล่ามปาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Meronen [14] ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการใช้ภาษามือของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินพบว่าการพัฒนาภาษามือของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการ

ไต่ยืนที่ไม่สามารถทำได้มี 2 อย่าง คือ ความล่าช้าในการเรียนภาษามือ และความยากในการใช้สัญลักษณ์ใหม่ๆที่เกิดขึ้นทุกวัน

4. องค์ประกอบด้านสังคม

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าองค์ประกอบเชิงยืนยันด้านสังคม ตัวแปรที่ผู้วิจัยศึกษา คือ การยอมรับความช่วยเหลือ และทักษะของเพื่อนสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ซึ่งข้อค้นพบเชิงคุณภาพพบว่าคุณลักษณะเชิงปรากฏการณ์องค์ประกอบด้านสังคมของโรงเรียนที่นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครระดับดี และระดับต่ำมีลักษณะเหมือนกันดังนี้

1. นักเรียนยอมรับว่าภาษามือเป็นช่องทางในการสื่อสาร และยอมรับท่าคำศัพท์ภาษามือที่ครู เพื่อน และครอบครัวบัญญัติขึ้น

2. นักเรียนได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน และเพื่อนรุ่นพี่ช่วยสอนภาษามือ สอนการบ้าน และกิจกรรมต่างๆในโรงเรียน

3. นักเรียนเรียนรู้ทักษะการสื่อสารภาษามือจากเพื่อน และเพื่อนรุ่นพี่ เพื่อนำมาใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอารีลักษณ์ คิมทอง [11] พบว่าพัฒนาการทางภาษาของลูกที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืนได้รับการพัฒนา และเรียนรู้อาสาสมัครจากเพื่อนในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิธยา ซาลี [4] พบว่าโรงเรียนโสตศึกษาเป็นแหล่งสร้างสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืน นักเรียนได้พบเพื่อนที่เหมือนกัน ถูกสอนให้ใช้ภาษามือเหมือนกัน และมีกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคม เป็นพื้นที่ของภาษามือ และเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Anderson และ Reilly [16] พบว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืนได้รับการพัฒนาภาษามือจากพ่อแม่ที่สูญเสียการไต่ยืน กลุ่มเพื่อน และกลุ่มบุคคลที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืนผู้ใหญ่

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. องค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืนสามารถยืนยันได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 4 เพื่อใช้วางแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืน

2. องค์ประกอบด้านครอบครัวที่ส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครได้ดี พบว่าผู้ปกครองควรดูแลเอาใจใส่ ส่งเสริมการเรียนรู้ ยอมรับความบกพร่องทางการไต่ยืน มีทัศนคติที่ดีต่อบุตรหลาน มอบความรัก และเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารด้านความบกพร่องทางการไต่ยืน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาทักษะทางภาษา และคุณภาพชีวิตของนักเรียน

3. องค์ประกอบด้านการศึกษาที่ส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครได้ดี พบว่าผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมพัฒนาความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอน จัดสื่อและสิ่งอำนวยความสะดวกในการส่งเสริมการเรียนรู้ อบรมพัฒนาภาษามือให้กับนักเรียน และผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ประเมินผลทักษะการสื่อสารภาษามือของนักเรียนเป็นระยะ เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาของนักเรียน

4. องค์ประกอบด้านนักเรียนที่ส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครได้ดี พบว่าครูและผู้ปกครองควรร่วมมือกันส่งเสริม และกระตุ้นให้นักเรียนมีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก และมีพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่เรียน

5. องค์ประกอบด้านสังคมที่ส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้อาสาสมัครได้ดี พบว่าครูและผู้ปกครองควรส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนหรือบุคคลที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการไต่ยืน พัฒนาทักษะทางภาษามือ และคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ค่าน้ำหนักองค์ประกอบด้านครอบครัวมีค่าต่ำสุด เมื่อผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีทัศนคติทางลบต่อนักเรียน ขาดความตระหนักและไม่ให้ความสำคัญต่อภาษามือ ขาดการดูแลเอาใจใส่ให้นักเรียน และขาดความเข้าใจด้านความบกพร่องทางการได้ยิน ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิธีการปรับทัศนคติและพัฒนาวิธีการเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่มีบุตรบกพร่องทางการได้ยิน

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการเรียนรู้ภาษามือกับคะแนนผลการทดสอบภาษามือของนักเรียนพบว่าองค์ประกอบด้านการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับผลคะแนนการทดสอบภาษามือ ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัญหาและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อผลการเรียนรู้ภาษามือของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

3. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการเรียนรู้ภาษามือทั้ง 4 องค์ประกอบในภาพรวมพบว่าทั้งครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง สังคม ถ้าหากมีการเข้าใจ และใช้ภาษามือได้ดีจะทำให้การสื่อสารพัฒนาเรียนรู้ได้ดีขึ้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีในการเรียนรู้ภาษามือด้วยตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

ในการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงไปด้วยดีด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และดร.ศศิรินทร์ ศิริธาดากุลพัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม คุณครูผู้อารีย์ต่อศิษย์ในการทุ่มเทเวลาชี้แนะ และขัดเกลาความคิดให้เกิดความกระจ่าง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ขอขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ให้ความกรุณาในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ตลอดจนขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติเป็นอย่างสูงที่มอบทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. 50 ปีมูลนิธิอนุเคราะห์คนหูหนวกในพระบรมราชินูปถัมภ์. (ม.ป.ป.)
2. จิตประภา ศรีอ่อน. (2550). บทสรุปสำหรับผู้บริหารรายงานการวิจัยเรื่องความสามารถด้านการอ่าน และ การเขียนภาษาไทยของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน โสตศึกษา. วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล.
3. มาลี อรุณานุก. (2554). การสื่อสารกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในงานทันตกรรมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. กรุงเทพฯ : พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด.
4. วรัชญา ชาลี. (2555). โลกของคนหูหนวก. วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมวิทยา และ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
5. วีระศักดิ์ จันทรส่องแสง. (2549). เสียงจากโลกเงียบ มือสื่อภาษา ตาสื่อใจ. กรุงเทพฯ: สามลดาการพิมพ์.
6. สมพร หวานเสร็จ. (2552). การประเมินโครงการโรงเรียนต้นแบบการทดลองสอนแบบสองภาษา สำหรับ นักเรียน หู ห น ว ก . วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล.
7. สมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย. (2533). ปทานุกรมภาษามือไทยฉบับปรับปรุงและขยายเพิ่มเติม.
8. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการระยะ 5 (พ.ศ.2555-2559) ของกระทรวงศึกษาธิการ.
9. อรัญญา บุญมาเลิศ. (2548). ปัญหาการสื่อสารการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในโรงเรียน

- เศรษฐเสถียร. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาการสื่อสารภาครัฐและเอกชน คณะ
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
10. อัญชลี ด้านวิรุฬหนิช. (2539). ความคาดหวัง
ของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง
สังคมของ
เด็กหูหนวก: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนสอนคนหู
หนวกในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะ
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 11. อารีลักษณ์ คิมทอง. (2544). กรณีศึกษาเกี่ยวกับการ
เลี้ยงดูบุตรของครอบครัวที่มีต่อลูกหูหนวก.
วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชางาน
บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
 12. Chandee. (2011) . *Learning Framework for
Hearing Impaired Students*. Doctor dissertation,
Faculty of Industrial Education and Technology
King Mongkut's University of
Technology Thonburi.
 13. Meadow, S.G., & Mayberry, R.I. (2001). *How
do profoundly deaf children learn to read?*.
Learning Disabilities Research & Practice,
16(4), 222-229.
 14. Meronen, A., & Timo, A.(2008). *Individual
differences in Sign Language abilities in deaf
children*.
American Annals of the deaf, 152 (5), 495-504.
 15. Pizer, G.B. (2008). *Sign and speech in family
interaction: Language choices of deaf parents
and their hearing children*. Doctoral
dissertation, Faculty of the Graduate School,
University of Texas at Austin.
 16. Pizzo , L. (2013). *Vocabulary instruction for the
development of American sign language in
deaf children: An investigation into teacher
knowledge and practice*. Doctoral dissertation,
Department of Teacher Education, Special
Education, and Curriculum and Instruction
Curriculum and Instruction, Boston College.

บทความวิจัย (Research Article)**การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม : แนวทางการพัฒนา****Moral and Ethical Development : Development approach**ประไพรัตน์ ลำไจ¹Prapairot Lumjai¹**บทคัดย่อ**

คุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งดีงามที่สังคมยอมรับ ซึ่งเกิดจากส่วนรวมและการศึกษา การปฏิบัติฝึกรบม การกระทำจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยเป็นสิ่งที่ดีมีคุณประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น หลักการและทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมีกลุ่มแนวคิดที่สำคัญ 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเป็นไปตามขั้น และขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น 2) กลุ่มแนวคิดจิตพิสัย เป็นกลุ่มที่มุ่งอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลโดยมองว่า มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจ 3) กลุ่มแนวคิดพฤติกรรมนิยมให้ความสำคัญกับการให้การเสริมแรง 4) กลุ่มแนวคิดจิตพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรม จริยธรรมของบุคคลโดยอาศัยข้อมูลจากงานวิจัยเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ จะให้ความสำคัญกับวิธีการกำหนดพฤติกรรมที่จะพัฒนารวมถึงขั้นตอน และวิธีการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลให้สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบ 5) กลุ่มแนวคิดทางสังคมวิทยาให้ความสำคัญกับการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลโดยใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านตัวแทนทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ พ่อแม่ ครู เพื่อน พระ และสื่อมวลชน เป็นต้น 6) กลุ่มแนวคิดทางศาสนาเชื่อว่าหลักธรรมคำสอนต่างๆ ทางศาสนาสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาให้บุคคลมีจิตสำนึกและเจตคติที่ถูกต้องงดงาม สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างไรก็ตามแม้แต่ละแนวคิดจะมีความเชื่อพื้นฐานรวมถึงวิธีการพัฒนาที่แตกต่างกัน แต่ถ้าพิจารณาถึงกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลแล้วก็จะพบว่ามีลักษณะที่สอดคล้องกัน ส่วนแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนั้นเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของ สถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ดีมีสุขส่วนรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ได้ศึกษามา พบว่าแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยครอบครัว 2) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยสถาบันศาสนา 3) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยสถานศึกษาและ 4) รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยชุมชน

คำสำคัญ: คุณธรรม จริยธรรม, การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000¹ Education Administration , University of Phayao, Phayao Province 56000

*Corresponding author e-mail : mafai9999@gmail.com

Abstract

Moral and ethical are social acceptable goodness. They are caused by communal and education by training, practice, and the action are good trait beneficial to themselves and the others. The theory and principles are article addresses six approaches to ethical development, namely: intellectual development theory, affective domain group theory, behaviorism, psycho-behavioral science, sociology and religious instruction. Furthermore, ethical development methods which rely on a basic concept in a given theory are also considered. Intellectual development theory is defined as ones' moral development proceeds in step with and depends on one's cognitive progress. Affective domain group theory explains individual moral development as related to the level of mental learning quality. Behaviorism focuses on giving reinforces and therefore utilizes reinforcement in order to modify a person's ethics. Psycho-behaviorism emphasizes one's moral development by relating it to data obtained from diverse researches, that the process and techniques of improving citizens' ethics are very important. Sociology focuses the on the socialization process, which includes the method of bringing up and educating youth through copious agents such as parents, teachers, friends, monks and media. For religious instructors they aim to intensify individual ethics in accordance with Dharma principle, claiming this can help people to live happily in society. Although, each model contains different basic beliefs of development, there is a coincidence of modeling of the ethical development process. (The guidelines develop for moral and ethical. In children and adolescents based on the knowledge, awareness, moral consciousness of the value of philosophy.) Reconciliation nonviolent way of democratic development of the moral basis of the learning process that links your cooperation. Institutions, religious institutions, families, communities and institutions to develop youth to be good. Knowledgeable and well-being by virtues. The studied forms for moral and ethical are divided into four types: 1) model for moral and ethical by family, 2) model for moral and ethical by religious institutions, 3) model for moral and ethical by schools and 4) model for moral and ethical by community.

Keywords: Moral and Ethical, Moral and Ethical Development

บทนำ

จากสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบันมุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก แม้จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความเจริญทางด้านวัตถุอย่างเห็นได้ชัด แต่ความเจริญและการพัฒนานั้นก็มิได้เป็นไปอย่างยั่งยืน โดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ยังก่อให้เกิดปัญหาสังคมนาชนิด เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งล้วนแต่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะต้องช่วยกันส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่เหมาะสมให้แก่เด็ก เยาวชนและพลเมืองของประเทศ [1] ดังนั้นในการพัฒนาประเทศแนวใหม่ตามแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) [2] ที่มุ่งพัฒนาสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย รวมทั้งสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ เสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียรจะเป็นภูมิคุ้มกันให้ดีพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) [3] ได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมุ่งพัฒนาให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุขพึ่งพาตนเองได้ มีจิตสำนึกในความเป็นชาติไทย มีหลักศาสนาและ

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประชาคมไทยและประชาคมโลกที่มีความสุข สร้างสังคมแห่งปัญญา สังคมเอื้ออาทร และสังคมคุณภาพ [4] จึงหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนพร้อมไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเน้นให้คนเป็นแกนกลางของการพัฒนาและมุ่งพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม เฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการกำหนดความสุขสงบของสังคมอย่างมาก

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรมมีนักปราชญ์ นักการศึกษา นักจิตวิทยา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับอีกหลายคนได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

คำว่า “คุณธรรม” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กระทรวงวัฒนธรรม [5] ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง การปฏิบัติตนและประพฤติตนตามศีลธรรมอันดี และยึดหลัก จริยธรรมความถูกต้องและดีงาม ส่วนจริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ ความประพฤติที่ดีของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์เอง ได้แก่ ความเป็นผู้มีปัญญา และรู้จักไตร่ตรองแยกแยะความดีความชั่ว ถูก-ผิด ควร-ไม่ควร เป็นการควบคุมตนเองและเป็นการควบคุมกันเองในกลุ่มหรือเป็นศีลธรรมเฉพาะกลุ่ม

กระทรวงศึกษาธิการ [6] ให้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดย 8 คุณธรรมพื้นฐานประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ

กรมการศาสนา [7] คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประดาใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความสงบเย็นภายในและ เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดขึ้นและให้เหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเกิดจากส่วนรวมและการศึกษา การปฏิบัติดีถือปฏิบัติ การกระทำจนเคยชิน เกิดเป็นลักษณะนิสัยเป็นสิ่งที่ดีมีคุณประโยชน์ต่อตนเอง และต่อผู้อื่น

คำว่า จริยธรรม มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Moralis” ในภาษาไทยเรียกว่า ศีลธรรม ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับคำว่า “จริยธรรม” ซึ่งบางครั้งใช้แทนกันได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากความหมายต้นกำเนิดของคำว่า จริยธรรม (ethics) และศีลธรรม (moral) นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดคำว่า จริยธรรมมาจากภาษาละติน ส่วนคำว่า ศีลธรรม มาจากภาษากรีก ซึ่งทั้ง 2 คำมีความหมายว่า “ธรรมเนียมปฏิบัติหรือวิถีชีวิต” (the custom or the way of life) ซึ่งปัจจุบันคำว่า จริยธรรม (ethics) หมายถึง การประพฤติตนหรือการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ส่วนคำว่าศีลธรรม (moral) หมายถึงการศึกษาความประพฤติที่เป็นเรื่องจริยธรรม [8]

ดวงเดือน พันธุมนาวิน [9] ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ พระราชวรเมธี [10] ได้อธิบายความหมายของจริยธรรม หมายถึง การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีพ การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งด้านส่วนตัว สังคม อารมณ์ จิตใจปัญญาหรือแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม บุญมี แท่นแก้ว [11] กล่าวว่า จริยธรรมคือ หลักแห่งความประพฤติที่ดีงามและถูกต้อง สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ [12] กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความถูกต้องที่ดีงาม สังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา บรรทัดฐานของตนเองว่าอะไร คือสิ่งที่ดีงามอะไรคือ ความถูกต้องสิ่งที่เป็นความดี ความถูกต้องในความคิดของแต่ละบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานการอบรมขัดเกลาของบุคคลในสังคมนั้นๆ

ประภาศรี สีหอำไพ [13] ได้ให้ความหมายของจริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม ที่ชี้ให้เห็นความเจริญงอกงาม

ในการดำรงชีวิตอย่างมีแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดั่งาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มน้าให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีโดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์ ขณะที่ Rest [14] กล่าวถึง จริยธรรม ว่าเป็นมโนภาพที่เกี่ยวกับหลักความยุติธรรมในการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมไทย โดยไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าหรือความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละบุคคล Brown [15] ให้ความหมายคำว่าจริยธรรม คือ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำผิด

พระธรรมปิฎก [16] ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่าจริยธรรม คือการนำความรู้ในความจริงหรือกฎของธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่ดั่งามที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

สมบุญ ชิตพงศ์ [17] ได้ให้ความหมายของจริยธรรม คือ สิ่งปฏิบัติแล้วเกิดความดี ความงาม ความสวย เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องและซ้อนทับกับคุณธรรมซึ่งหมายถึงสิ่งที่ปฏิบัติแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น จริยธรรมจะเน้นในสิ่งที่เหนือกว่าคุณประโยชน์ การกำหนด จริยธรรมนั้น จะต้องดูที่เจตนาของผู้กระทำ ผู้กระทำรู้คนเดียว การให้คนมีจริยธรรมคือการทำให้คนมีศีลธรรม (Moral) ซึ่งหัวใจของศีลธรรมของทุกศาสนาก็คือ การทำดี ละเว้นชั่ว การสอนให้บุคคลเกิดจริยธรรมก็คือ สอนให้รู้จักทำความดี ละเว้นความชั่วตามฐานะ หรือบทบาทที่บุคคลนั้นเป็น เช่น เป็นลูก นักเรียน สมาชิกในสังคม ในโรงเรียน

วิลาสลักษณ์ ชวัลลี [18] ให้ความหมายคุณธรรม จริยธรรมว่าเป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีและการตัดสินใจเลือกกระทำหรือ แก้ปัญหาที่แสดงถึงการมีคุณธรรมและจริยธรรมที่สูงกว่าเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติให้อยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็น

บราวน์ [19] ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็น กฎระเบียบต่างๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด

โคลเบอร์ก [25] กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันโดยมิได้ หมายถึง กฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่ได้รับไว้ในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธะทางจริยธรรมจึงเป็น การเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างถูกต้องเสมอภาคกัน

จากความหมาย จริยธรรม ข้างต้นสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางความประพฤติของบุคคลในสังคมหนึ่งๆ ว่าพฤติกรรมใดเป็น พฤติกรรมที่ควรปฏิบัติ พฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ควรงดเว้น โดยพิจารณาตามกฎระเบียบ ขอบเขต ความเชื่อของแต่ละสังคมเพื่อให้บุคคลในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติ การกระทำของบุคคลที่ดีอันสูงสุดที่ปลูกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงามของคน ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดอันถูกต้องของบุคคลที่ควรในสิ่งนั้นๆ เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและบุคคลอื่น โดยทั่วไปในสังคมซึ่งอยู่ในจิตสำนึก อยู่ในความรับผิดชอบชั่ว หรือดีของบุคคลนั้นๆ อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งและควบคุมความประพฤติของบุคคลที่แสดงออกเพื่อสนองในสิ่งที่ปรารถนา

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมมีหลายแนวคิด โดยแต่ละแนวคิดมีความเชื่อพื้นฐานที่แตกต่างกัน โดยทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่สำคัญ 6 กลุ่ม [20] ได้แก่ กลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด กลุ่มแนวคิดจิตพิสัย กลุ่มแนวคิดพฤติกรรมนิยม กลุ่มแนวคิดจิต พฤติกรรมศาสตร์ กลุ่มแนวคิดสังคมวิทยา และกลุ่มแนวคิดทางศาสนา พร้อมทั้งวิธีการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมที่อาศัยพื้นฐานความคิดของทฤษฎีนั้นๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมมีความเป็นสากล มีโครงสร้างของความคิดเป็นพื้นฐานและประกอบด้วย เหตุผลเชิงจริยธรรมและเชื่อว่าจริยธรรม

ของ บุคคลเกิดจากแรงจูงใจเบื้องต้น คือ การได้รับการยอมรับ การรู้ตัวตนเองมีความสามารถ การเคารพ และรู้จักตนเองอย่างแท้จริง ส่วนบรรทัดฐานเบื้องต้นทางจริยธรรมของบุคคลนั้น เชื่อว่าเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่น ทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้มี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ และทฤษฎีพัฒนาการทาง จริยธรรมของโคลเบอร์ก ดังต่อไปนี้

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget) พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขั้นอยู่กบวัย ตลอดจนความฉลาดของบุคคลในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ของสังคมตามพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น โดยขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget) แบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ๆ ดังนี้ [21]

1.1.1 ขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี ในขั้นนี้บุคคลยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครู และบุคคลอื่นที่มีอำนาจ มากกว่าและเชื่อว่ากฎระเบียบเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นระยะนี้ บิดา มารดา และผู้ใหญ่จะมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างชัดเจน

1.1.2. ขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไปในขั้นนี้บุคคลจะมองสิ่งต่างๆ อย่างมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นและเชื่อว่ากฎระเบียบต่างๆ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม อย่างเคร่งครัดสมบูรณ์ แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าทุกคนยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ในขั้นนี้เป็นระยะที่บุคคลเริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นสู่ความคิดที่เป็นของตนเอง ใช้เหตุผลโดยคำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

เพียเจท์ (Piaget) เชื่อว่าการที่บุคคลจะพัฒนาจากขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน มายังขั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์นี้เกิดจากการที่บุคคลได้สัมผัสกับสภาวะรอบตัวที่กว้างขวางขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง การมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนในกลุ่มคนในสังคม ประกอบกับพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีมากขึ้นตามวุฒิภาวะ สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้บุคคล

สามารถใช้สติปัญญาและประสบการณ์ของตนเองวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่างๆ จนในที่สุดบุคคลก็จะได้ข้อสรุปต่างๆ ที่เป็นหลักการในใจของตนเอง

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลจะผ่านไปตามขั้นพัฒนาการ (Sequential stage) โดยมีพื้นฐานมาจากการให้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ และเชื่อว่าการรับรู้ทางสังคมและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลนั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น สำหรับการตัดสินคุณธรรมตามขั้นต่างๆ นั้น โคลเบอร์ก (Kohlberg) เห็นว่าเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการ ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งโคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่าสิ่งเหล่านั้น จะนำไปสู่การเรียนรู้ส่วนบุคคลมากกว่าจะเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่สังคมวางไว้นอกจากนี้โคลเบอร์ก (Kohlberg) ยังเห็นว่าบุคคลที่จะมีจริยธรรมขั้นสูงหรือสามารถใช้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นสูงได้นั้นจะต้องสามารถใช้เหตุผลเชิงตรรกะและความสามารถในการรับรู้ทางสังคมในระดับสูงก่อนโดยลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) นั้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับ และแต่ละระดับสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ได้แก่ [22]

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2-10 ปี)
หมายถึง ระดับที่การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น
ขั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหลีกการลงโทษ คือ การมุ่งที่จะหลบหลีก มิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับและจะยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือตน

ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล คือ การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเอง เท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)
หมายถึง การกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตนหรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับนี้ยังต้องมีการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้

ขั้นที่ 3 ใช้หลักการทำตามที่คุณเห็นชอบ บุคคลยังไม่เป็น ตัวของตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมของตน จึงถือว่าตนมีหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎหมาย หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งด้วยการนำมาตรึงตรึงจิตใจตนเอง และตัดสินใจไปตามแต่จะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน

ขั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามคำมั่นสัญญา บุคคลเห็นความสำคัญของคนส่วนใหญ่ ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของบุคคลอื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดหลักอุดมคติสากล ซึ่งเป็นขั้นพัฒนาการที่สูงสุด แสดงทั้งการมีความรู้สึกนอกเหนือจากกฎหมายในสังคมของตนและการมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายนันเป็นอุดมคติยิ่งใหญ่

ตามทฤษฎีกลุ่มพัฒนาการทางความคิดเชื่อว่าบุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มีการพัฒนาหรือมีการพัฒนาช้าเร็วต่างกัน โดยระดับจริยธรรมของบุคคลสามารถวัดได้จากเหตุผลเชิงจริยธรรมบุคคลนั้นให้และสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่นจะทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้ เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้น

สำหรับการพัฒนาจริยธรรมตามกลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด สามารถทำได้หลายวิธีดังสรุปได้ต่อไปนี้ [1]

1. การให้ความรู้ขั้นสูงเป็นการจัดประสบการณ์ให้บุคคลได้รับเหตุผลใหม่และเหนือกว่าที่เคยเป็นอยู่ (ขั้นสูงกว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นๆ 1 ขั้น)

2. การมีโอกาสนปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม เป็นการจัดประสบการณ์ให้บุคคลได้มีโอกาสนปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม

3. การให้แสดงบทบาทสมมติเป็นการจัดให้บุคคลได้รับโอกาสสวมบทบาทอื่น นอกเหนือจากที่เป็นอยู่และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม การรับเอาความคิดและความรู้สึกของผู้อื่นจะก่อให้เกิด ความคิดความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิมและไม่ยึดติดอยู่แต่ตนเอง

4. การฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรม กล่าวคือ การฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมจะช่วยฝึกให้บุคคลได้คิดวิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกันและตัดสินใจโดยพิจารณาความเห็นรวมทั้งกฎหมายต่างๆ ในสังคมด้วย โดยปัญหาที่นำมาใช้ในการอภิปรายนั้นควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่และระดับที่สูงกว่าของบุคคลนั้น

5. การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ การที่บุคคลมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงความคิดเห็น อภิปรายเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างเปิดเผย จะช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลให้สูงขึ้นได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าตามความเชื่อของกลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดนั้นเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาและวัยของบุคคลนั้นๆ และเห็นว่าการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลควรพิจารณาในรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างกันตามความสามารถทางการคิดและวัยของบุคคล

2. กลุ่มแนวคิดจิตพิสัย มุ่งอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลโดยมองว่ามีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับระดับคุณภาพของการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ (Affective Domain) ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ ทฤษฎีจำแนกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจ จุดเน้นสำคัญของทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้ด้านจิตใจจะครอบคลุมความสนใจ เจตคติ ค่านิยม ลักษณะนิสัยของบุคคล และเชื่อว่าการเกิดเจต

คติและการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของบุคคล มีขั้นตอนสำคัญดังนี้ [22]

- 2.1 ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving)
- 2.2 ขั้นการตอบสนอง (Responding)
- 2.3 ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing)
- 2.4 ขั้นจัดระบบ (Organizing)
- 2.5 ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization)

จากแนวคิดจิตพิสัยจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลนั้น สิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลก็คือ การเรียนรู้ด้านจิตใจของบุคคลนั้น โดยแนวทางในการพัฒนาจะมีลักษณะเป็น กระบวนการที่ต่อเนื่องกันไป เริ่มจากการให้บุคคลมีโอกาสรับรู้และสนใจในเรื่องที่จะปลูกฝัง มีโอกาสในการตอบสนองต่อสิ่งที่สนใจ เห็นคุณค่าของสิ่งที่ปฏิบัติ และนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ และท้ายที่สุดก็คือการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

3. กลุ่มแนวคิดพฤติกรรมนิยม พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการได้ ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและจะแปรเปลี่ยนไปตามผลที่ได้รับจากการกระทำที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งผลจากการกระทำนั้นมีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ผลประเภทเสริมแรง ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราเพิ่มขึ้น และผลประเภทถูกลดโทษ ซึ่งทำให้พฤติกรรมนั้นมีอัตราลดลงหรือหมดไปสำหรับวิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวคิดพฤติกรรมนิยมนั้น พบว่าสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลได้ด้วยกระบวนการปรับ พฤติกรรมโดยใช้ตัวเสริมแรง หรือตัวลงโทษเป็น เครื่องมือในการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและลดหรือขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาตามขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

3.1 ปังชี้หรือกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน และมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้

3.2 ใช้แรงเสริมที่เหมาะสมและถูกหลักการ โดยตัวเสริมแรงที่นำมาใช้อาจเป็นตัวเสริมแรงทางสังคม เช่น การให้คำชมเชย ยกย่องให้ ความสนใจ ให้เกียรติ เป็นต้น หรืออาจเป็นตัวเสริมแรงที่เป็นรางวัล สิ่งของ หรือเบี้ย (Token) ที่สามารถนำมาแลกกับสิ่งของที่ผู้ปรับพฤติกรรมต้องการหรืออาจจะให้แรงเสริมโดยการให้ทำกิจกรรมอื่นที่ชอบทั้งนี้วิธีการเสริมแรงที่ใช้ต้องเหมาะสมกับอายุของผู้รับการปรับพฤติกรรม

3.3 ติดตามสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการปรับพฤติกรรม เมื่อมีพฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้น ควรให้แรงเสริมทันทีในช่วงแรกๆ ของการปรับพฤติกรรม แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งแล้วการให้แรงเสริมควรจะเปลี่ยนเป็นแบบครั้งคราว เพื่อให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่อย่างถาวร

จากแนวคิดพฤติกรรมนิยมจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลนั้นต้องกำหนดพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมที่จะพัฒนาให้ชัดเจน สามารถวัดและสังเกตได้ โดยวิธีการสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลตามแนวคิดนี้คือ การปรับพฤติกรรมที่อาศัยตัวเสริมแรง หรือตัวลงโทษเป็นเครื่องมือที่สำคัญ

4. กลุ่มแนวคิดจิตพฤติกรรมศาสตร์ เป็นแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายสาเหตุพฤติกรรมของบุคคลโดยใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) และทฤษฎีต้นไม้อธิบายจริยธรรมมาเป็นกรอบในการกำหนดสาเหตุต่างๆ ของพฤติกรรม [23] ซึ่งตามรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเชื่อว่าสาเหตุ ของพฤติกรรมของบุคคลอย่างน้อย 4 สายหลัก ดังนี้

4.1 สาเหตุฝ่ายสถานการณ์ ซึ่งได้แก่สิ่งต่างๆ ที่รอบตัวบุคคล เช่น ปทัสถานทางสังคม การสนับสนุนจากบุคคลรอบตัว เป็นต้น

4.2 สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะเดิม ซึ่งเป็นจิตลักษณะหรือบุคลิกภาพที่ติดตัวมา หรืออาจเกิดจากการถ่ายทอดทางสังคม เช่น สุขภาพจิต ประสบการณ์ทางสังคม สติปัญญา ค่านิยม เป็นต้น

4.3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุฝ่ายสถานการณ์กับฝ่ายจิตลักษณะเดิม ซึ่งเรียกว่าปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Mechanical Interaction)

4.4 สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะตามสถานการณ์หรือที่เรียกว่าปฏิสัมพันธ์ภายในตน (Organismic Interaction) เช่น เจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ ความเครียดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นต้น

ส่วนทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรมนั้นที่เชื่อว่า พฤติกรรมต่างๆ ของคนดีและคนเก่งนั้นก็เหมือนกับ ผลไม้บนต้น ซึ่งการที่จะทำให้ผลไม้บนต้นมีผลใหญ่ และหวานอร่อยนั้น ลำต้นและรากของต้นนั้นก็ต้อง สมบูรณ์ โดยลำต้นของต้นไม้ก็เปรียบได้กับลักษณะ ทางจิตใจของบุคคล อันได้แก่ 1) ทศนคติคุณธรรม ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่กำลังศึกษา 2) เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือการเห็นแก่ผู้อื่นมากกว่า การเห็นแก่ตนเอง 3) ลักษณะมุ่งอนาคตสามารถ คาดการณ์ไกลและควบคุมตนให้อดได้รอได้อย่าง เหมาะสม 4) ความเชื่ออำนาจในตนว่าทำได้ดี ทำชั่ว ต้องได้รับการลงโทษ 5) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์หรือความ มุมานะบากบั่นฝ่าฟันอุปสรรคจนประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมาย

ส่วนรากของต้นไม้จริยธรรมก็เปรียบเสมือน ลักษณะทางจิตที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ 3 ประการ คือ 1) สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับอายุ 2) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การเข้าใจมนุษย์ และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราและ 3) สุขภาพจิต ที่ดี คือ การมีความวิตกกังวลในปริมาณที่เหมาะสม กับเหตุการณ์ ซึ่งลักษณะของบุคคลทั้ง 8 ประการนั้น ถ้าพิจารณาตามรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมก็คือ จิต ลักษณะเดิมที่ติดตัวมากับมนุษย์และจิตลักษณะตาม สถานการณ์ซึ่งเป็น ผลของจิตลักษณะเดิมของบุคคลมี ปฏิสัมพันธ์กับลักษณะของสถานการณ์ปัจจุบันที่บุคคล ประสบอยู่และเป็นสถานการณ์ที่เกิดพฤติกรรม เป้าหมายนั้น นั่นเอง [1]

สำหรับวิธีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตาม แนวคิดจิตพฤติกรรมศาสตร์นั้นพบว่า ก่อนที่จะ ดำเนินการพัฒนานั้น นักพัฒนาจริยธรรมจะต้องตอบ คำถามอย่างน้อย 3 ข้อต่อไปนี้

1. จะต้องพัฒนาอะไร
2. จะพัฒนาโดยมีขั้นตอนอย่างไร
3. จะพัฒนาอย่างไร

หลังจากนั้นจึงนำคำตอบที่ได้มาประมวลเพื่อ วางแผนและดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของ บุคคลต่อไป

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แนวคิดกลุ่มจิต พฤติกรรมศาสตร์เชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์มา จากทั้งสาเหตุที่เป็นปัจจัยภายนอก อันได้แก่ สถานการณ์แวดล้อมต่างๆ และปัจจัยภายใน คือ จิตใจ ตัวบุคคลเอง ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะ เดิมและสถานการณ์ปัจจุบันที่บุคคลประสบอยู่ นอกจากนี้ยังเห็นว่า การจะพัฒนาพฤติกรรมของ บุคคลให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องอาศัยข้อมูลจากการ วิจัยเป็นพื้นฐาน ดังนั้นในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลตามแนวคิดของกลุ่มนี้จึงมุ่งที่จะ ศึกษาถึงสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลตามรูปแบบ ปฏิสัมพันธ์นิยมเพื่อที่จะค้นหาลักษณะหรือประเภท ของบุคคลกลุ่มเสี่ยง (มีจิตลักษณะและ/หรือพฤติกรรม บางประการที่ด้อยกว่ากลุ่มประเภทอื่น) และศึกษา ปัจจัยเชิงเหตุหรือสาเหตุต่างๆ ของจิตลักษณะหรือ พฤติกรรมจริยธรรมที่ต้องการพัฒนา

5. กลุ่มแนวคิดสังคมวิทยา เป็นแนวคิดที่ เน้นการศึกษากระบวนการปฏิสังสรรค์และแบบแผน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในกลุ่มองค์กรและสังคม ซึ่งตามแนวคิดนี้มองว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการขัดเกลา ทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็น กระบวนการที่ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี ขนบธรรมเนียม และการประพฤติปฏิบัติต่างๆ จาก การเรียนรู้นั้นจะทำให้บุคคลมีพฤติกรรม บุคลิกภาพ ค่านิยม เจตคติ แรงจูงใจที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมใน สังคมของตน รวมทั้งได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารที่เป็น ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการ ประกอบอาชีพ ซึ่งกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนี้ จะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ของมนุษย์ตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่และวัยชรา [24] บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ สำคัญตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ที่จะเกิดขึ้นอย่าง

ต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่น [25] บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมให้กับบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ ครู เพื่อน พระและสื่อมวลชนสำหรับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามแนวคิดสังคมวิทยาสามารถทำได้หลายวิธี ดังสรุปได้ต่อไปนี้ [26]

1. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ถือเป็นการบอกกล่าวอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำ ซึ่งวิธีการนี้ถือว่าเป็นวิธีที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาโครงสร้างทางบุคลิกภาพและการพัฒนาทางด้านต่างๆ ของบุคคล

2. การเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ถือเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบไม่รู้ตัว กล่าวคือ บุคคลจะเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่และซึมซับเข้าไปในจิตใจจนหล่อหลอมมาเป็นบุคลิกภาพของบุคคล

3. การอบรมสั่งสอนจากครูถือเป็นการชี้แนะแนวทางหรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนดำเนินเข้าสู่ปัญหา ครูถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่รับช่วงต่อจากพ่อแม่ เป็นผู้มีอิทธิพลในการหล่อหลอมขัดเกลาลักษณะนิสัยของนักเรียนและมีบทบาทในการเป็นตัวอย่างให้แก่นักเรียนในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ

4. การอบรมสั่งสอนจากพระ ถือเป็นการช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยอาศัยหลักคำสอนและการจัดกิจกรรมทางศาสนา

5. การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน ถือเป็นการพัฒนาและสร้างอัตมโนภาพแห่งตนที่แตกต่างจากพ่อแม่และครู เป็นการเปิดโอกาสที่สำคัญในการฝึกหัดทักษะในการสวมบทบาทของบุคคลและให้บุคคลได้เรียนรู้บทบาทและค่านิยมทางสังคมที่ผู้ใหญ่ไม่ต้องการสอน

6. การเรียนรู้จากสื่อมวลชน ถือเป็นการให้ตัวแบบที่สำคัญที่จะช่วยให้บุคคลสามารถรับรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องพัฒนาเพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าแนวคิดสังคมวิทยา เชื่อว่ากระบวนการทางสังคมเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้บุคคลได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมได้แก่ พ่อแม่ ครู เพื่อน พระ และสื่อมวลชน ซึ่งในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลตามแนวคิดนี้จึงเชื่อว่า

เกิดมาจากการที่บุคคลได้รับการขัดเกลาทางสังคมผ่านตัวแทนทางสังคมที่สำคัญ

6. กลุ่มแนวคิดทางศาสนา ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันสามารถแก้ไขหรือบรรเทาเบาบางลงได้ด้วยศาสนา เนื่องจากต้นเหตุของปัญหาต่างๆ ในสังคมนั้นมาจากการกระทำของมนุษย์ การแก้ปัญหาจึงต้องแก้ไขที่ตัวมนุษย์เอง ศาสนาทุกศาสนาที่ชาวไทยนับถือกันล้วนมีแนวคำสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกบุคคลด้านจิตสำนึกและเจตคติ และส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกบุคคลในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น เมื่อมนุษย์สามารถพัฒนาตนได้ก็สามารถช่วยตนเองได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสงบสุข และสามารถนำตนไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ในที่สุด ในปัจจุบันศาสนาจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคคลในด้านต่างๆ ดังนี้ [27]

6.1 การพัฒนาบุคคลด้านจิตสำนึกและเจตคติ หลักคำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญและเป็นหลักในการกล่อมเกลาบุคคลให้มีความสำนึกและเจตคติที่ถูกต้องงดงาม ศาสนาเป็นเครื่องต่อต้านและกำจัดสัญชาตญาณฝ่ายต่ำของมนุษย์ทำให้มนุษย์ลดทอนกิเลสตัณหา ความเห็นแก่ตัวและการประทุษร้ายผู้อื่น ไม่เพียงแต่เท่านั้นศาสนายังส่งเสริมคุณธรรมของมนุษย์ในทางสร้างสรรค์ให้มนุษย์มีความรัก ความเมตตา ความเสียสละและความสงบเยือกเย็น ตลอดจนพร้อมที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ในศาสนาคริสต์ก็มีหลักคำสอนที่ส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาจิตสำนึกและเจตคติของตนให้งดงาม เช่น คำสอนของพระเยซูที่ให้บุคคลหมดความเห็นแก่ตัวและมีความรักผู้อื่นตลอดจนเสียสละเพื่อผู้อื่น ศาสนาอิสลามซึ่งมีจำนวนชาวไทยนับถือรองจากพุทธศาสนา ที่ส่งเสริมจิตสำนึก และเจตคติของบุคคล เช่น คำสอนของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด

เมื่อบุคคลมีพื้นฐานความคิดความเห็นที่ถูกต้องและมีคุณธรรมในจิตแล้ว เขาย่อมกระทำตนเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นต่อไป

6.2 การพัฒนาบุคคลในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในพุทธศาสนามีหลักธรรมหลายข้อที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นด้วยดี โดยพุทธศาสนามีหลักการว่า หากบุคคลคิดดีมีใจเป็นกุศล

แล้วย่อมพูดดีและทำดี บุคคลผู้พัฒนาความคิดจิตใจของตนเอง แล้วจึงเป็นผู้ดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข และทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้

จากหลักคำสอนทางศาสนาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลผู้ที่ยึดถือและปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้นๆ เป็นบุคคลที่สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้โดยที่ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนั้นสิ่งสำคัญอยู่ที่การที่บุคคลเห็นความสำคัญและยอมรับในหลักการปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้นเพื่อที่จะนำไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติ และในการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป ซึ่งวิธีการที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลโดยอาศัยหลักคำสอนทางศาสนานั้นก็ขึ้นอยู่กับหลักคำสอนของแต่ละศาสนามีสาระสำคัญและมีแนวทางการปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้บุคคลเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าแต่ละกลุ่มแนวคิดมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลที่ต่างกัน ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้นก็จะเป็นไปสู่นโยบายและวิธีการในการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลที่ต่างกันด้วย กล่าวคือ กลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดซึ่งเชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเป็นไปตามขั้นและขั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น ด้วยเหตุนี้ในการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลก็จะพิจารณาถึงขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลร่วมกับการพิจารณาความสามารถทางสติปัญญาของบุคคลในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่างๆ ทางสังคมในขณะที่กลุ่มแนวคิดจิตพิสัยซึ่งมุ่งอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลโดยมองว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจ

ดังนั้นในการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลจึงมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถที่จะปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรมที่ยึดถือในวิถีการดำเนินชีวิตของตนอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยติดตัว ส่วนแนวคิดพฤติกรรมนิยมที่ให้ความสำคัญกับการให้แรงเสริม ดังนั้นกลุ่มแนวคิดดังกล่าวจึงสนใจที่จะนำการเสริมแรงมาใช้ในการปรับพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลสำหรับแนวคิดจิตพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลโดยอาศัยข้อมูล

จากงานวิจัยเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจก็จะให้ความสำคัญกับวิธีการกำหนดพฤติกรรมที่จะพัฒนารวมถึงขั้นตอนและวิธีการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลให้สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบ ในขณะเดียวกันถ้ามองในมุมมองของสังคมวิทยาก็จะพบว่าให้ความสำคัญกับการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลโดยใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านตัวแทนทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ พ่อแม่ ครู เพื่อน พระ และสื่อมวลชน

นอกจากนี้ถ้าพิจารณาวิธีการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลตามกลุ่มแนวคิดทางศาสนาก็จะพบว่ากลุ่มแนวคิดนี้เชื่อว่า หลักธรรมคำสอนต่างๆ ทางศาสนาสามารถนำมาปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาให้บุคคลมีจิตสำนึก และเจตคติที่ถูกต้องงดงามและสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างไรก็ตามแม้แต่ละแนวคิดจะมีความเชื่อพื้นฐานรวมถึงวิธีการพัฒนาที่แตกต่างกัน ถ้าพิจารณาถึงกระบวนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลแล้วก็จะพบว่ามีความลักษณะที่สอดคล้องกัน

แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

1. การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนา คนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ดีมีสุขโดยคุณธรรมพื้นฐาน ประกอบด้วย

1.1 ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร สู้จนมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

1.2 ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตนเอง คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สิน

สิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือยฟังเพื่อรู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

1.3 ชื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพมีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกสำเอียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อมรับรู้หน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

1.4 มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษาสถาบันองค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

1.5 สุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อม ถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะมีสัมมาคารวะเรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

1.6 สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกายให้อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผิวกายสะอาดไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อมมีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

1.7 สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วงสามารถแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีความเห็นผล ยอมรับความแตกต่างความหลากหลายทางวัฒนธรรมความคิดและความเชื่อพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

1.8 มีน้ำใจ คือ ผู้ให้ และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดียวร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกาย และสติปัญญาลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

มูลนิธิว่องวานิช มุ่งมั่นตั้งใจพัฒนาสังคมด้วยการเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างเยาวชนให้รู้จักใช้สติ และสมาธิ พร้อมทั้งสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ด้วยการเปิดอบรมสมาธิสำหรับเยาวชนที่มีอายุ 8-12 ปี กับโครงการ “เซนลูกซ์จีเนียส” (St. Luke's Genius) โครงการที่เน้นการพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นผู้นำเริ่มเปิดการสอนตั้งแต่ปี 2543 จัดอบรมปีละ 3 รุ่น เพื่อเป็นการคืนกำไรให้กับสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเสริมสร้างให้เยาวชนรู้จักใช้สติ และสมาธิ ในการดำรงชีวิตประจำวัน 2) เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ การคิดอย่างมีระบบขั้นตอน 3) เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นผู้นำ ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ 1) ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดทักษะในด้านความคิด ความจำ ความอดทน และความพยายาม อันจะส่งผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ดีขึ้น 2) ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความกตัญญูทักท้วงต่อบิดามารดา และผู้มีพระคุณ 3) ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสม 4) ใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

2. รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้พัฒนา รูปแบบพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเด็ก แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

2.1 รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยครอบครัว มีเนื้อหาสำคัญ คือ ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้เรื่องความดี/ความชั่ว พระคุณหน้าที่ ระเบียบวินัย กติกาสังคม และศาสนาวัดธรรม ความรู้เหล่านี้ฝึกพฤติกรรมทางกายได้ โดยปลูกฝังความสุภาพ มีน้ำใจ กตัญญู มีระเบียบ ทำตามหน้าที่ ฟังตนเอง และอดออม ทางด้านการสร้างทัศนคติให้ตระหนัก รัก เคารพ เชื้อมนอดทน มีสำนึกขณะจะกระทำ สำหรับวิธีการอบรมปลูกฝังทำได้โดยวิธีอบรมด้วยวาจา ด้วยการปฏิบัติเอง ด้วยการปฏิบัติให้เห็น และกระตุ้นให้คิด ทั้งนี้ต้องอาศัยความใกล้ชิดและทำตัวเป็นแบบอย่างของพ่อแม่ในกรณีที่เด็กทำดีควรชมเชย ย้ำผลการกระทำที่ดีที่เด็กทำให้เด็กฟัง และควรยกย่องต่อหน้าผู้อื่น เมื่อเด็กกระทำความผิดควรพูดคุยอธิบาย ย้ำผลการกระทำผิดให้เด็กฟัง และ

พยายามลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ด้านการวัดประเมินผล จะวัดจากพฤติกรรมและทัศนคติของเด็ก ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ เด็กสุขภาพ มีน้ำใจ กตัญญู มีระเบียบวินัย ทำหน้าที่พึงตนเอง อดออม ตระหนัก และเคารพ เชื่อมั่น อดทนและมีสำนึก

2.2 รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยโรงเรียน(สถานศึกษา) มีเนื้อหาที่สำคัญคือ ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องความดี/ความชั่ว พระคุณ หน้าที่ ระเบียบวินัย การพัฒนาตนเอง ความเป็นไทย สิ่งแวดล้อม และศาสนาวัฒนธรรม ความรู้เหล่านี้ฝึกพฤติกรรมทางกายได้ โดยปลูกฝังความมีสัจจะ มีน้ำใจ กตัญญู ทำหน้าที่ มีระเบียบวินัย ฝึกฝนสม่ำเสมอ เรียนรู้จากความคิด พึ่งตนเองปฏิบัติ ตามคำสอน รักษาวัฒนธรรม/สิ่งแวดล้อม และทำตนให้เป็นประโยชน์ ด้านการสร้างทัศนคติให้ตระหนัก รัก/ภาคภูมิใจ มุ่งมั่น เชื่อฟัง มีเหตุผล มีสำนึกขณะจะกระทำอย่างรอบคอบ สำหรับวิธีการอบรมปลูกฝังและการประเมินผลทำเช่นเดียวกับรูปแบบของครอบครัว แต่รูปแบบนี้ ผู้ที่ต้องทำตัวเป็นแบบอย่างคือ ครู อาจารย์ ผู้สอน ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ เด็กมีสัจจะ มีน้ำใจ กตัญญู รู้หน้าที่มีระเบียบวินัย เรียนรู้ผิดถูก รักษาวัฒนธรรม สร้างประโยชน์ มีความภาคภูมิใจ มุ่งมั่น มีเหตุผล และมีสำนึก

2.3 รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยสถาบันศาสนา มีเนื้อหาที่สำคัญคือ ด้านความรู้และวิธีการอบรมเช่นเดียวกับรูปแบบครอบครัว แต่ผู้ที่ทำหน้าที่ขัดเกลา คือ พระนักบวช บุคลากรทางศาสนา ส่วนผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ เด็กเป็นคนสุขภาพ มีน้ำใจ กตัญญู เอื้อเฟื้อมีระเบียบวินัย ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน ตระหนักในความดี เคารพตัวเอง เชื่อมั่น มีความรักและเมตตา รวมทั้งมีสำนึกที่จะทำดี

2.4 รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยชุมชน มีเนื้อหาที่สำคัญคือ ด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้วิธีการอบรมปลูกฝัง เช่นเดียวกับรูปแบบที่ 1 แต่ผู้ที่ทำหน้าที่อบรม คือ กระบวนการภายในชุมชน ส่วนผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ เด็กรับผิดชอบต่อสังคม เสียสละ รักษาสิ่งแวดล้อมบำเพ็ญ

ประโยชน์ และเคารพกติกา พฤติกรรมและพฤติกรรม และทัศนคติของเด็ก

สรุปได้ว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเป็นการบูรณาการความรู้ การสอน การปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยครอบครัว โรงเรียน สถาบันศาสนาและชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้จะเน้นทั้งความรู้ การปฏิบัติ และความตระหนักในความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีและการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยผ่านกระบวนการทักษะชีวิต เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญตามแนวคิดทางสังคมวิทยาโดยผ่านตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ครูอาจารย์ พ่อ แม่ เพื่อน เป็นต้น ในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ ค่านิยมและหลักการปฏิบัติที่ดีงาม

เอกสารอ้างอิง

1. ทศนา ขัมมณี. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ; เมธิทิปส์: 2546. หน้า 1-2.
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545.19 ธันวาคม 2545. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 119 ตอนที่ 99 ก.; 2545.
3. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ; พริกหวานกราฟฟิค จำกัด: 2545.
4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แนวทางการวัดผลประเมินผลในชั้นเรียนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.). 2545: หน้า 30.
5. กระทรวงวัฒนธรรม. โครงการยกย่องชูเกียรติบุคคลและสถาบันดีเด่นทางวัฒนธรรมของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. เข้าถึงได้จาก <http://www.m-culture.go.th>. 2550: หน้า 10.

6. กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดการเรียนรูปแบบกระบวนการแก้ปัญหา. กรุงเทพฯ; ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย: 2550.
7. กรมการศาสนา. กรมการศาสนา. กรุงเทพฯ; โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย: 2551.
8. กীরติ บุญเจือ. จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพฯ; สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. 2542: หน้า 3-4.
9. ดวงเดือน พันธุมนาวิน. การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2522: หน้า 3.
10. พระราชวรเมธี (ประยุทธ์ ปยุตโต). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ; สำนักพิมพ์อัมรินทร์: 2530. หน้า 10.
11. บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ; สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. 2538. หน้า 167.
12. สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. จริยธรรมทางวิชาการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ; สำนักพิมพ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์: 2542. หน้า 3.
13. ประภาศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ; โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 2538. หน้า 3.
14. Rest, J. Level of moral development as the determinant of preference and comprehension of moral judgments made by others. Journal of Personality, 37. 1969. p.6.
15. Brown, R. Social Psychology. New York: The Free Press. 1968. p.411-414.
16. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ; มูลนิธิพุทธธรรม: 2543. หน้า 9.
17. สมบูรณ์ ชิตพงศ์. เอกสารการสอนชุดวิชาสถิติและการประเมินผลทางการศึกษา. กรุงเทพฯ; ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์: 2544. หน้า 6-7.
18. วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. จริยธรรมในเด็กและเยาวชน. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 15(1), 2552 หน้า 16-27.
19. Kohlberg, L. Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach. Moral Development and Behavior. Ed. by Thomas Lickona, New York : Holt Rinehart and Winston. 1976.
20. อ้อมเดือน สดมณี. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. วารสารพฤติกรรมศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม 2557. หน้า 22.
21. Piaget, J. The Theory of Stages in Cognitive Development. In D.R. Green (Ed.), Measurement and Piaget. New York: McGraw-Hill. 1971.
22. ดวงเดือน พันธุมนาวิน. พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ; ไทยวัฒนาพานิช: 2524. หน้า 29-30.
23. ดวงเดือน พันธุมนาวิน. รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) เพื่อการวิจัยสาเหตุของพฤติกรรมและพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์. วารสารทันตภิบาล, 10(2), 2541. หน้า 105-108.
24. Munn, N. L., Fernald, L. D., & Fernald, P.S. Introduction to psychology. (2nd ed.). Boston: Houghton Mifflin. 1969.
25. Bloom, L., & Selznick, P. Sociology. New York : Harper & Row. 1968.
26. งามตา วนันทนนท์. ชุดงานวิจัยเพื่อสร้างดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัวไทยและประยุกต์ใช้ผลวิจัย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 16(1). 2553. หน้า 17-40.
27. ภัทรพร ศิริกาญจน. ความรู้พื้นฐานทางศาสนา. กรุงเทพฯ; มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: 2536.

บทความวิจัย (Research Article)

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Factors Effecting to Achievement in Learning of the Basic Education

ประภาภรณ์ วงค์แพทย์^{1*}

Prapaporn Wongphat^{1*}

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2555 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 640 คน ที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติวิเคราะห์ SEM โปรแกรม LISREL 8.72 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับตัวแปรที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบตัวแปรแฝง จำนวน 5 ตัวแปร และตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 15 ตัวแปร ตามลำดับดังนี้ 1) ตัวแปรผู้บริหารสถานศึกษา วัดจากตัวแปรภาวะผู้นำด้านวิชาการและความรับผิดชอบทางการศึกษา 2) ตัวแปรครูผู้สอน วัดจากตัวแปรคุณภาพการสอน การจัดการชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้ 3) ตัวแปรผู้เรียน วัดจากตัวแปรเจตคติต่อการเรียน เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้เพิ่มเติม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความรู้พื้นฐานเดิม และความตั้งใจเรียน 4) ตัวแปรครอบครัว วัดจากตัวแปรเศรษฐกิจของครอบครัว บรรยากาศภายในครอบครัว และความรับผิดชอบของครอบครัว 5) ตัวแปรชุมชน วัดจากตัวแปรการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และความสัมพันธ์ของชุมชนกับสถานศึกษา การวัดความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบอยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 38.053 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 29 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) เท่ากับ 0.121 ค่าไค-สแควร์ต่อองศาอิสระ ($\frac{\chi^2}{df}$) เท่ากับ 1.31 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) เท่ากับ 0.993 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.965 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.000 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (RMSEA) เท่ากับ 0.022 และค่าขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 819.915 การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 3 ปัจจัย คือ 1) ครูผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) ครอบครัว ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมมี 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยผู้บริหารสถานศึกษาส่งผ่านครูผู้สอนและผู้เรียนไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ชุมชนส่งผ่านผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและผู้เรียนไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามลำดับ

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีอิทธิพล, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

¹ Educational Administration, School of Education, University of Phayao, Phayao Province 56000

*Corresponding author e-mail : maechai16@gmail.com

Abstract

The objective of this research was to study the factors effecting to achievement of basic education. The sample of study consisted of 640 high school teachers in Northern 8 Province of Thailand in the academic year 2012. They were selected by multi-state sampling. The research tool for data collection was 5-level rating scale questionnaire with the suvery statistical analysis data was analyzed using SEM, LISREL 8.72 program. Results of the study were.

Synthesis document on the variable that effecting to achievement found 5 latent variable and 15 observed variables were as following: 1) Administrator variable measurement by academic leadership and accountability in education 2) Teacher variable measurement by the quality of teaching, classroom management and learning management 3) Student variable measurement by attitude towards learning, more time spent on learning, motivation, knowledge background and intention to learning 4) Family variable measurement by economic, family climate and family responsibilities 5) Community variables measurement by involvement in education and relationship of the community with education. As for the structural equation model of factors effecting to achievement of basic education, developed by the researcher, included goodness of fit with empirical data ($\chi^2 = 38.053$, $df = 29$, $P\text{-Value} = 0.121$, $\frac{(x^2)}{df} = 1.31$, $GFI = 0.993$, $AGFI = 0.965$, $CFI = 1.000$, $RMSEA = 0.022$ and $CN = 819.915$). Factors effecting directly to achievement of basic education, are 3 factors : 1) Teacher 2) Student and 3) Family. The Factors effecting indirectly to achievement of basic education, are 2 factors : 1) Administrator influence that was teacher and student 2) Community influence that was Administrators, teacher and student.

Keywords : Factors Effecting, Achievement, Basic Education

บทนำ

โลกแห่งอนาคตเป็นโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และรุนแรง ผู้คนมักจะเรียกว่า โลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยเองก็ต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกด้วย ยิ่งในปี พ.ศ. 2558 กลุ่มประเทศอาเซียนจะเปิดเสรี ก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน จะนำมาซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานและการลงทุนในภูมิภาคมากขึ้น โอกาสจะเกิดขึ้นกับประเทศไทย ถ้าหากเรามีประชากรวัยแรงงานที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ในอนาคต และจะเกิดวิกฤติขึ้นถ้าเราขาดประชากรวัยแรงงานที่ไม่มีคุณภาพ ขาดความรู้ความสามารถ ขาดคุณลักษณะที่เหมาะสม การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้คนรู้จักพัฒนาตนเอง เพื่อให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการ

แข่งขันและสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง จึงต้องพัฒนาให้คนไทยให้เป็นคนคุณภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการจัดการการศึกษาไว้อย่างชัดเจน คือ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หรือ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีขึ้น โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เด็กไทยมีคุณลักษณะดังกล่าว

ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็น

หน่วยงานที่ได้ติดตามความก้าวหน้า ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ของการปฏิรูปการศึกษา พบว่า ยังไม่บรรลุประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ ผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่พบว่า ในการประเมินรอบแรก โดยภาพรวมร้อยละ 55 ของสถานศึกษายังไม่ได้มาตรฐาน ทั้งด้านผู้เรียน ด้านผู้บริหาร และด้านครู [1] ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง(พ.ศ. 2552 ถึง 2561) หากนับระยะเวลาการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย ตั้งแต่รอบแรกในปี พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน พ.ศ.2555 นับเป็นเวลา 13 ปี ภายใต้งบประมาณที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี เช่นในปี พ.ศ. 2554 สัดส่วนงบประมาณด้านการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และงบประมาณด้านการศึกษาต่องบประมาณรวมของไทยอยู่ที่ร้อยละ 4 และร้อยละ 20 ตามลำดับ ซึ่งไม่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน แต่ผลที่ได้ปรากฏว่า สมรรถนะของประเทศไทยด้อยกว่านานาชาติ เห็นได้จากผลการจัดอันดับของ International Institute for Management Development (IMD) ประเทศไทยอยู่อันดับ 27 จาก 59 ประเทศที่เข้าร่วมจัดอันดับทั่วโลก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วยกัน ประเทศไทยอยู่อันดับต่ำกว่า ฮองกง สิงคโปร์ ไต้หวัน มาเลเซีย จีน เกาหลี และญี่ปุ่น แต่เหนือกว่า อินเดีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ได้มีนักวิชาการศึกษาหลายท่าน แสดงความคิดเห็นตรงกันว่า การลงทุนครั้งนี้เป็นเพียงการลงทุนเชิงปริมาณ สังการ และควมบรมศูนย์มากกว่าคำนึงถึงรายละเอียดการมีส่วนร่วม หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนรูปแบบการบริหารงานเท่านั้น ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นและแตกต่างจากเดิม นี่เป็นความล้มเหลวของการปฏิรูปการศึกษารอบแรก นอกจากนี้ยังมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมที่มีต่อการศึกษาไทยว่า “เด็กไทยยิ่งเรียนยิ่งโง่” เพราะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของเด็กไทยตกต่ำลงอย่างต่อเนื่อง เยาวชนคิดไม่เป็น มีปัญหาพฤติกรรมรุนแรง สอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบแรกพบว่า เพียงร้อยละ 11.4 ที่ได้มาตรฐานผลสัมฤทธิ์ เช่นเดียวกับรายงานผลการเปรียบเทียบคะแนนการ

สอบ O-NET ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างปี พ.ศ. 2551 -2553 ที่พบว่า ทุกกลุ่มสาระวิชามีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 ทุกปี โดยเฉพาะ 5 วิชาหลักมีคะแนนต่ำลงทุกปี เช่น วิชาคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 20 [2] หรือพิจารณาผลการทดสอบจากข้อสอบมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น Programme for International Student Assessment (PISA) โดยองค์การ OECD ที่พบว่า มีนักเรียนไทยถึงร้อยละ 47 วิชาวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าระดับพื้นฐาน สอดคล้องกับผลการประเมินขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ที่พบว่า ประเทศไทยควรปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา เช่นเดียวกับผลการประเมินของ Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) ที่พบว่า ด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วงแรกของการเข้าร่วมโครงการ มีคะแนนเฉลี่ยใกล้เคียงกันทั้งสองวิชาและสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับนานาชาติ หลังจากนั้นคะแนนเฉลี่ยทั้งสองวิชาลดลงอย่างต่อเนื่อง

จากผลการประเมินการศึกษาของไทย โดยหน่วยงานภายในประเทศและต่างประเทศชี้ชัดว่า คุณภาพการศึกษาไทยมีปัญหา กล่าวคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของคุณภาพการศึกษาโดยรวม ลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง หากปล่อยเช่นนี้ต่อไป ทรัพยากรบุคคลของประเทศจะด้อยคุณภาพลงเรื่อยๆ นักวิชาการด้านศึกษาหลายๆท่าน ได้วิเคราะห์ถึงตัวแปรหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้ สำนักทดสอบทางการศึกษา [3] ได้วิเคราะห์ตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550 พบว่า ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหาร และ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ ส่งผลต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับ รุ่ง แก้วแดง [4] ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ระบบทุกระบบถ้าจะให้ดี ต้องมีผู้นำที่ให้ความสำคัญ สนใจติดตามงาน แต่ระบบการศึกษาไทยติดตามเป็นครั้งคราว สอดคล้องกับวิจิตร ศรีสะอ้าน [5] ได้เสนอแนวคิดที่ว่า สังคมไทย ขาดแคลนผู้นำทางการศึกษาที่เป็นคนกล้าคิด กล้าทำ กล้านำ กล้าเปลี่ยนแปลง และยิ่งขาดแคลนผู้ขับเคลื่อนอย่างเป็น

ระบบ ไม่สามารถทำงานอย่างเป็นระบบ เพราะฉะนั้นในยุคที่เราต้องเร่งรัดพัฒนาการศึกษา เราต้องเร่งสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือ Change Agent อุทุมพร จามรมาน [6] ได้เสนอแนวคิดว่าการที่นักเรียนมีผลการประเมิน O-NET และ A-NET ต่ำต่อเนื่อง มีสาเหตุคือ ระบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาเป็นจุด ไม่ได้มองภาพรวมทั้งประเทศ กลิ่น สระทองเนียม [7] ได้เสนอแนวคิดว่าการขาดคุณภาพ คือการที่ครูขาดความรู้ ขาดความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษา การออกแบบการเรียนรู้ หรือยังไม่ปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน รวมถึงการขาดความเอาใจใส่ ขาดความมุ่งมั่นทุ่มเท ในการทำงาน ครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การศึกษาไทยพัฒนาได้ช้า เช่นเดียวกับศิริพร บุญญานันต์ [8] ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ระบบสถานศึกษาดีขึ้นคือ คุณภาพของครู คือ ครูที่ดี และเก่ง ยกระดับผลสัมฤทธิ์ของเด็กได้ สอดคล้องกับไพฑูรย์ สินลารัตน์ [9] ที่เสนอแนวคิดว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียน ผู้เรียนเป็นเสมือนภารกิจหลักที่ครูต้องดูแล และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียน และจัดให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลา ให้นักเรียนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยเชื่อว่าทุกคนสามารถพัฒนาได้ เช่นเดียวกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ [10] ได้เสนอแนวคิดที่ว่า แนวทางสำคัญในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กไทยโดยตรง คือ หลักสูตรการศึกษาควรมุ่งเน้นพัฒนาทักษะการคิด ไม่เน้นแต่ การท่องจำ รวมถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหา โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำโครงการต่าง ๆ ตามศักยภาพและความสนใจของตนเองเป็นฐาน

นอกจากนี้ผลการประเมินในระดับนานาชาติ (TIMSS และ PISA) ที่พบว่า มีปัจจัย 3 ประการ ที่ส่งผลต่อความสามารถของผู้เรียนด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และการอ่าน ได้แก่ 1) ตัวครู การขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิโดยตรง และขาดความสามารถในการสอนส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 2) ลักษณะสำคัญของตัวผู้เรียน อันได้แก่ แรงจูงใจ ความสนใจ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียน และ 3) ปัจจัยส่งเสริมสนับสนุน ได้แก่ การขาดทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ พร้อมพิไล บัวสุวรรณ

[2] ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุตรหลาน เพราะคุณภาพของผู้เรียน ขึ้นอยู่กับการแสดงความรับผิดชอบร่วมกันของครอบครัวและสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของครอบครัวแบบการเป็นผู้สนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาไม่เพียงพอต่อความสำเร็จ ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้แต่ต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบเป็นหุ้นส่วน ที่อยู่บนพื้นฐานของการมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับไพฑูรย์ สินลารัตน์ [9] ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ชุมชนมีความสำคัญอย่างมากต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ชุมชนในที่นี้นับตั้งแต่พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นกลุ่มแรกที่เข้ามามีบทบาทเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษา จากนั้นจึงเป็นการให้ความร่วมมือของสมาชิกชุมชนส่วนอื่น ๆ ได้แก่ วัด ตลาด โรงพยาบาล อนามัย สถานราชการต่าง ๆ ฯลฯ ล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนได้ทั้งสิ้น หากความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เป็นไปอย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน คุณภาพของการจัดการทางวิชาการของสถานศึกษาก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นไปตามเป้าหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้น ทุกส่วนไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ครอบครัว และชุมชน ต่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยเฉพาะเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2551-2555 กำหนดไว้ 6 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) การพัฒนาคุณภาพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา 3) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา 4) การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา 5) การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา และ 6) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเป้าหมายไว้ดังนี้ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย มีความพร้อมในการเรียนรู้ มีนิสัย ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความสามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สูงขึ้นในทุกระดับและทุกประเภทการศึกษา ในปีพ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ยกระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้น ทั้งหมด 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์คุณธรรมนำความรู้ นำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ 2) ยุทธศาสตร์ขยาย โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างกว้างขวางและ ทั่วถึง 3) ยุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาทุกระดับ 4) ยุทธศาสตร์กระจายอำนาจและ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา 5) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและท้องถิ่นในการจัด การศึกษา และ 6) ยุทธศาสตร์เร่งพัฒนาการศึกษาใน เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ กระบวนการจัดการเพื่อขับเคลื่อน การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับในยุทธศาสตร์ ที่ 3 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ ผ่านมาโดยรวมเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยตรงต่อตัว ผู้เรียนต่อตัวครู ต่อผู้ปกครอง และต่อสถานศึกษา ใน ลักษณะการแยกส่วนขาดกระบวนการจัดการพัฒนา งานที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างเป็นระบบ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต้องมี กระบวนการจัดการพัฒนางานที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของสถานศึกษาได้มาตรฐาน และโรงเรียนได้รับความ เชื่อถือและยอมรับจากสาธารณชน

จากสภาพปัญหา ผลการศึกษาและผลการ วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนต่ำ อันได้แก่ ตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการ จัดการศึกษา การขาดกระบวนการจัดการพัฒนางานที่ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างเป็นระบบ ดังที่ ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามการวิจัย ดังนี้ 1) ปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ยุทธศาสตร์ด้าน กระบวนการจัดการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร 3) ผลการ ประเมินความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์ด้าน กระบวนการจัดการเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างไร

ประโยชน์เพื่อหน่วยงานต้นสังกัด ใช้เป็นข้อมูล สารสนเทศสำหรับกำหนดทิศทาง หรือนโยบายในการ แก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาของไทย หรือเพื่อเป็น แนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ใช้ในการยก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต่อไป

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัย ดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพของปัจจัยที่ส่งผล ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.1 สังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย

1.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีรูปแบบการ เรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากทัศนะของ นักวิชาการไทยและต่างประเทศ แล้วสังเคราะห์ตัวแปร ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่เป็นตัวแปรที่ไม่ สามารถวัดได้ เรียกว่าตัวแปรแฝง (Latent Variables)

1.1.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน จากแนวคิดและงานวิจัยของนักวิชาการ ไทยและต่างประเทศ แล้วสังเคราะห์ตัวแปรที่สังเกตได้ (Observed Variables) ตามตัวแปรแฝง

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นตารางการสังเคราะห์เนื้อหา

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดย ครอบคลุม รูปแบบการเรียนรู้และปัจจัยที่ส่งผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การสังเคราะห์ เอกสาร (Content Analysis)

ขั้นที่ 2 การศึกษาเส้นทางอิทธิพลของ ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1 สังเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย

2.1.1 ศึกษาแนวคิด เส้นทางอิทธิพล ของตัวแปรต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากทัศนะของ นักวิชาการไทย แล้วสังเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามตัวแปร นำเสนอในรูปตาราง การสังเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1.2 นำผลการสังเคราะห์ที่ได้จากข้อ 1.1 และ 2.1.1 มาวิเคราะห์เส้นทาง (path) สร้างเป็นโมเดล สมการโครงสร้าง ที่มีตัวแปรแฝง ซึ่งเป็นตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่จะประมาณค่าได้จากตัวแปรที่สังเกตได้ ของแต่ละตัวแปรแฝง

2.1.3 ยืนยัน (Confirm) โมเดลเชิงสาเหตุ (Causal Model) กับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ประชากร ได้แก่ ครูระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2555 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 7,996 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2555 ในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด จำนวน 381 คน การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรตามเน

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ศึกษาเป็นครูระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาที่ต่างกัน แต่ทำหน้าที่เหมือนกัน คือ ปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน การเลือกกลุ่มตัวอย่าง จะเป็นการเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ดังนี้ ขั้นแรก สุ่มจังหวัดใน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชั้นสอง สุ่มสถานศึกษาในจังหวัด และชั้นสามสุ่มครูในสถานศึกษา

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) เนื้อหาของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์โดยขอหนังสือความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยพะเยา แล้วส่งหนังสือ พร้อมส่งแบบสอบถามถึงโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำแบบสอบถามที่ได้รับ นำไปวิเคราะห์ข้อมูล

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ สถิติ วิเคราะห์ SEM โปรแกรม LISREL

ผลการศึกษา

1. ผลการสังเคราะห์เอกสารแนวคิด ทฤษฎี รูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบตัวแปรแฝง จำนวน 5 ตัวแปร และตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 15 ตัวแปร ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวแปรแฝงและตัวแปรที่สังเกตได้ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้
ผู้บริหาร	ภาวะผู้นำด้านวิชาการ
	ความรับผิดชอบทางการศึกษา
ครู	คุณภาพการสอน
	การจัดการชั้นเรียน
	การจัดการเรียนรู้
ผู้เรียน	เจตคติต่อการเรียน
	เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้เพิ่มเติม
	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
	ความรู้พื้นฐานเดิม
ครอบครัว	ความตั้งใจเรียน
	เศรษฐกิจของครอบครัว
	บรรยากาศภายในครอบครัว
	ความรับผิดชอบของครอบครัว
ชุมชน	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
	ความสัมพันธ์ของชุมชนกับสถานศึกษา

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ได้รับกลับคืนมาจำนวน 640 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.00 ของแบบสอบถามจำนวนทั้งหมดที่ส่งไป ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ พบว่า ครูที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 441 คน เป็นเพศชาย จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 69.00, 31.00 ตามลำดับ จำแนกครูตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 41-50 ปีจำนวน 288 คน รองลงมาอยู่ระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00, 33.13 ตามลำดับ เมื่อจำแนกครู

ตามวุฒิการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ครูมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 381 คน และระดับปริญญาโทจำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 59.53, 40.47 ตามลำดับ สำหรับประสบการณ์สอนของครู พบว่า ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอนในช่วงระยะเวลา 21-30 ปีจำนวน 272 คน รองลงมา 11-20 ปี จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50, 35.16 ตามลำดับ และพบว่าครูส่วนใหญ่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 332 คน และมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 332 คน คิดเป็นร้อยละ 51.87, 48.13 ตามลำดับ

3. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. χ^2 แทน ค่าสถิติไค-สแควร์
2. df แทน องศาอิสระ
3. P-value แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
4. GFI แทน ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเหมาะสม

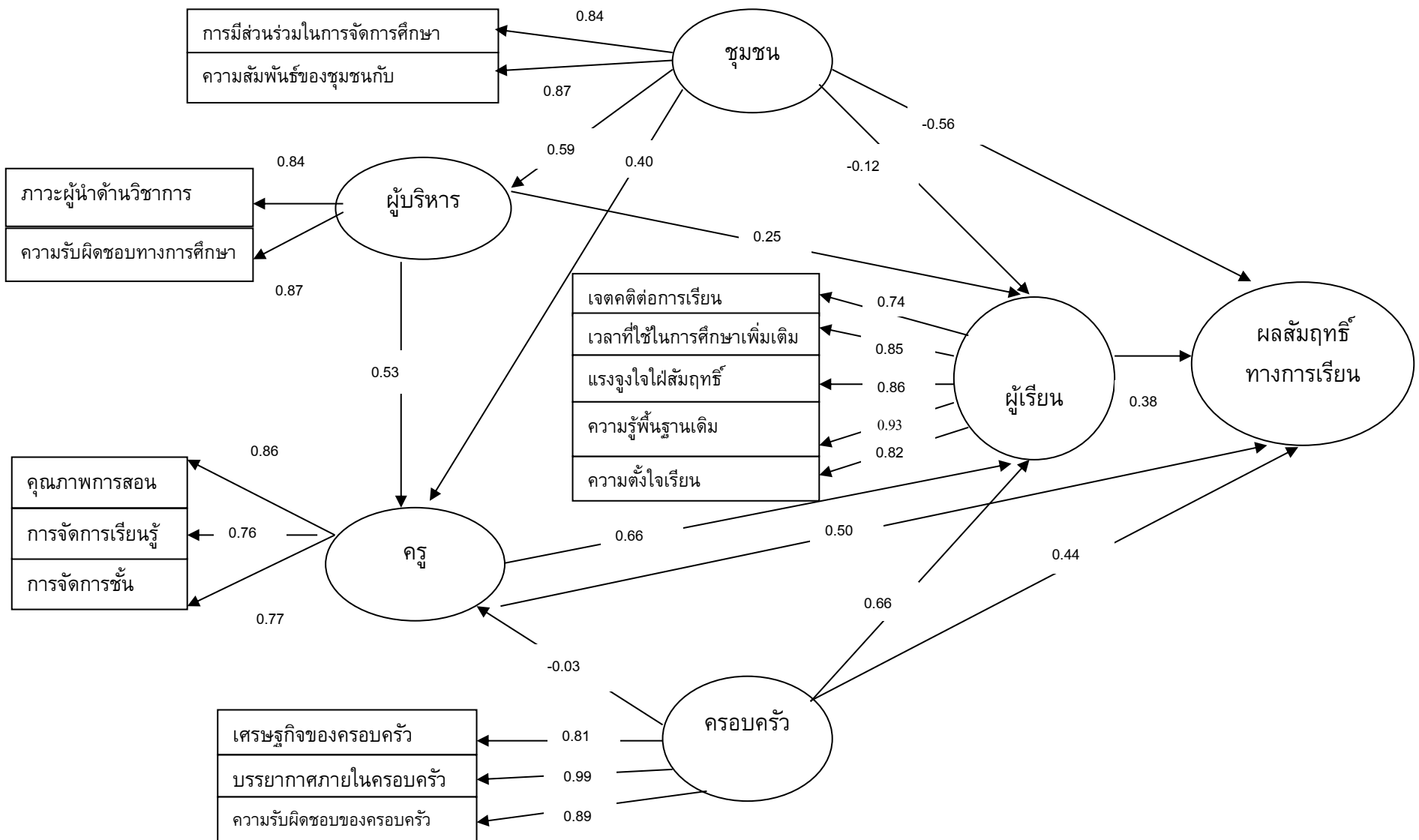
5. AGFI แทน ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเหมาะสมที่ปรับแก้
6. RMR แทน ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ
7. RMSEA แทน ดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์
8. R-SQUARE แทน ความสัมพันธ์ของตัวแปรแฝงแต่ละตัว
9. **, * แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, 0.05 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าสถิติที่ใช้วัดความสอดคล้องของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
1. ค่า p-value of χ^2	>0.05	0.121	ผ่านเกณฑ์
2. ค่าสัดส่วน $\frac{(\chi^2)}{df}$	<2.00	38.053/29 = 1.310	ผ่านเกณฑ์
3. ค่า GFI	>0.90	0.993	ผ่านเกณฑ์
4. ค่า AGFI	>0.90	0.965	ผ่านเกณฑ์
5. ค่า CFI	>0.90	1.000	ผ่านเกณฑ์
ค่า SRMR	<0.50	0.014	ผ่านเกณฑ์
ค่า RMSEA	<0.50	0.022	ผ่านเกณฑ์
8. ค่า CN	≥ 200	819.915	ผ่านเกณฑ์

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 2 พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยพิจารณาค่า ค่า ไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 38.053 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 29 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) เท่ากับ 0.121 ค่าไค-สแควร์ต่อองศาอิสระ $\frac{(\chi^2)}{df}$

มีค่าเท่ากับ 1.31 ส่วนค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.993 มีค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.965 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 มีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (RMSEA) เท่ากับ 0.022 และมีขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 819.915 ซึ่งค่าสถิติเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 1 ความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2557

ตารางที่ 3 น้ำหนักอิทธิพลรวม อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลทางตรง ของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวแปรเหตุ	ชุมชน			ครอบครัว			ผู้บริหารสถานศึกษา			ครูผู้สอน			ผู้เรียน		
ตัวแปรผล	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
ผู้บริหารสถานศึกษา	0.429** (0.036) 12.060	-	0.429** (0.036) 12.060	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ครูผู้สอน	0.545** (0.109) 4.989	0.240** (0.033) 7.179	0.306** (0.117) 2.614	-0.020 (0.098) -0.206	-	-0.020 (0.098) -0.206	0.559** (0.064) 8.675	-	0.559** (0.064) 8.675	-	-	-	-	-	-
ผู้เรียน	0.149* (0.061) 2.439	0.024** (0.043) 5.621	-0.091 (0.075) -1.209	0.482** (0.062) 7.836	-0.005 (0.024) -0.202	0.487** (0.062) 7.859	0.391** (0.046) 8.543	0.132** (0.033) 3.944	0.259** (0.059) 4.368	0.236** (0.065) 3.608	-	0.236** (0.065) 3.608	-	-	-
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	-4.848 (2.583) -1.877	4.758 (2.573) 1.849	-9.605* (4.253) -2.258	2.928 (2.383) 1.228	-4.382 (2.335) -1.877	7.310* (3.728) 1.961	2.822 (1.536) 1.837	2.822 (1.536) 1.837	0	9.055* (3.891) 2.327	-2.032 (1.079) -1.883	11.087* (4.594) 2.413	8.622* (3.762) 2.292	-	8.622* (3.762) 2.292

Correlation Matrix

ตัวแปรแฝง	ผลสัมฤทธิ์	ผู้บริหารฯ	ครูผู้สอน	ผู้เรียน	ชุมชน	ครอบครัว
ผลสัมฤทธิ์	1.000					
ผู้บริหารฯ	0.002	1.000				
ครูผู้สอน	0.031	0.749	1.000			
ผู้เรียน	0.108	0.703	0.741	1.000		
ชุมชน	0.131	0.587	0.684	0.772	1.000	
ครอบครัว	0.072	0.511	0.589	0.831	0.871	1.00

*p < .05, **p< .01

4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง และอิทธิพล ทางอ้อม ของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 3 นำมาเขียนตารางที่ 4

ตารางที่ 4 อิทธิพลทางตรง และอิทธิพล ทางอ้อม ของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุและระดับนัยสำคัญ

ตัวแปรเหตุ	ตัวแปรผล	อิทธิพลของตัวแปร			
		อิทธิพลทางตรง (น้ำหนักอิทธิพล)	ระดับ นัยสำคัญ	อิทธิพลทางอ้อม (น้ำหนักอิทธิพล)	ระดับ นัยสำคัญ
ชุมชน	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน			✓ (4.758)	-
	ผู้บริหารสถานศึกษา	✓ (0.429)	.01	-	-
	ครูผู้สอน	✓ (0.036)	.01	✓ (0.240)	.01
	ผู้เรียน	-	-	✓ (0.024)	.01
ครอบครัว	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	✓ (7.310)	.05	-	-
	ผู้บริหารสถานศึกษา	-	-	-	-
	ครูผู้สอน	-	-	-	-
	ผู้เรียน	✓ (0.487)	.01	-	-
ผู้บริหาร สถานศึกษา	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	-	-	-	-
	ผู้บริหารสถานศึกษา	-	-	-	-
	ครูผู้สอน	✓ (0.559)	.01	-	-
	ผู้เรียน	✓ (0.259)	.01	✓ (0.132)	.01
ครูผู้สอน	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	✓ (11.087)	.05	-	-
	ผู้บริหารสถานศึกษา	-	-	-	-
	ครูผู้สอน	-	-	-	-
	ผู้เรียน	✓ (0.236)	.01	-	-
ผู้เรียน	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	✓ (8.622)	0.1	-	-
	ผู้บริหารสถานศึกษา	-	-	-	-
	ครูผู้สอน	-	-	-	-
	ผู้เรียน	-	-	-	-

หมายเหตุ แสดงอิทธิพลของตัวแปร ที่มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเป็นทิศทางบวกเท่านั้น
จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4 พบดังนี้

ตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นตัวแปรตามในสมการโครงสร้างการวิจัย ได้รับอิทธิพลของตัวแปรดังนี้ อิทธิพลทางตรงจากตัวแปรครูผู้สอนมากที่สุด มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 11.087 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รองลงมาจากตัวแปรผู้เรียน มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 8.622 อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากตัวแปรครอบครัวมีค่าน้ำหนักอิทธิพล เท่ากับ 7.310 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอิทธิพลทางอ้อมได้รับจากตัวแปรชุมชน มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 4.758 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวแปรผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นตัวแปรเหตุ ในสมการโครงสร้างการวิจัย ได้รับอิทธิพลของตัวแปรดังนี้ อิทธิพลทางตรง จากตัวแปรชุมชน มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.429 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตัวแปรครูผู้สอน ซึ่งเป็นตัวแปรเหตุในสมการโครงสร้างการวิจัย ได้รับอิทธิพลของตัวแปรดังนี้ อิทธิพลทางตรง จากตัวแปรผู้บริหารสถานศึกษามากที่สุด มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.559 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมาจากตัวแปรชุมชน มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.306 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนอิทธิพลทางอ้อม จากตัวแปรชุมชน มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.240 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1. อิทธิพลทางตรง

ครูผู้สอน ---> ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ผู้เรียน ---> ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ครอบครัว ---> ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. อิทธิพลทางอ้อม

ผู้บริหาร > ครูผู้สอน > ผู้เรียน > ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ชุมชน > ผู้บริหาร > ครูผู้สอน > ผู้เรียน > ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิจารณ์และสรุปผล

สรุปผลการวิจัย

การสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับตัวแปรที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบตัวแปรแฝงจำนวน 5 ตัวแปร และตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 15 ตัวแปร ตามลำดับดังนี้ 1) ตัวแปรผู้บริหารสถานศึกษา วัดจากตัวแปรภาวะผู้นำด้านวิชาการและความรับผิดชอบทางการศึกษา 2) ตัวแปรครูผู้สอน วัดจากตัวแปรคุณภาพการสอน การจัดการชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้ 3) ตัวแปรผู้เรียน วัดจากตัวแปรเจตคติต่อการเรียน เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้เพิ่มเติม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความรู้พื้นฐานเดิม และความตั้งใจเรียน 4) ตัวแปรครอบครัว วัดจากตัวแปรเศรษฐกิจของครอบครัว บรรยากาศภายในครอบครัว และ ความรับผิดชอบของครอบครัว 5) ตัวแปรชุมชน วัดจากตัว

ตัวแปรผู้เรียน ซึ่งเป็นตัวแปรเหตุ ในสมการโครงสร้างการวิจัย ได้รับอิทธิพลของตัวแปรดังนี้ อิทธิพลทางตรง จากตัวแปรครอบครัวมากที่สุด มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.487 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รองลงมาจากตัวแปรผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.259 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และได้รับจากปัจจัยครูผู้สอน โดยมีค่าน้ำหนักอิทธิพล เท่ากับ 0.236 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนอิทธิพลทางอ้อม จากตัวแปรผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.132 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และจากตัวแปรชุมชน มีค่าน้ำหนักอิทธิพลเท่ากับ 0.024 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อนำข้อมูลการวิเคราะห์ข้างต้นมาเขียนเส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดังนี้

แปรการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และความสัมพันธ์ของชุมชนกับสถานศึกษา การวัดความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบอยู่ในเกณฑ์ดี โดยมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 38.053 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 29 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) เท่ากับ 0.121 ค่าไค-สแควร์ต่อองศาอิสระ $\frac{\chi^2}{df}$ มีค่าเท่ากับ 1.31 ส่วน ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.993 มีค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.965 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 มีค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคาดเคลื่อนมาตรฐาน (RMSEA) เท่ากับ 0.022 และมีขนาดตัวอย่างวิกฤติ (CN) เท่ากับ 819.915 การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่มี

ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 3 ปัจจัย คือ 1) ครูผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) ครอบครัว ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม มี 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยผู้บริหารสถานศึกษาส่งผ่าน ครูผู้สอนและผู้เรียน 2) ชุมชนส่งผ่านผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและผู้เรียน ตามลำดับ จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัย ครูผู้สอน ผู้เรียน และครอบครัว อภิปรายดังนี้

ครูผู้สอน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดใน การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน งานวิจัยของ McKinsey & Company พบ ตัวหลักสำคัญในการสร้างการศึกษาที่ดี คือ การมีครูที่ดี ที่สุด สอดคล้องกับผลวิจัยของศิริพร บุญญานันต์ [8] พบว่าคุณภาพของครู เป็นตัวแปรใหญ่ที่จะขับเคลื่อน ระบบสถานศึกษาให้ดีขึ้นได้นั้นต้องเริ่มที่คุณภาพของ ครู ครูที่ดีที่เก่ง สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ของเด็กได้ เช่นเดียวกับการอด [11] ให้ความสำคัญของคุณภาพ การสอนของครู โดยเชื่อว่าคุณภาพการสอนของครูเป็น กลไก ทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ [12] ทำการศึกษาพบว่า พฤติกรรม การสอนของครูมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน และ อนงค์ อินตาพรหม [13] ทำการศึกษา พบว่า ปัจจัยระดับครูส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของผู้เรียน

ผู้เรียน เป็นบุคคลที่สำคัญในการพัฒนาการ เรียนรู้ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของจุฑา บุรีภักดี[14] ที่เสนอว่า ตัวผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียน มากที่สุด การพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอนโดย การพัฒนาพฤติกรรมเรียนของผู้เรียน เป็นวิธีการ แก้ปัญหาที่ตรงประเด็น และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับแดนสวรรค์ สุกทน[15] ทำการวิจัยพบว่า สาเหตุของการได้ระดับผลการเรียนต่ำ เกิดจากตัว ผู้เรียนเองมากที่สุด สอดคล้องกับสุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ [12] ทำการศึกษาปัจจัยระดับผู้เรียน พบว่า พฤติกรรม การเรียนมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อคุณธรรม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการ

แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบของผู้เรียน และมณฑิยา ชม ดอกไม้[16] ทำการศึกษา พบว่า ตัวแปรระดับผู้เรียน อิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ

ครอบครัว เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนความสำเร็จ ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะครอบครัวมีอิทธิพลต่อ การเรียนรู้ของบุตรหลาน [2] สอดคล้องกับ กฤษฎา ศรีพานิชย์[17] และมณฑิยา เรื่องสินชัยวาณิช [18] ที่ศึกษาพบว่า ความเอาใจใส่ของผู้ปกครองเป็นปัจจัย เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่นเดียวกับมานะ สินธุวงษา [19] ศึกษาถึงปัจจัย ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า บรรยากาศใน ครอบครัวเป็นปัจจัยระดับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน และนวลพรรณ วรรณสุธี [20] ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า อาชีพผู้ปกครองเป็นปัจจัยระดับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ ทางเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัย ผู้บริหารสถานศึกษา และชุมชน อภิปรายดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา มีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย ส่งผ่านครูผู้สอน และผู้เรียน เนื่องจากในสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้นำของครู มีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการ เรียนการสอน โดยอำนวยความสะดวกและประสานงาน กับครูเพื่อให้ดำเนินการจัดการเรียนรู้และการพัฒนา ผู้เรียนสัมฤทธิ์ผล มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตาม เป้าหมายของการจัดการศึกษาสอดคล้องกับธีระ ฤทธิเจริญ [1] ได้เสนอแนวคิดว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากร หลักที่สำคัญต่อการบริหาร และการจัดการศึกษา ผลงานของสถานศึกษาจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับ ผู้บริหารเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ [9] ที่กล่าวว่า ความเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่สนับสนุนงานด้านวิชาการ เพราะผู้บริหาร เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในการบริหารจัดการให้ครูมีความ กระตือรือร้น มีความสนใจงานด้านวิชาการ จัด กระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่ง ผู้บริหารจะต้องคอยติดตามกำกับดูแล เพื่อช่วย แก้ปัญหาให้ครูดำเนินการพัฒนาผู้เรียนเป็นไปใน ทิศทางเดียวกับหลักสูตร

ชุมชน มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยส่งผ่านผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เรียน อภิปรายดังนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ [9] เสนอแนวคิดที่ว่า ชุมชน ต้องให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เพิ่มมากขึ้น โดยชุมชนอาจร่วมมือกับสถานศึกษาในการเข้าไปเพิ่มเติมเสริมเติมความรู้ในด้านต่างๆ ตามความถนัด รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปเรียนรู้ในแหล่งของตน เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์นอกโรงเรียน เรียนรู้โลกกว้างจากสภาพแวดล้อมรอบตัวเขา เห็นโอกาสในการประกอบอาชีพ และมองเห็นว่าพวกเขาต้องการความรู้และทักษะใด เพื่อให้ตนเองบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนระดับที่สูงขึ้นเพื่อไปประกอบอาชีพตามความสนใจและความถนัด เช่นเดียวกับ เมตต์ เมตต์การุณจิต[21] เสนอแนวคิดที่ว่า ชุมชนระดมสรรพกำลังช่วยเหลือสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ และสถานศึกษาจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อพบปะกันบ่อยๆ เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

ข้อเสนอแนะ

1.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยมีอิทธิพลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยครูผู้สอน ผู้เรียน และครอบครัว

1.2 ควรวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์การยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.เจ็ดหล้า สุนทรวิภาต อาจารย์ที่ปรึกษา และดร. กนกวรรณ เอี่ยมชัย และ ดร. สุนทร คล้ายอ่ำ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำซึ่งเป็นประโยชน์มากมาย ขอขอบคุณคณะกรรมการระดับมัธยมศึกษา ในเขตภาคเหนือตอนบนที่ได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

1. ชีระ รุญเจริญ. ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา : ยุคปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ขั้วฟาง; 2553. หน้า 11-13, 17.
2. พร้อมพิไล บัวสุวรรณ. ครอบครัวและโรงเรียน หันส่วนเพื่อคุณภาพของผู้เรียน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: แสงดาว; 2554. หน้า 4, 58.
3. สำนักทดสอบการศึกษา. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้คะแนนการทดสอบ O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ำ. รายงานวิจัย. สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), กรุงเทพฯ; 2552. หน้า 94.
4. รุ่ง แก้วแดง. ผลการวิจัยระบบโรงเรียนที่ดีที่สุดในโลกต้องเริ่มต้นที่คุณภาพครู. มติชน ออนไลน์. 16 มิถุนายน 2555 (1). ได้จาก: URL: [http:// www. Matchon.co.th/new_detail_Php? Newsid=1340092595](http://www.Matchon.co.th/new_detail_Php?Newsid=1340092595). สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2555.
5. วิจิตร ศรีสะอาด. วิจิตรศึกษการศึกษไทยขาดผู้นำ.คม ชัดลึก ออนไลน์.10 กรกฎาคม 2555 (1). ได้จาก : URL: [http:// www. komchadluek.net/section/การศึกษา](http://www.komchadluek.net/section/การศึกษา). สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2555.
6. อุทุมพร จามรมาน. สรุปผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาระดับชาติปีการศึกษา 2549-2551. สำนักทดสอบทางการศึกษา. กรุงเทพฯ. 2552. หน้า 4.
7. กลิ่น สระทองเนียม. ปัญหาครูขาดแคลน และปัญหาครูขาดคุณภาพ. เดลินิวส์ ออนไลน์. 22 กุมภาพันธ์ 2554. ได้จาก : URL: [http:// www. dailynews.co.th/education](http://www.dailynews.co.th/education). สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2555.
8. ศิริพร บุญญานันต์. ผลการวิจัยระบบโรงเรียนที่ดีที่สุดในโลกต้องเริ่มต้นที่คุณภาพครู. มติชน ออนไลน์. 16 มิถุนายน 2555. ได้จาก: URL: [http:// www. Matchon.co.th/new_detail_Php? Newsid = 1340092595](http://www.Matchon.co.th/new_detail_Php?Newsid=1340092595). สืบค้นเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2555.

9. ไพฑูรย์ สินลารัตน์. การจัดการหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2554. หน้า 87, 105.
10. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. ศึกษาแห่งศตวรรษที่ 21 : แนวคิดการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย.2539. หน้า 87.
11. Carroll, John B. "A model of school learning". Teacher College Record. 1963.p. 723-733.
12. สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. ปัจจัยเชิงพหุระดับที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. สาขาวิชาการบริหาร มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 2536. วารสารศึกษาศาสตร์ พุทธศักราช 2548 – มีนาคม 2549 ปีที่ ;17 (2).หน้า 47.
13. อนงค์ อินตาพรหม. การวิเคราะห์พหุปัจจัยระดับครูและนักเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สาขาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2552: บทคัดย่อ.
14. จุฬา บุรีภักดี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.2550.หน้า 68.
15. แดนสวรรค์ สุกทน. รูปแบบการสอน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.2549. หน้า 39-40.
16. มณเฑียร ชมดอกไม้. การวิเคราะห์พหุตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนประถมศึกษาโครงการขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สาขาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.2536: หน้า ง.
17. กฤษฎา ศรีพานิชย์. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสะทอนคร. กศ.ม. สาขาวิจัยการศึกษา.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , มหาสารคาม. 2546: บทคัดย่อ.
18. มณีกา เรื่องสินชัยวานิช. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สาขาวิจัยการศึกษา.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม. 2551. หน้า 105.
19. มานะ สินธุวงษานนท์. ปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2550. วารสาร ศึกษา ศาสตร์ พุทธศักราช 2550; 18 (2). หน้า 115.
20. นวลพรรณ วรรณสุธี. การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบพหุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคอมพิวเตอร์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 วิธีวิจัยเชิงผสมผสาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก. 2536. บทคัดย่อ.
21. เมตต์ เมตต์การรุณจิต. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม:ประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ. พิมพ์ครั้งที่ 3.นนทบุรี: บุ๊คพอทย์.2553. หน้า 62.

บทความวิจัย (Research Article)

อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมในเอกสารโบราณล้านนา

The Environmental Ideology in Ancient Lanna Documents

สุนทร ค่ายอด¹Sunthorn Khamyod¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในเอกสารโบราณล้านนา ซึ่งประกอบไปด้วย กฎหมายโบราณล้านนา ความเชื่อเรื่องชีวิต และหนังสือปีใหม่เมืองล้านนา โดยใช้แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของหลุยส์ อัลธุสแซร์ เป็นกรอบความคิดในการศึกษา พบว่า อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมที่พบนั้นเป็นอุดมการณ์หลักที่ผู้ปกครองผลิตขึ้น โดยใช้กลไกทั้ง 2 ประเภท คือ กลไกด้านอุดมการณ์เป็นหลัก และกลไกด้านการปราบปรามเป็นรอง เน้นการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ผ่านการบันทึกโดยใช้รูปแบบการเขียนแบบพุทธศาสนา และอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมดังกล่าวได้กำหนดท่าทีต่อสิ่งแวดล้อม 2 ลักษณะ กล่าวคือ กฎหมายโบราณนั้นมีท่าทีอหังการเน้นการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ต่างจากความเชื่อเรื่องชีวิตและหนังสือปีใหม่เมืองล้านนามีท่าทีที่อ่อนน้อม ซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมในสังคมล้านนา

คำสำคัญ: อุดมการณ์, อุดมการณ์สิ่งแวดล้อม, วาทกรรม

Abstract

This article aims to investigate environmental ideology in the ancient Lanna documents, including ancient Lanna laws, beliefs about “inauspicious” issues, Lanna New Year’s books. The concept of ideology by Louis Althusser was employed as a study framework. The findings reveal that the environmental ideology is a dominant conception that the ruling class employed by using both 2 mechanisms: ideology state apparatus (ISA)-the dominant ideological conception, and repressive state apparatus (RSA)-the alternative one. It is focused on reproduction of ideology by means of written records in Buddhist genre. Furthermore, the above-mentioned environmental ideology also establishes the two different attitudes towards the natural environment. First, the ancient law seems righteously focused on the exploitation of nature--taking full advantages of nature. On the contrary, traditional beliefs about “inauspicious” issues and Lanna New Year’s Books express attitude of humility towards nature, because it has its roots in spiritualism, the traditional belief in Lanna society.

Keywords: Ideology, Environmental Ideology, Discourse

¹ อาจารย์กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, นิสิต ปริญญาเอก หลักสูตรภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

¹ A lecturer of Thai language in Thai Department, Faculty of Liberal Arts, Maejo University, Chiang Mai, and a Ph.D. Candidate in Thai Language, University of Phayao 56000 *Corresponding Author E-mail : Sunthorn080@gmail.com

บทนำ

สภาพการณ์ปัจจุบันที่เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า และทุนนิยมได้แทรกซึมเข้าสู่ทุกองคาพยพในสังคมไทย ปาถูกโค่นทำลายเพื่อใช้เป็นแหล่งเพาะปลูกเพื่อผลิตอาหารจากขายขอบส่งเข้าสู่ศูนย์กลาง ข้อมูลความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งกระจายไปได้อย่างรวดเร็ว คนในสังคมเมืองต่างโหยหาธรรมชาติ และมีทัศนคติที่ดีต่อ “ธรรมชาติ” ความเป็นล้านนามักถูกโยงเข้ากับธรรมชาติ ผ่านความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยววิถีชีวิตของคนล้านนาที่สัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนผ่านตัวบท เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น เพลง โฆษณา ที่มักให้เสนอภาพของภาคเหนือให้เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม และผู้คนก็มีความงดงามจนกลายเป็นภาพลักษณ์ด้านลบของผู้หญิงเหนือ ที่มีบ่อเกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างล้านนา กับสยาม

ปัจจุบันกระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติได้เป็นประเด็นที่สำคัญ มีนักวิชาการหลายท่านที่มองว่าชาวล้านนาในอดีตมี ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ป่าไม้ผ่านพิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งสามารถใช้ความเชื่อเข้ามาจัดการทรัพยากรได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ การบวชป่า การสืบชาติตาแม่ย่า ซึ่งใช้ฐานคิดจากองค์ความรู้เดิมแต่ปรับให้เข้ากับสภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ในสังคมล้านนานั้นมีแนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือไม่อย่างไร โดยศึกษาเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวล้านนา 3 ประเภทคือ กฎหมายโบราณล้านนา ความเชื่อเรื่องขี้ตังและหนังสือปี่ไหมล้านนา นอกจากนี้ยังศึกษา ภาพิต และวรรณกรรมล้านนาเข้ามาประกอบเพื่อทำความเข้าใจ “อุดมการณ์” สิ่งแวดล้อมของชาวล้านนา ตลอดจนเพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ ความคลี่คลายของอุดมการณ์ และการถ่ายทอดมาสู่นักเขียนภาคเหนือในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมในเอกสารโบราณล้านนา

วิธีดำเนินการศึกษา

1. สืบค้นและศึกษาแนวคิดอุดมการณ์ วรรณกรรม และการวิเคราะห์วรรณกรรมแนววรรณกรรมวิเคราะห์
2. ศึกษาค้นคว้าข้อมูล และเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับอุดมการณ์สิ่งแวดล้อม และเอกสารโบราณล้านนา ทั้งกฎหมายโบราณล้านนา ความเชื่อเรื่องขี้ตัง หนังสือปี่ไหมเมืองล้านนา และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์ข้อมูลรอบคอบ
4. เรียบเรียงและนำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกกรอบคิดการวิเคราะห์อุดมการณ์ ซึ่งการศึกษาอุดมการณ์ (Ideology) ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเป็นแนวคิดกระแสหลักของตะวันตกมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 แนวคิดนี้เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ในการเข้าถึงความรู้ ความจริง และเชื่อว่าความรู้ต้องมีลักษณะเป็นข้อเท็จจริงซึ่งรับรู้ พิสูจน์ และอธิบายความเป็นมาได้ [1]

อุดมการณ์สิ่งแวดล้อม (Environmental Ideology) คือ ชุดของความคิดที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เกิดขึ้นจากการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมกายภาพจนเกิดการรับรู้ขึ้น การรับรู้ “ความจริง” ของแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมยังมีบทบาทในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มีบทบาทในการอ้างความชอบธรรมให้แก่การกระทำใด ๆ ที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม อาทิ การกำหนดค่าที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทำที่ที่น้อยน้อมและทำที่อหังการ นอกจากนี้อุดมการณ์ดังกล่าวมีบทบาทในการเชื่อมประสานกลุ่มคนที่มีความคิดคล้ายคลึงกันให้เข้าไว้ด้วยกันเพื่อการเปลี่ยนแปลง และกำหนดนโยบายทางการเมืองและการบริหาร และอุดมการณ์จะหยั่งรากลึกในจิตใจและไม่

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตามปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ เหมือนกับความคิดโดยทั่วไป [2]

กาญจนา แก้วเทพ ได้กล่าวถึงงานของ Louis Althusser ปัญญาชนมาร์กซิสต์สายโครงสร้าง (Structural Marxism) ได้ให้ความหมายของอุดมการณ์ว่า อุดมการณ์ไม่ใช่แนวคิด ความคิด หากเป็นชุดความคิดที่ได้รับการติดตั้งไว้สำหรับการทำความเข้าใจ ตัวเรา โลก และสังคม ดังนั้นเมื่ออยู่ภายใต้อุดมการณ์ที่แตกต่างย่อมส่งผลต่อวิธีคิด

อุดมการณ์จำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ **อุดมการณ์หลัก (dominant ideology)** คือ อุดมการณ์ที่ชนชั้นปกครองผลิตและผลิตซ้ำ เพื่อครอบงำให้มวลชนยอมรับและกลายเป็นกรอบความคิดกระแสหลักของสังคม **อุดมการณ์ทางเลือก (alternative ideology)** คือ อุดมการณ์ ที่รวมขอมกับระบบวิธีคิดหลักในระดับหนึ่ง หรือเป็นกรอบความคิดที่ยอมรับอุดมการณ์หลักหากอยู่ใต้เงื่อนไขบางประการ **อุดมการณ์ตรงกันข้าม (oppositional ideology)** คือ อุดมการณ์ที่ปฏิเสธกรอบคิดของอุดมการณ์หลักและมักจะเสนอจินตภาพของสังคมแบบใหม่เพื่อเรียกร้องให้มวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านอุดมการณ์หลักของสังคม

อัลธูซเซอร์อธิบายว่า ในการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น วิธีที่จะทำให้อุดมการณ์ดำรงอยู่ได้ ต้องกระทำผ่านเครื่องมือที่ติดตั้งระบบ วิธีคิด ที่เรียกว่า กลไกทางสังคม สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ **กลไกด้านการปราบปราม (RSA)** คือกลไกที่เกี่ยวกับการใช้กำลัง ความรุนแรง การบังคับกดขี่ และ**กลไกด้านอุดมการณ์ (ISA)** คือ กลไกสังคมที่ทำงานในเชิงอุดมการณ์หรือกำหนดกรอบพฤติกรรมความเชื่อของคนในสังคมให้รู้สึกเต็มใจที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม อันได้แก่ ศาสนา วัฒนธรรม ครอบครัว การเมือง เป็นต้น ซึ่งทั้งสองกลไกจะต้องทำงานร่วมกันเพียงแต่ว่า ด้านใดจะถูกจัดให้เป็นลักษณะหลักหรือรองเท่านั้น อุดมการณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ หากต้องมีภาคปฏิบัติการ (practices) เรียกว่า ภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์ (ideology practices) สรุปได้ 3 ประการคือ การทำให้ดู

ราวกับเป็นธรรมชาติ (naturalisation) การผสมผสานกันระหว่างความจริงกับจินตนาการ (structuralist set of relations) การสร้างชุดโครงสร้างความสัมพันธ์ (structuralist set of relations) และการผลิตซ้ำเพื่อสืบ ทอดอุดมการณ์ (reproduction of ideology) ประเด็นสุดท้ายคือ หน้าที่ของอุดมการณ์ นั้นมี 3 ประการคือ หน้าที่ในการธำรงรักษาสภาพที่เป็นอยู่ (status quo) หน้าที่ในการให้คำอธิบาย (explanation) และหน้าที่ในการเรียกเพื่อกำหนดตัวตน (interpellation) [3]

ผลการศึกษา

อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมที่ปรากฏเอกสารโบราณล้านนา นั้น จำแนกได้ 2 ส่วนคือ เอกสารที่สร้างขึ้นโดยรัฐ ได้แก่ กฎหมายโบราณล้านนา และเอกสารที่สร้างขึ้นโดยปัญญาชน ที่เกี่ยวข้องกับความคิดคือ หนังสือปี่ไหมล้านนา และองค์ความรู้เรื่องชีวิต เอกสารทั้งสามประเภทข้างต้นได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์ อีกทั้งยังได้รับการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องยาวนาน

1. อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมในกฎหมายโบราณล้านนา

กฎหมายโบราณล้านนามีชื่อเรียกที่หลากหลาย อาทิ มังรายศาสตร์ มังรายธรรมศาสตร์ มังรายคำตรา ธรรมศาสตร์ปกรณ์ ราชศาสตร์และอวหารภายเค้า อวหาร 25 คลองพิจารณาตัดถ้อยชนคำ หัตถกัมมวินิจนัย บาลัญญการอม สมมุติราช มูลกัมภ์ไตร เสหาโมจนะ [4] กฎหมายดังกล่าวได้แพร่กระจายทั่วดินแดนล้านนาโดยมีปัจจัยสำคัญ คือ การขยายอำนาจของชนชั้นปกครองล้านนา และการเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งทำให้เกิดการขยายตัวของอักษรธรรมในดินแดนแถบนี้

กฎหมายโบราณล้านนาได้เน้นความสำคัญของป่าไม้เป็นหลักเนื่องจากสังคมล้านนาในอดีตนั้น ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก สิ่งที่สำคัญที่สุดคือกำลังคน และสิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเลี้ยงดูกำลังคนนั้นคือ “ข้าว” จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น กฎหมายโบราณจึงสนับสนุนการ “ถางป่า” เพื่อให้ได้พื้นที่มาปลูกข้าว การสนับสนุน

การถางป่าได้ตราไว้เป็นกฎหมาย ดังที่ปรากฏในกฎหมายเมืองน่าน ความว่า

“อัน 1 อย่างคือเจ้านาย ท้าวขุนไพร่ไททั้งหลาย เหยิงชาวปาดงที่ควรเบิกเป็นน่านนั้นไว้แต่ตามผู้จัดสร้างแปลงเบิกบายหือเป็นโง่งนาต่อไปภายหน้าแล” [5]

จะเห็นได้ว่าการถางป่าเพื่อทำน่านนั้นมีความสำคัญมากจนผู้ปกครองได้ตราไว้ว่าห้ามผู้ใดหวังพื้นที่ป่าที่อยู่ในความดูแลของตน ไม่ว่าจะเป็น เจ้านายขุนนาง และไพร่ อีกทั้งให้สนับสนุนการถางป่าเพื่อทำน่าน นอกจากนี้ป่าที่ถางแล้วถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ปกครอง หากจะยกให้ใครต้องได้รับการยินยอมจากผู้ครองเมืองเสียก่อนจึงสามารถยกให้ได้ แม้กระทั่งยกให้วัดก็เป็นเรื่องต้องห้าม ต้องผ่านการเห็นชอบของชนชั้นปกครองเสียก่อน ดังที่ปรากฏในกฎหมายเมืองน่าน ความว่า

“อัน 1 ว่ามีบ้านจองที่ 1 มั่นหากไปสร้างฝั่วยป่าทางเป็น บัไซที่ขุมไผ ผู้ใดหากบ่หือเป็นปายางกับการเมืองแต่ก่อน มั่นหากใครหือทานกับวัดวาอารามที่ใดก็ดี หือได้ถามท่างพระยาผู้กินปากินบ้านกินเมืองนั้นก่อนจึงหือได้แล เหตุว่าแผ่นดินทั้งมวลหากเป็นของท้าวพระยามหากษัตริย์ตาย” [5]

นอกจากนี้กฎหมายล้านนาบางฉบับยังได้ให้สิทธิในการถางป่าและคุ้มครองสิทธิผู้ถางป่าให้เป็นนา โดยพิจารณาตามความยากง่ายของการถาง ดังตอนหนึ่งในกฎหมายมังรายศาสตร์ ฉบับวัดไชยสถาน ที่กล่าวถึงการโค่นป่าที่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ไว้ว่า

“ผู้ใดถางนาห้างรังป่าไม้พ้อขวานมยุป้า 7 ปีเอาค่าเก็ง 1 ก่อน 3 ปีเอาค่าเก็งนั้น 2 ปีหือเอาค่าเก็งนั้นลำนั้นเอากุงซูปี เมื่อลุนเจ้านาจักเอาออกอย่าหือวางพุนเป็นป่าเสียแล้ว ตัวมันอุตสาหะฝั่วยถางออกเป็นนาดีดังเจ้าขุมกับได้ค่าชะแล” [5]

หากเป็นป่าไม้ที่บนักระยะเวลาในการเก็บค่านาก็จะกระชั้นเข้ามา ดังข้อความตอนหนึ่งในกฎหมายมังรายศาสตร์ฉบับวัดเชียงมั่น ฉบับวัดไชยสถาน และฉบับนอตอง

“ผิรังป่าเป็นป่าอ้อป่าแซมหนานัก ผู้ใดถางเป็นนาดี 3 ปีหือเอาค่าเก็ง 7 ปีหือเอาค่าพร้อมเจ้าจัก เอาออกอย่าหือผู้ถางวาง” [5]

นอกจากนี้กฎหมายมังรายศาสตร์ยังกำหนดโทษของการเผาป่าเช่นกัน หากเผาป่าโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นนั้นไม่มีความผิด หากเผาป่าแล้วไฟลามไปติด ไร่ นา บ้านเรือนของผู้อื่น ให้ชดใช้เท่าที่เสียหายที่ทันทัดสินเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้เผาไม่มีเจตนา หากไม่มีทรัพย์สินชดใช้ ลงโทษให้ไปเกี่ยวหญ้าเลี้ยงช้างดังข้อความในมังรายศาสตร์ฉบับเชียงมั่นที่ว่า

“ผู้ใดเผาป่าไฟลามดับบ่ได้ไปไหม้ข้าวท่านเสียเท่าใดหือใช้แทนท่านั้นเทอะ ผู้ใดขายหือเงินคี่เอาพร่อง เมื่อลุนไฟไหม้บ้านแลเยียวเสียเสียง หาสังแทนบ่ได้ หือขึ้นพุนอันข้าวบ่กุ่มนั้นเทอะ” [6]

และอีกข้อความในมังรายศาสตร์ฉบับนอตองที่ว่า

“ผู้ใดเผาป่าพริบไปดับบ่ได้ ไหม้ข้าวท่านเสียมากน้อยเท่าใด หือใช้แทนท่านั้นเทอะ” [7]

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการเผาป่าเพื่อทำไร่นั้นเป็นเรื่องปกติ กฎหมายลงโทษเฉพาะเมื่อเผาแล้วควบคุมเพลิงไว้ไม่ได้จึงให้ลงโทษผู้กระทำ

ในอดีตความมั่นคงด้านอาหารถือเป็นเรื่องสำคัญ หากประชาชนไม่มีข้าวกินอย่างอุดมสมบูรณ์อาจทำให้เกิดการอพยพของแรงงานเพื่อย้ายไปหาเมือง หรือผู้ปกครองที่สามารถดูแลได้ดีกว่า ดังนั้นป่าไม้ที่มีจำนวนมากจึงถูกมองว่าเป็นเพียงทรัพยากรที่ต้องนำมาใช้งาน ทำให้เราเห็นท่าทีของมนุษย์ที่มีต่อป่าไม้ในยุคหนึ่ง มิได้เป็นท่าทีที่เป็นมิตรหวงแหนและพร้อมที่จะปกป้องธรรมชาติเหนือสิ่งอื่นใด หากกฎหมายล้านนาโบราณเป็นตัวบทที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อรับใช้ “วาทกรรมอำนาจ” ในสังคมยุคนั้น ท่าทีของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติในกฎหมาย คือท่าทีของชนชั้นปกครองที่มองทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่เหนือ “แผ่นดิน หนึ่งดิน” ล้วนแต่เป็นกรรมสิทธิ์ของท้าวพระยามหากษัตริย์ อันหมายถึงชนชั้นปกครองเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชนชั้นปกครองกับธรรมชาติ ปัจจัยที่สำคัญที่จะเลี้ยงดูคนได้มากก็คือการครอบครองที่นาและผลิตข้าวให้ได้มากที่สุดเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงอยู่ของอำนาจและความชอบธรรมในการปกครอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมของชนชั้นปกครองที่สะท้อนผ่านกฎหมายโบราณล้านนานั้นเป็นความพยายาม และการดิ้นรนของผู้ปกครอง เนื่องจากสภาพการที่บังคับเรื่องอาหารแรงงาน ความมั่นคง ตลอดจนการรักษาอำนาจของชนชั้นปกครอง ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้ผลิตความรู้ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อครอบงำสังคม โดยผ่านรูปแบบของกฎหมายซึ่งเป็นข้อบังคับสูงสุดของอาณาจักรที่สนับสนุนการถางป่า ทำไร่ของชนชั้นปกครองในดินแดนล้านนาในประเด็นเกี่ยวกับการครอบครองทรัพยากรป่าไม้ และอุดมการณ์ดังกล่าวสืบต่อมาถึงยุคหลังสมัยที่ได้ค้าขายไม้สักกับต่างชาติที่ชนชั้นปกครองคือกลุ่มของเจ้านายเข้ามาบริหารจัดการในยุคเปลี่ยนผ่านของอำนาจ การโค่นป่าเพื่อทำนา หรือการถางป่าเพื่อปลูกข้าวไม่ได้สำคัญเช่นในอดีต หากปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของอำนาจมีที่มาจากความมั่งคั่งทางการเงินเป็นสำคัญ

2. อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมในหนังสือปี่ไหมเมืองล้านนา

ก่อนช่วงเทศกาลสงกรานต์ของชาวล้านนา หรือที่เรียกว่า “ปี่ไหมเมือง” ปราชญ์โบราณล้านนาจะคำนวณ “หนังสือปี่ไหม” ซึ่งตรงกับ “ประกาศสงกรานต์” ของภาคกลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนศักราช ตลอดจนพยากรณ์ความเป็นไปของบ้านเมือง ความรู้ดังกล่าวได้มาจากทักษะเชิงตัวเลขโดยมีที่มาจาก คัมภีร์สุริยยาตราฉบับล้านนา ซึ่งอาจมีที่มาจากคัมภีร์สุริยเสถียรของอินเดีย [8] หนังสือปี่ไหมอาจจะแตกต่างกันตามสำนักต่าง ๆ แล้วแต่ว่าจะยึดตำราฉบับใด อย่างไรก็ตามหนังสือปี่ไหมมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันยังใช้และผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีบทบาทที่สำคัญคือใช้กำหนดพฤติกรรมในการประกอบพิธีกรรมของชาวล้านนาในช่วงเทศกาลสงกรานต์ นอกจากนี้หนังสือปี่ไหมยังแสดงท่าทีต่อสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญทั้งพืชและสัตว์อย่างน่าสนใจที่ควรค้นคว้าว่าชาวล้านนาในสมัยโบราณมี

อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมอย่างไรผ่านตัวบทคือหนังสือปี่ไหมเมืองล้านนา

หนังสือปี่ไหมนั้นสะท้อนระบบวิธีคิดของชาวล้านนา ที่มีลักษณะผสมผสานความเชื่อไว้อย่างลงตัว ปรากฏความเชื่อ 2 ลักษณะ คือ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องผีและสิ่งแวดล้อม หนังสือปี่ไหมเมืองล้านนานั้น จะให้ความสำคัญต่อพืชและสัตว์เป็นอย่างมาก ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ของชาวล้านนาที่เคารพธรรมชาติ สะท้อนผ่านตัวบทที่กล่าวถึง พญาดอก (ดอกไม้ประจำปี) พญาไม้ (ต้นไม้ประจำปี) ไม้ขวัญข้าว ไม้ที่ผีเสื้อสถิตอยู่ พืชและสัตว์ที่เป็นใหญ่ ความเชื่อชุดนี้จะประกอบไปด้วยพืช 29 ชนิด แสดงว่าหนังสือปี่ไหมนั้นได้ให้ความสำคัญกับต้นไม้เป็นอย่างมาก โดยจะไม่ตัดหรือโค่นต้นไม้ชนิดนั้น ๆ

หากมองอย่างผิวเผินอาจสรุปได้ว่า ชาวล้านนาโบราณมีแนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเหมือนคนปัจจุบัน หากในอดีตนั้นทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความเหลือเฟือเกินความต้องการของมนุษย์ จึงไม่มีความจำเป็น หรือมีแรงจูงใจเพียงพอที่จะต้องอนุรักษ์ แต่สิ่งที่อยู่เบื้องหลังท่าทีต่อสิ่งแวดล้อมของชาวล้านนาในอดีตคือ ลัทธิการบูชาต้นไม้ (Tree worship) ในอุษาคเนย์จะมีพิธีกรรมที่สะท้อนการให้ความเคารพต่อต้นไม้เป็นอย่างมาก

หลักฐานที่สำคัญคือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีจะมีต้นไม้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมในกลุ่มชาติพันธุ์โบราณในแถบนี้ อาทิ การเลี้ยงผีของชาติพันธุ์ละโว้ การพ้อนผีของชาวเม็ง (ชาติพันธุ์มอญ) และการเลี้ยงผีของชาวปาเกะญอ ที่จะใช้ต้นไม้เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาจกล่าวได้ว่าต้นไม้กับความเชื่อเป็นความคิดสากลพบได้ในทุกวัฒนธรรม ต้นไม้ที่ปรากฏในหนังสือปี่ไหมเมืองล้านนานั้น เป็นร่องรอยความเชื่อของการบูชาต้นไม้ซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อดังกล่าวมีพลังเพียงพอที่จะจัดระเบียบสังคม และสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้ความเชื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดพฤติกรรมของคน จนกลายเป็นอุดมการณ์ของสังคม โดยตัวบทคือหนังสือปี่ไหมเป็นเป็นภาคปฏิบัติของวาทกรรม

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “พืชและสัตว์ที่เป็นใหญ่” ชุดความเชื่อดังกล่าวจะประกอบไปด้วย 12 ลักษณะ คือ สัตว์ที่รักษาปี รักษาเดือน รักษาป่า และรักษาน้ำ เทวดาหรือยักษ์ที่รักษาดินและอากาศ คนที่เป็นใหญ่ สัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้าที่เป็นใหญ่ ไม่นินตัน และไม่ล่าต้นกลวงที่เป็นใหญ่ และหญ้าที่เป็นใหญ่ ซึ่งเป็นชุดความเชื่อที่สะท้อนท่าทีต่อธรรมชาติไว้อย่างน่าสนใจ

จะเห็นว่าความเชื่อดังกล่าวประกอบไปด้วย 4 ส่วน คือ สัตว์ ฝี่ คน และพืช การวางความสัมพันธ์ให้อยู่บนระนาบเดียวกัน และมองว่าต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ของตน อาจมองว่าเป็น “การแบ่งงานกันทำ” (division of labor) ชุดความเชื่อดังกล่าวจะประกอบด้วย สัตว์ 41 ชนิด พืช 32 ชนิด เทวดาหรือยักษ์อีก 15 จำพวก และมนุษย์ 6 ประเภท

ระบบความเชื่อดังกล่าวทำให้เรามองเห็นอุดมการณ์ และการนิยามตัวตนของมนุษย์ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมว่า มนุษย์เป็นเพียงสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มิได้เป็นศูนย์กลาง การมองว่าสิ่งแวดล้อมนั้นประกอบสร้างขึ้นจาก สัตว์ ต้นไม้ ฝี่ และคน แต่ละส่วนย่อมมีความสำคัญและสัมพันธ์กันอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ สามารถหมุนเวียนในลักษณะที่เกื้อกูลและเอื้อเฟื้อต่อกัน ซึ่งเป็นท่าทีที่นอบน้อม และประนีประนอมต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง อีกทั้งการมองความสัมพันธ์ดังกล่าวในลักษณะที่เป็นวงกลม หรือเป็นวัฏจักรนั้นเป็นการมองโลกที่จำลองมาจากธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงและหมุนเวียนเป็นวงจร มิใช่การมองโลกเป็นเส้นตรงดังเช่นปัจจุบัน

3. ความเชื่อเรื่อง “ซิด” กับอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมของชาวล้านนา

กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่ใช้อักษรธรรมมักมีระบบความเชื่อเรื่องซิด ซึ่งเป็นข้อห้ามต่างๆ ในการดำรงชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะรับพระพุทธศาสนา โดนาลด์ ฮิวจ์ ได้กล่าวว่า แม้ว่าจะมีการเผยแพร่ศาสนาหรือลัทธิใหม่ๆ เข้าไปในดินแดนต่างๆ ศาสนาใหม่ก็ไม่

อาจแทนที่ความเชื่อดั้งเดิมได้ มีหน้าซ้ำผู้นำความเชื่อใหม่ๆ เข้าไปเผยแพร่ยังยอมรับนับถือความเชื่อนับถือแนวคิดและแนวทางปฏิบัติของชนพื้นเมืองเดิมด้วย [9] ความเชื่อเรื่อง “ซิด” เป็นความรู้ที่ถูกผลิตซ้ำผ่านวรรณกรรมลายลักษณ์ทั้งป๊าสา และใบลาน การบันทึกความเชื่อเรื่อง “ซิด” โดยใช้ไวยากรณ์แบบพุทธศาสนาในการเขียนคัมภีร์ เป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่าพุทธศาสนาพยายามที่จะประนีประนอมกับความเชื่อพื้นเมือง ซึ่งสะท้อนผ่านชื่อคัมภีร์ต่าง ๆ

อาทิ โลกหานี้ โลกสมมุติ ธรรมดาจารย์ธรรมดาคำสอน ธรรมดาสอนโลก มูลซิด มูลซิดสัพพะมูลโลกหลวง พิษณูถามนางธรรณี ลัทธิพิธีกรรม คติโลก คติธรรม ศากยะมูล พิธีกล่าวอุบาหว์ และคำสอนนรสาธคัมภีร์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเป็นข้อห้ามโดยตรง ซึ่งมีการแพร่กระจายของเอกสารทั่วดินแดนล้านนา นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องซิดยังได้รับถ่ายทอด ผ่านการสอนและบอกเล่าจึงทำให้ความเชื่อเรื่อง “ซิด” ยังทรงพลังเพียงพอที่จะจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งรอบตัว องค์ความรู้เรื่องดังกล่าวสามารถครอบงำวิถีชีวิตของคนล้านนาโดยปราศจากการตั้งคำถาม เมื่อใดกล่าวถึงเรื่อง “ซิด” ย่อมมาพร้อมกับความเกรงกลัว ความประหวั่นพรั่นพรึงภายในจิตใจ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ความเชื่อดังกล่าวยังดำรงอยู่ได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง

สุวรรณ แลสันกลาง ได้ศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาเรื่องซิดในล้านนา ได้กล่าวว่า ความเชื่อถือเรื่อง “ซิด” คือการยอมรับต่อสิ่งหนึ่งที่มีพลังอำนาจลึกลับเหนือมนุษย์และอยู่เหนือธรรมชาติเพื่อใช้เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมที่ผิดต่อศีลธรรมประเพณี ในฐานะที่เป็นบรรทัดฐานของชุมชน เพราะผลของ “ซิด” มีพลังอำนาจเหนือมนุษย์ จึงก่อให้เกิดเป็นกระแสสำนึกความรับผิดชอบร่วมกันภายในชุมชนที่คอยย้ำเตือนอยู่เสมอว่าห้ามฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดสิ่งต้องห้ามเหล่านั้น ความเชื่อเรื่องดังกล่าวมีลักษณะสัมพัทธ์นิยมที่มีการผสมกลมกลืนกับทัศนพุทธปรัชญาโดยมีการปรับเปลี่ยนและประยุกต์หล่อหลอมจนกลายเป็นโลกทัศน์ และชีวิตทัศน์แบบล้านนา [10]

ดังนั้นความเชื่อเรื่องชิตจึงเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมที่ยึดโยงกับความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความรู้ที่ครอบงำสังคมล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการจัดระเบียบสังคม บางเรื่องก็สามารถเข้าใจได้ในหลักของเหตุและผล หากบางเรื่องก็ไม่สามารถเข้าใจว่าเหตุใดจึงห้ามเช่นนั้น อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมจากความเชื่อเรื่องชิตจากตำราชิตฉบับต่างๆ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ความเชื่อเรื่องชิตที่เกี่ยวกับ ดิน ป่า และน้ำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความเชื่อเรื่องชิตที่เกี่ยวกับดิน

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องดินพบได้น้อยมากในความเชื่อเรื่องชิต ชาวล้านนาโบราณได้มีข้อห้ามเกี่ยวกับเรื่องดิน คือห้ามถมสถานที่สาธารณะ อันได้แก่ ที่วัด และที่สาธารณะประโยชน์ในชุมชน ดังข้อความที่ว่า “ถมสมุทร มี 5 ประการคือ 1. ถมบ่อน้ำ 2. ถมสระหนอง 3. ถมเหมืองฝาย 4. ถมที่วัด 5. ถมที่อยู่เทวดา” [11] นอกจากนี้ยังห้ามถมดินที่ปากถ้ำ “ถมปากถ้ำคู่หาบตี” [12] ชาวล้านนาเชื่อว่าถ้ำเป็นที่สถิตของสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นการถมปากถ้ำย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำอย่างยิ่งอีกทั้งเป็นสิ่งที่เกินกำลังของคนในอดีต

นอกจากนี้การทำลายจอมปลวก ก็เป็นสิ่งต้องห้ามเช่นกัน “ขุดจอมปลวกหือเพียก็ชิต” [13] อีกข้อความหนึ่งว่า “จอมปลวก ตัดฟันกุ่มถมเสียแล้วตั้งบ้านเรือนอยู่ก็ฉิบหาย” (ธรรมดาสอนโลก หน้า 10) ในลัทธิพิธีกรรม ฉบับวัดสันป่าเลียงกล่าวว่า “ลานประพนม คือ ม้างจอมปลวก ม้างดอย แ่งบ้านแ่งเรือนบตีมักฉิบหาย” [14] ชาวล้านนามีความเชื่อว่า จอมปลวกเป็นที่อยู่ของผี ดังนั้นการทำลายจึงเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะนำผลร้ายมาสู่ตนเอง ส่วนการ “ม้างดอย” คือการขุดภูเขาให้ราบ ความเชื่อของชาวอุษาคเนย์เชื่อว่าภูเขาเป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งตรงกับความเชื่อของชาวล้านนาว่า “ผี” จะสถิตอยู่เหนือภูเขา ความเชื่อเรื่องชิตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับดินพบได้น้อยมาก ทำให้เราเข้าใจสภาพภูมิศาสตร์ในแถบล้านนาว่าทรัพยากรดินเป็นสิ่งที่มีความหมาย สาเหตุที่มีข้อห้าม คือ ความเกรงกลัวที่จะไป

รบกวน “ผี” ซึ่งจะส่งผลร้ายต่อตนเอง และบ้านเมือง อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่เกินกำลังแรงงาน จนกลายเป็นความรู้ที่กำหนดท่าทีและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ความเชื่อเรื่องชิตที่เกี่ยวกับป่าไม้

ปัจจุบันพื้นที่ป่าถูกหยาบยกรมาเป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ และสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ป่าไม้ดูจะเป็นสิ่งที่เป็รูปรธรรมที่แสดงบทบาทในการอนุรักษ์ ซึ่งสะท้อนผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ ทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน การจัดตั้งพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ที่มีกองกำลังในการดูแลรักษา “ทรัพยากรป่าไม้” ยังสะท้อนความอุดมการณ์ในการอนุรักษ์ได้อย่างชัดเจน ชาวล้านนาได้มีความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามเกี่ยวกับป่าไม้ โดยมีชื่อเรียกจัดเป็นชุดของข้อห้ามที่ประกอบไปด้วย ความเชื่อหลายประการ เช่น กะโดงทุมมา ลานประพนม และรานศรี

ซึ่งเป็นข้อห้ามเกี่ยวกับการตัดต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวล้านนาเชื่อว่าเป็นที่สถิตของ “ผีเสื้อ” ซึ่งหมายถึงอารักษ์ ผีหรืออมมนุษย์จำพวกหนึ่งที่ประจำสถานที่บางแห่ง [15] ดังข้อความที่ว่า “กะโดงทุมมา คือ ต้นไม้ใหญ่เป้นไม้มีงบ้านหมายเมือง พ้อยว่าตัดป่าเสียก็ชิตมักฉิบหาย” [16] และอีกข้อความที่ว่า “ลานประพนม คือ ไม้ใหญ่อันเป็นศรีแก่บ้านแก้ววัดก็ตีบควรรบ่า บัควรรานกิง แลไม้สริมหาโพธิ์บัควรรบ่าแลรานเสียบตีแท้แล” [17]

ในส่วนของชุดความเชื่อรานศรี กล่าวไว้ว่า “รานศรี คือ รานไม้เสือบ้าน เสือเมือง ไม้อารักษ์ ไม้ที่คนยังร่ม ไม้มีงเมืองอันเป้นศรีเมือง ไม้ศรี ผุ่งนี้ชื่อว่ารานศรี” [18] ความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจคือ ในพรหมชาติฉบับล้านนาได้กำหนดให้มีต้นไม้ประจำปีเกิดดังนั้นจึงมีข้อห้ามในการตัดต้นไม้ชนิดนั้นอีกทั้งควรหามาปลูกเพื่อให้เป็นสิริมงคล ดังที่ปรากฏในพิชณูถาณางธรณี ฉบับวัดผาป่อง ที่ว่า “ไม้ต้นใดเป้นศรีนามบ้านอย่าฟัน เป้นไม้สรีนามเจ้าเรือนหือไว้ บัมิริหามาปลูกไว้หนศรีเทอะว่าอันก็ดีแล” [19] การห้ามตัดไม้ที่เชื่อว่าเป็นที่สถิตของอารักษ์นั้นเป็นความเชื่อเรื่องผิอย่าง

ชัดเจน โดยใช้ผีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการสร้างบ้านสร้างเมืองโดยได้จัดพื้นที่ให้ผีสิงสถิต เพื่อให้ดูแลปกป้องคุ้มครอง

ดังนั้นชาวล้านนาจึงเชื่อว่ามนุษย์มิได้เป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งหากยังมีสิ่งที่เหนือกว่ามนุษย์นั้นคือสิ่งเหนือธรรมชาติที่เรียกว่า “ผี” นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามในการตัดไม้ใหญ่ ไม้ที่ใช้เป็นร่มเงาในการเดินทาง และห้ามตัดต้นไม้ที่โตช้า เช่น “ผู้ใดหากได้ป่าต้นลาน ต้นพ้าว ต้นตาล ตัดต้นหมาก ลากเครือพลูบตี ขีดแล [20] ต้นลาน ต้นตาล ต้นมะพร้าว นั้นเป็นพืชที่มีประโยชน์และไม่นิยมใช้ไม้ในการก่อสร้าง จึงมีข้อห้ามในการใช้ไม้ชนิดนี้ที่ว่า “ไม้พ้าว ไม้ตาล ไม้ฝุ่งนี้เอามาใส่เรือน บ่ดี จิบหายขีดแล” [21] เนื่องจากประโยชน์ใช้สอยของพืชดังกล่าวคือใบและผล

ดังนั้นจึงต้องสงวนไว้เพราะเป็นไม้ที่โตช้า ในส่วนของพลูนั้นเป็นพืชที่ใช้บริโภคในชีวิตประจำวัน อีกทั้งใช้เป็นเครื่องสักการะในพิธีกรรม จึงได้รับการสงวนเพื่อนำมาใช้งาน อีกทั้งมีข้อห้ามในการตัดต้นไม้ในหนทางที่ใช้สัญจร ซึ่งอาจใช้เป็นที่พักพิงเพื่อให้เกิดร่มเงาต้นไม้เหล่านั้นมีสถานะเป็นสาธารณสมบัติ “ป่าไม้ย่านางหลวงบ่ดี” [22] นอกจากนี้การตัดต้นไม้ใหญ่ย่อมเป็นเรื่องเลววิสัยมีข้อจำกัดทั้งแรงงานและเครื่องมือ และอาจเป็นอันตรายต่อผู้โค่น จึงห้ามไว้ว่า “ไม้ใหญ่ก็บ่ดีป่าบ่ดีมังเอาเป็นที่สวน ที่นา ปลูกเรือนกวม อยู่บ่ดีขีดนัก” [23]

จะเห็นได้ว่า ชาวล้านนามีท่าทีต่อป่าไม้ในสองลักษณะคือ ห้ามตัดเพราะเชื่อว่าจะนำผลร้ายมาสู่ตน ห้ามตัด เพราะต้นไม้เหล่านั้นเป็นไม้ที่มีประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีลักษณะของต้นไม้ที่ห้ามตัดมาสร้างบ้านเรือนเนื่องจากมีลักษณะที่ไม่เป็นมงคล ในธรรมดจาริตได้กล่าวไว้ว่า

“ไม้ขีด ไม้บ่ดีเอามาแปงเรือนอยู่นั้น คือ ไม้เรือนหาง ไม้หางนาหาง ไม้วัดหาง ไม้ฟ้าผ่า ไม้ตายขาน ไม้ตายฟ้าผ่า ไม้เป็นรูกลวง ไม้แตกผู้เดียว ไม้เครือเขาเกี่ยว ไม้เกิดเหนือจุมปลวก ไม้หักไม้คูด ไม้ปลายคด ไม้งามหางปลา ไม้งามตาวันผ่า ไม้ใกล้ฝั่งน้ำ ไม้อิงอารักษ์ ไม้แดนเมือง ไม้เค้า หน้อยปลายใหญ่ ไม้ดงกำ จักเอามาแปงเรือนอยู่ ไม้ต้นใดเมื่อพินมันจักไถ้นั้นเสียงมันดัง

เหมือนดังคนโห่กั๊ตี้ เหมือนคนไห่กั๊ตี้ เหมือนคนครางกั๊ตี้ เหมือนคนตดกั๊ตี้ เป็นดังควนพุ่งออกมากั๊ตี้ เหมือนคนไคร่หัวกั๊ตี้ ไม้บ่ป่าบ่พันหากท้าวคนเดียว ไม้แยงเงา ไม้เงาเสมอกัน ไม้เค้าหน้อยปลาย หน้อยกลางใหญ่ ไม้เค้าแพบ ไม้เล่มเดียว ไม้ไหลน้ำ ไม้ที่บ่กวระเอาแปง เรือนอยู่ แปงเรือนบ่แพคนก็แพสัตว์ แปงวัดก็แพเจ้าวัด แปงขัวไต่ก็แพเจ้าเมือง ไม้บ่ดีกระทำไปก็จิบหายย่อนไม้ ย่อนเรือนแล บ่ใช้อยู่ดีแล” [24]

ลักษณะไม้ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ไม้ที่มีลักษณะอัปมงคลไม่ควรนำมาสร้างบ้าน เนื่องจากจะทำให้ “อยู่แปงเรือนบ่แพคนก็แพสัตว์ แปงวัดก็แพเจ้าวัด แปงขัวไต่ก็แพเจ้าเมือง ไม้บ่ดีกระทำไปก็จิบหายย่อนไม้ ย่อนเรือนแล” หมายความว่าหากนำมาสร้างยังทำให้เกิดความจิบหายแก่เจ้าของทั้ง กษัตริย์ พระสงฆ์ มนุษย์ และสัตว์เลี้ยง นอกจากนี้หากเข้าไปตัดไม้แล้วต้นไม้ล้มในลักษณะที่ไม่เป็นมงคลก็ห้ามมิให้นำมาสร้างเรือน ดังข้อความที่ว่า “คนทั้งหลายจักสร้างแปงโรงกั๊ตี้ วัดกั๊ตี้ เรือนกั๊ตี้ ไปพันไม้ยังปานนั้น ค้นว่าไม้ต้นอันพันนั้นท้าวโปรดดินบ่จับดิน ตกค้างเสียยังต้นไม้กั๊ตี้ เครือเถาว์ลัยกั๊ตี้ ไม้ต้นนั้นก็บ่ควรเอา กันว่าหากเอานั้น เจ้าเรือนก็บ่วุฒิจำเรียมอยู่บ่เย็นแล” [25]

ลักษณะดังกล่าวได้สะท้อนว่าดินแดนแถบนี้มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์สามารถเลือกใช้ไม้ได้อย่างไม่จำกัดไม่จำเป็นต้องอนุรักษ์เนื่องจากมีมากกว่าความต้องการของมนุษย์ จึงได้บัญญัติความเชื่อในการเลือกไม้ที่ดีที่สุดเพื่อนำมาสร้างบ้าน แม้การสร้าง “มอ” หรือครกกระต๋องในการตำข้าวยังมีข้อห้าม โดยห้ามใช้ไม้ต้นเดียวทำครกหลายใบเช่นเดียวกับการสร้างกลอง ดังข้อความที่ว่า “ไม้ต้นเดียวเอามาแปงครกมอหื้อได้หลายหน่วย ไม้ต้นเดียวเอามาแปงกลองหื้อได้หลายหน่วยก็ขีดนักแล” [26]

ความเชื่อเรื่องขีดที่เกี่ยวกับแหล่งน้ำ

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งใช้ในการอุปโภค บริโภค ตลอดจนใช้ในการเกษตร โดยเฉพาะดินแดนล้านนาที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา บางพื้นที่ก็ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง ซึ่งมักประสบปัญหา

ในฤดูแล้ง ดังนั้นแหล่งน้ำตามธรรมชาติจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญห้ามเกี่ยวกับแหล่งน้ำในชุดความเชื่อสมมุติ ดังนี้ “ถมสมุทร มี 5 ประการ คือ 1. ถมบ่อน้ำ 2. ถมสระหนอง 3. ถมเหมืองถมฝาย 4. ถมที่พระเจ้าพระสงฆ์ 5. ถมที่เทวดาหือเป็นที่อยู่ บั๊ต มักฉิบหายแล” [27] นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามในการถมแหล่งน้ำ “ถมห้วย ถมร่อง จอมน้ำ บึง วัง ถมคือ ถมน้ำบ่อบั๊ต” [28]

นอกจากนี้ธรรมดจาริต ฉบับวัดดอกแดง ก็ได้กล่าวไว้ว่า “น้ำบ่อก็ดี รูลาวก็ดี ขุมปลวกก็ดี แม่น้ำก็ดี บวกควายก็ดี สระตะพังโบกขรณก็ดี น้ำเหมืองก็ดี น้ำร่องก็ดี บั๊ตถม บั๊ตแบ่งสวนแบ่งนา ตังบ้านตังเรือน ตังเวียงกวมอยู่บั๊ต ชิด” [29] และอีกตอนหนึ่งที่ว่า “น้ำหนองโบกขรณมีน้ำอยู่ พ้อยข้างเสียหือแห่งบั๊ตชิดนัก” [30] ตรงกับธรรมดาสอนโลก ฉบับวัดกุคำ ที่ห้ามถมหนองน้ำ สระน้ำ แล้วสร้างบ้านเรือนที่อาศัย “หนองสระที่มีแต่เช่นธรรมดา พ้อยขุดร่องเสียหือแห่ง แล้วแบ่งเรือนอยู่ก็ฉิบหาย” [31] เช่นเดียวกับพิธีสงอินทอุปาทว ฉบับวัดนันทาราม ได้มีข้อห้ามที่ว่า “ถมบวก ถมหนองแบ่งนาชิด” [32]

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าได้มีข้อห้ามในการถมแหล่งน้ำตามธรรมชาติ โดยจะห้ามอย่างเด็ดขาด แม้จะถมเพื่อสร้างนา บ้านเรือน หรือแม้แต่สร้างเมือง เชื่อว่าหากกระทำเช่นนี้ย่อมนำมาซึ่งความพินาศแก่ตนเอง ครอบครัว และบ้านเมือง ประเด็นที่น่าสนใจในความละเอียดอ่อนของชาวล้านนาที่ให้ความสำคัญต่อ “ควาย” ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงที่อาศัยแรงงาน

โดยได้บัญญัติข้อห้ามในการถม “บวกควาย” หรือตรงกับ “ปลักควาย” ในภาษาไทยกลาง เพราะเป็นแหล่งน้ำที่ควายใช้เกลือเพื่อคลายความร้อนในช่วงกลางวัน เนื่องจากชาวล้านนาเชื่อว่าผีมีประจำอยู่ทุกหนทุกแห่งตามแหล่งน้ำต่างๆ ดังนั้นการถมแหล่งน้ำจะทำให้ผีไม่พอใจ และประสบผลร้ายที่เรียกว่า “ตกชิด” แหล่งน้ำที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นเป็นแหล่งน้ำที่ไม่มีการไหลของกระแสน้ำ ชาวล้านนายังมีข้อห้ามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระแสน้ำ อาทิ “อย่าแบ่งกระแสน้ำ อย่าแห่จกแม่น้ำหือเปน 2” และอีกตอนหนึ่งที่ว่า “ถมเหมืองเก่าเสีย แล้วขุดตางใหม่บั๊ต แม่น้ำก็สันเตียวกัน” [33]

นอกจากนี้ ธรรมดจาริต ฉบับวัดดอกแดง ได้กล่าวถึงการขุดแม่น้ำที่ว่า “แม่น้ำคดไปคดมา ขุดลัดเสียหือมันชื้อก็ชิดมากนักแล” [34] ส่วนคติโลกคิธรรม ฉบับวัดสันกลางใต้ ได้กล่าวถึงการย้ายลำเหมือง “อย่าย้ายน้ำเหมือง เปนบาปนักจักฉิบหายชิด” [35]

ความเชื่อเรื่องชิดเป็นความรู้ที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของคน และครอบงำวิถีชีวิตของคนในสังคม และได้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทั้งดิน ป่า และน้ำ โดยชาวล้านนาไม่ได้มองว่าตนเองสามารถควบคุมธรรมชาติได้ หากมนุษย์เป็นเพียงสิ่งมีชีวิตที่ไร้อำนาจ และธรรมชาติทั้งหลายต่างมีผีรักษาอยู่จึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องชิดนั้น เป็นจริยธรรมในการจัดการทรัพยากรที่เชื่อมโยงเข้ากับความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ซึ่งเป็นผลผลิตจากวัฒนธรรมชาวนา เมื่อครั้งที่สังคมชาวนาเป็นสังคมปิดอยู่ ความเชื่อดังกล่าวได้หลอมรวมสมาชิกในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติช่วยหล่อหลอมโลกทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติว่า ผีเป็นเจ้าของธรรมชาติมนุษย์ไม่ใช่เจ้าของ [36] อุดมการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจึงก่อให้เกิดท่าทีที่เคารพต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรากฐานมาจากความกลัวจากผลของการ “ตกชิด” และมีความเชื่อเรื่องผี หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นแกนกลางของระบบความเชื่อดังกล่าว

ความเชื่อเรื่องชิดน่าจะเป็นความเชื่อดั้งเดิม ก่อนที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทจะรับพระพุทธศาสนาเข้ามา แต่ความเชื่อดังกล่าวยังสามารถหลอมรวมเข้ากับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยพื้นที่ของพัสสา และไบลาน เป็นพื้นที่ในการผลิตซ้ำและเผยแพร่ความรู้ชุดดังกล่าวให้แพร่หลาย นอกจากนี้บางตอนยังกล่าวว่า “อย่าย้ายน้ำเหมือง เปนบาปนักจักฉิบหายชิด” สะท้อนว่าชิดถูกกลืนกลายผสมผสานให้เทียบเคียงกับบาปจากโทษใน “ศาสนาผี” กลายเป็น โทษใน “ศาสนาพุทธ” จึงเป็นการสะท้อนพุทธศาสนาแบบล้านนาที่มีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่องผี นับว่าเป็นความชาญฉลาดของ

ผู้ปกครองที่สามารถสถาปนาความรู้ที่สามารถครอบงำประชาชนได้โดยปราศจากการตั้งคำถามใดๆ

สรุปผลการศึกษา

อุดมการณ์สิ่งแวดล้อมชุดของความคิดที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจะเห็นได้ว่าข้อมูลที่เลือกใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้รับการผลิตขึ้นในยุคจารีต ดังนั้นทั้งกฎหมายโบราณล้านนาความเชื่อเรื่องชีวิต และหนังสือปีใหม่เมืองล้านนา ถูกสร้างขึ้นโดยปัญญาชน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ อุดมการณ์ที่สร้างขึ้นจากรัฐได้แก่ กฎหมายโบราณล้านนา พบว่าผู้ปกครองล้านนาได้สนับสนุนให้ถางป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการเพาะปลูก อีกทั้งให้การคุ้มครองผู้ที่ถางป่าเพื่อทำนา อีกทั้งให้สิทธิพิเศษในการลดค่าเช่านา และการเก็บภาษี ทำให้ต่อสิ่งแวดล้อมของชนชั้นปกครองได้สะท้อนอุดมการณ์ของรัฐ ซึ่งเป็นอุดมการณ์กระแสหลัก เป็นกลไกด้านการปราบปราม โดยมีพื้นฐานมาจากความต้องการข้าวเพื่อใช้เลี้ยงคน

ดังนั้นอุดมการณ์สิ่งแวดล้อมของชนชั้นปกครองนั้นจึงเป็นท่าทีที่อหังการ มองว่าสิ่งแวดล้อมคือทรัพยากรอย่างหนึ่งของรัฐที่สามารถดักตวงนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ และอุดมการณ์ดังกล่าวทำให้ชนชั้นปกครองสามารถเถลิงอำนาจขึ้นมาได้โดยมีกฎหมายเป็นภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์ และรูปแบบในการเขียนกฎหมายได้ใช้ไวยากรณ์ของพระพุทธศาสนาในการผลิตซ้ำ ดังนั้นกฎหมายฉบับหนึ่งจึงมีสถานะที่เทียบได้กับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าชนชั้นปกครองได้ยึดโยงการใช้อำนาจผ่านศาสนาเพื่อสร้างความชอบธรรมในการบังคับใช้อำนาจนั้น ต่างจากความเชื่อเรื่องชีวิตและความเชื่อในหนังสือปีใหม่เมืองล้านนา ซึ่งได้สะท้อนอุดมการณ์ต่อสิ่งแวดล้อมอีกลักษณะหนึ่ง แม้จะเป็นอุดมการณ์หลักของสังคมเช่นกัน

แต่ความเชื่อดังกล่าวเป็นกลไกด้านอุดมการณ์คือ กลไกสังคมที่ทำงานในเชิงอุดมการณ์หรือกำหนดกรอบพฤติกรรมความเชื่อของคนในสังคมให้รู้สึกเต็มใจที่

จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม กลไกดังกล่าวมีประสิทธิภาพและยังทรงอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์อย่างต่อเนื่องยาวนาน จะเห็นได้ว่าท่าทีของความเชื่อเรื่องชีวิต และหนังสือปีใหม่ล้านนานั้นมีลักษณะที่ประนีประนอมและเคารพต่อธรรมชาติโดยมองว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ

ซึ่งธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติจึงกลายเป็นท่าทีที่อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ปฏิเสธการแสวงหาประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมหากใช้เฉพาะที่จำเป็นเท่านั้นโดยใช้ความเชื่อเข้ามากำกับพฤติกรรมของมนุษย์มีพื้นฐานจากความเชื่อเรื่องผี และลัทธิการบูชาต้นไม้ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่จะนับถือพุทธศาสนา แต่ทว่ารูปแบบในการผลิตซ้ำความเชื่อดังกล่าวมักใช้รูปแบบของพุทธศาสนาซึ่งเป็นการสะท้อนการประนีประนอมของความเชื่อซึ่งเป็นลักษณะพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่มีได้มุ่งเน้นการตีความตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด

เอกสารอ้างอิง

1. ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ; 2545. หน้า 390 .
2. สันฐิตา กาญจนพันธุ์. ความคิดสีเขียว : วาทกรรมและความเคลื่อนไหว. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคมและคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2554. หน้า 6 - 7.
2. สันฐิตา กาญจนพันธุ์. ความคิดสีเขียว : วาทกรรมและความเคลื่อนไหว. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคมและคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2554. หน้า 271.
3. กาญจนา แก้วเทพ. สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองกับ สื่อสารศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์; 2551. หน้า 218-227.
4. พิธินัย ไชยแสงสุขกุล และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. กฎหมายล้านนาโบราณ : การวิเคราะห์ระบบ

- โครงสร้างและเนื้อหาบทบัญญัติที่จารในใบลาน.
กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2532. หน้า 23.
5. อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคณะ. วิเคราะห์กฎหมาย
ล้านนาโบราณ : ประชุมกฎหมายเกษตร.
เชียงใหม่ : วิทยาลัยครูเชียงใหม่; 2527. หน้า 10.
 5. อรุณรัตน์ วิเชียรเขียวและคณะ. วิเคราะห์กฎหมาย
ล้านนาโบราณ : ประชุมกฎหมายเกษตร.
เชียงใหม่ : วิทยาลัยครูเชียงใหม่; 2527. หน้า 9 -11.
 6. ประเสริฐ ณ นคร. มังรายศาสตร์ : ฉบับเชียงใหม่.
เชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่
วิทยาลัยครูเชียงใหม่; 2528. ใบลานหน้า 46.
 7. ประเสริฐ ณ นคร. มังรายศาสตร์ (ฉบับนอทอง).
เชียงใหม่ : วิทยาลัยครูเชียงใหม่; 2524. ใบลาน
หน้า 95.
 8. ยุทธพร นาคสุข. การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์สุริย
ยาตรฉบับภาคกลาง ฉบับล้านนา และฉบับไทลื้อ.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร;
2548. หน้า ง.
 9. สุวรัฐ แลสันกลาง. การศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญา
เรื่องชีวิตในล้านนา. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2541. หน้า ง-จ.
 10. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 15.
 11. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 45.
 12. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 16.
 13. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 18-19.
 14. อุดม รุ่งเรืองศรี. พจนานุกรมล้านนา - ไทย : ฉบับ
แม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่ : มิ่งเมือง; 2547. หน้า 763.
 15. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 18-19.
 16. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 107.
 17. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 7.
 18. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 5.
 19. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 45.
 20. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 2.
 21. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 1.
 22. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 7.
 23. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 10.
 25. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 27.
 26. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 9.
 27. คมนตร เชษฐพัฒน์นิข. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 18-19.

28. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 45.
29. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 7.
30. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 8.
31. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 7.
32. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 15.
33. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 107- 108.
34. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 3.
35. คณะเศรษฐศาสตร์. ขีด : ข้อห้ามในล้านนา.
เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539. หน้า 1.
36. สันติธา กาญจนพันธุ์. ความคิดสี่เขี้ยว : วาทกรรม
และความเคลื่อนไหว. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม
และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่;
2554. หน้า 333.

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เป็นวารสารวิชาการจัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยพะเยา กำหนดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ผู้พิมพ์สามารถส่งเรื่องมาลงพิมพ์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกหรือสังกัดมหาวิทยาลัยพะเยาเท่านั้น ผลงานที่ได้รับการพิจารณาลงพิมพ์ในวารสารจะต้องมีสาระน่าสนใจ เป็นงานที่ทบทวนความรู้เดิม หรือองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัย รวมทั้งข้อคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

นอกจากนี้สำหรับการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เจ้าของบทความต้องสามารถแสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมในการวิจัยได้รับทราบข้อมูลและตัดสินใจเข้าร่วมในการวิจัยด้วยความสมัครใจ และจะต้องเป็นงานที่ไม่เคยถูกนำไปพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณา ลงพิมพ์ในวารสารใด ๆ บทความอาจถูกดัดแปลงแก้ไขเนื้อหา รูปแบบ และสำนวน ตามที่กองบรรณาธิการเห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ หากผู้พิมพ์มีข้อสงสัยในการจัดเตรียมต้นฉบับ สามารถตรวจสอบระเบียบการตีพิมพ์ล่าสุดของวารสาร ได้จาก **E-mail: j.nu.phayao@gmail.com**

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ แต่จะเรื่องจะต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์ และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ตามหลักของราชบัณฑิตยสถานให้หลีกเลี่ยงการเขียนภาษาอังกฤษปนภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปล หรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. ขนาดของต้นฉบับ: ใช้กระดาษขนาด A4 (8.5x11 นิ้ว) และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว จัดหน้าพิมพ์เป็นสองคอลัมน์ ในส่วนตารางและรูปภาพ ถ้ามีขนาดใหญ่สามารถใช้เป็น 1 คอลัมน์ได้

3. ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร **Browallia New**

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้พิมพ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ

- เชิงอรรถ (อยู่ท้ายบทความหน้าแรก) ซึ่งจะมีที่อยู่/สังกัดของผู้พิมพ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ E-mail ของผู้พิมพ์ ใช้อักษรขนาด 12 pt. ตัวปกติ

4. การส่งต้นฉบับ ผู้เสนอผลงานจะต้องส่งต้นฉบับแบบพิมพ์ ในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์แบบ “.doc” (MS Word) และ pdf file มาที่กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาหรือที่ E-mail: j.nu.phayao@gmail.com

5. จำนวนหน้า ความยาวของบทความไม่ควรเกิน 15 หน้า และไม่ควรรีบบเกินไป โดยรวมทั้งตาราง รูปภาพ (JPEG.) และเอกสารอ้างอิง (แบบ Vancouver Style) ด้วย

6. รูปแบบการเขียนต้นฉบับ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทบทความรายงานผลงานวิจัย (Research article)
2. บทความวิชาการทันสมัยที่จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยใหม่ ๆ ที่ผู้อื่นได้ทำไว้มาก่อน (Review article)

7. ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้า ตรงกลางด้านบนของกระดาษ A4

การเรียงลำดับหัวข้อในบทความ ผลงานวิจัย

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของงานวิจัย ไม่ใช้คำย่อ ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร (ประมาณ 2 บรรทัด) ชื่อเรื่องให้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ต้นฉบับภาษาไทยให้พิมพ์ชื่อเรื่องภาษาไทยก่อน แล้วตามด้วยภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่าง **“Local Communities’ Participation in Sustainable Tourism Management along the Phayao Lake Rim”**

2. **ชื่อผู้พิมพ์ [Author(s)]** และที่อยู่ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และระบุหน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัดและ E-mail address ของผู้พิมพ์ เพื่อกองบรรณาธิการและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถติดต่อได้

3. **บทคัดย่อ (Abstract)** เป็นการย่อเนื้อความงานวิจัยทั้งเรื่องให้สั้น และมีเนื้อหาครบถ้วนตามเรื่อง ให้ความยาวไม่เกิน 250 คำ ไม่ควรมีคำย่อ

4. **คำสำคัญ (Keywords)** ให้ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา ไม่ควรเกิน 5 คำ

5. **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนเริ่มต้นของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา เหตุผล และวัตถุประสงค์ที่นำไปสู่การวิจัยนี้ ควรให้ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องจากการตรวจเอกสารประกอบ

6. **วัสดุอุปกรณ์และวิธีการศึกษา (Materials and Methods)** ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่มาศึกษา จำนวน ลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา แผนการทดลองทางสถิติ วิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ และการแปลผล

7. **ผลการศึกษา (Results)** รายงานผลที่ค้นพบ ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย อย่างชัดเจน ได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อน และมีตัวเลขไม่มาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขหรือตัวแปรมาก ควรใช้ตารางหรือแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ

8. **วิจารณ์และสรุปผล (Discussion and Conclusion)** แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาดังกับวัตถุประสงค์และเปรียบเทียบกับสมมติฐานของงานวิจัยที่ตั้งไว้หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทิ้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

9. **ตาราง รูป ภาพ แผนภูมิ (Tables, Figures, and Diagrams)** ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง โดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ ที่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วน

กรณีที่เป็นตารางคำอธิบายอยู่ด้านบน ถ้าเป็นรูป ภาพ แผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง (สำหรับรูปภาพจะต้องส่งในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์ jpg.)

10. **กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements)** ระบุสั้น ๆ ว่างานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุน และความช่วยเหลือจากองค์กรใด หรือผู้ใดบ้าง

11. **เอกสารอ้างอิง (References)** ระบุรายการเอกสารที่นำมาใช้อ้างอิงให้ครบถ้วน โดยใช้ **แบบ Vancouver Style** คือ การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง (in-text citations) เมื่อนำผลงานของผู้อื่นไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมดมาอ้างอิงในงานนิพนธ์ให้ใส่ตัวเลขกำกับที่ท้ายข้อความนั้น เรียงตามลำดับ [1], [2], [3].... แล้วรวบรวมเป็นเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

11.1 **รูปแบบและตัวอย่างการอ้างอิงหนังสือ (Book)**

รูปแบบ :

1. ชื่อผู้แต่ง. ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. เมืองที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์; ปีที่พิมพ์.

2. Author. Title of Book. Edition of Book. Place of Publication: Publisher Name; Year of Publication.

ตัวอย่าง:

1. ชมพูนุช อ่องจรีต. คลื่นไฟฟ้าหัวใจทางคลินิก. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย; 2539.

2. Getzen, TE. Health economics: fundamentals of funs. New York: John Wiley & Son; 1997.

11.2 การอ้างอิงจากวารสาร (Journal)**รูปแบบ:**

1. ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. ชื่อย่อของวารสาร. ปีที่พิมพ์; ปีที่ (ฉบับที่): เลขหน้า.

2. Author. Title of Article. Title of Journal. Year of Publication; Volume (Issue): pp.xx.

ตัวอย่าง:

1. พิจารณ์ เจริญศรี. การปรับความพร้อมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก่อนรุกเข้าสู่โลกโลกาภิวัตน์ครั้งใหม่. นกบริหาร 2547; 24(2): 31-6.

2. Russell FD, Coppell AL, Davenport AP. In vitro enzymatic processing of radiolabelled big ET-1 in human kidney as a food ingredient. Biochem Pharmacol 1998; 55(5):697-701.

11.3 รายงานจากการประชุมทางวิชาการ (Proceedings)**รูปแบบ :**

1. ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. ใน: ชื่อคณะบรรณาธิการ, ชื่อเอกสารรายงานการสัมมนา; วันที่เดือนปีที่; สถานที่จัดประชุม, เมืองที่พิมพ์. สำนักพิมพ์; ปีที่พิมพ์. หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

ตัวอย่าง:

1. พิทักษ์ พุทธรชัย, กิตติ บุญเลิศ นิรันดร์, ทองศักดิ์ มณีวรรณ, พงาม เดชคำณ, นภา ชันสุภา. การใช้เอทีฟอนกระตุ้นการสุกของพริก. ใน: เอกสารการประชุมสัมมนาทางวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 15 สถาบันวิจัยและพัฒนา สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. กรุงเทพฯ 2541. หน้า 142-9.

2. Bengtsson S, Solheim BG.

Enforcement of data protection, privacy and security in medical informatics. In: Lun KC, Degoulet P, Piemme TE, Reinhoff O, editors. MEDINFO 92. Proceeding of the 7th World Congress on Medical Informatics; 1992 Sep 6 -10; Geneva, Switzerland. Amsterdam: North Holland; 1992. p.1561-5.

11.4 การอ้างอิงจากพจนานุกรม**รูปแบบ:**

1. ชื่อพจนานุกรม. พิมพ์ครั้งที่. เมืองหรือสถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์; ปีที่พิมพ์. หน้า.

ตัวอย่าง:

1. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์; หน้า1488.

2. Stedman S, medical dictionary. 26th ed. Baltimore: Williams & Wilkins; p.119-20.

11.5 การอ้างอิงจากหนังสือพิมพ์**รูปแบบ:**

1. ชื่อผู้แต่ง. ชื่อเรื่อง. ชื่อหนังสือพิมพ์. ปี เดือน วัน; Sect: หน้า 15.

2. Author. Title of Article. Title of Newspaper. (Year, month date); Sect: pp. xx.

ตัวอย่าง:

1. พรรณี รุ่งรัตน์. สทศ ตั้งทีมพัฒนาข้อสอบระดับชาติมั่นใจคุณภาพ. เดลินิวส์ 12 พฤษภาคม 2548.

2. Lee G. Hospitalization tied to ozone pollution: study estimates 50,000 admissions annually. The Washington Post 1996 Jun 21; Sect. A: 3(col.5).

11.6 อ้างอิงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์**รูปแบบ:**

1. ชื่อโฮมเพจ/เว็บไซต์ [อินเทอร์เน็ต]. ปีที่พิมพ์; สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ เดือน ปี. ได้จาก: URL.

2. Author. [Internet]. Year; Date
of Publication [updated] year month day.
Available from:

ดังตัวอย่าง:

1. Kimberly Harris [อินเทอร์เน็ต].
2555; สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2556. ได้
จาก [http://www.mnn.com/your-home/at-home/blogs/
13-natural-remedies-for-the-ant-invasion](http://www.mnn.com/your-home/at-home/blogs/13-natural-remedies-for-the-ant-invasion)

2. UCLA Division of General
Internet Medicine and Health Services
Research [Internet]. Accessed 2014 February
10. Available from: [http://www.gim.med.ucla.
edu/kdqol](http://www.gim.med.ucla.edu/kdqol)

ข้อมูลในการติดต่อ:

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา
มหาวิทยาลัยพะเยา 19 หมู่ 2 ต.แม่กา
อ.เมือง จ.พะเยา 56000
โทร. 0 54-466666 ต่อ 1048
โทรสาร. 054-466714
E-mail: j.nu.phayao@gmail.com

ใบสมัครสมาชิการสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
โปรดกรอรายละเอียดในใบสมัคร ดังต่อไปนี้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ-นามสกุล.....

ที่อยู่ บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....แขวง/ตำบล.....

เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E-mail.....

หน่วยงาน.....

สถานที่ทำงาน.....

ถนน.....แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....โทรสาร.....

ข้าพเจ้าขอสมัครเป็นสมาชิการสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ดังนี้:

☐
☐

สมัครเป็นสมาชิกหนึ่งปี

ค่าสมาชิก 200 บาท

สมัครเป็นสมาชิกห้าปีติดต่อกัน

ค่าสมาชิก 800 บาท

ลงนาม.....

(.....)

ตำแหน่ง.....

ท่านสามารถส่งจ่ายธนาคัตหรือตัวแลกเงิน ส่งจ่ายในนาม:

นางสาวรัชฎาภรณ์ แก้วสืบ (วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา)

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา

มหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

โทรศัพท์ 0 - 5446 - 6666 ต่อ 1048

โทรสาร 0 - 5446 - 6714

**Membership Application From
Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao**

Date.....

Name (Last).....(First).....

Mailing Address.....

Sub-district..... District.....

Province (City State)..... Country.....

Postal Code..... E-mail Address.....

Telephone No..... Fax No.....

I Would like to subscribe of membership of Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao for:

☐	One-Year membership	(200 Baht)
☐	Five-Year membership	(800 Baht)

Please rent your personal check or money order to the following address:

Miss Ratchadaporn Kaewsueb, 'Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao'

Division of Research and Quality Assurance Affairs

University of Phayao, Phayao 56000

Tel. 0 – 5446 - 6666 ext. 1048

Fax. 0 - 5446 – 6714